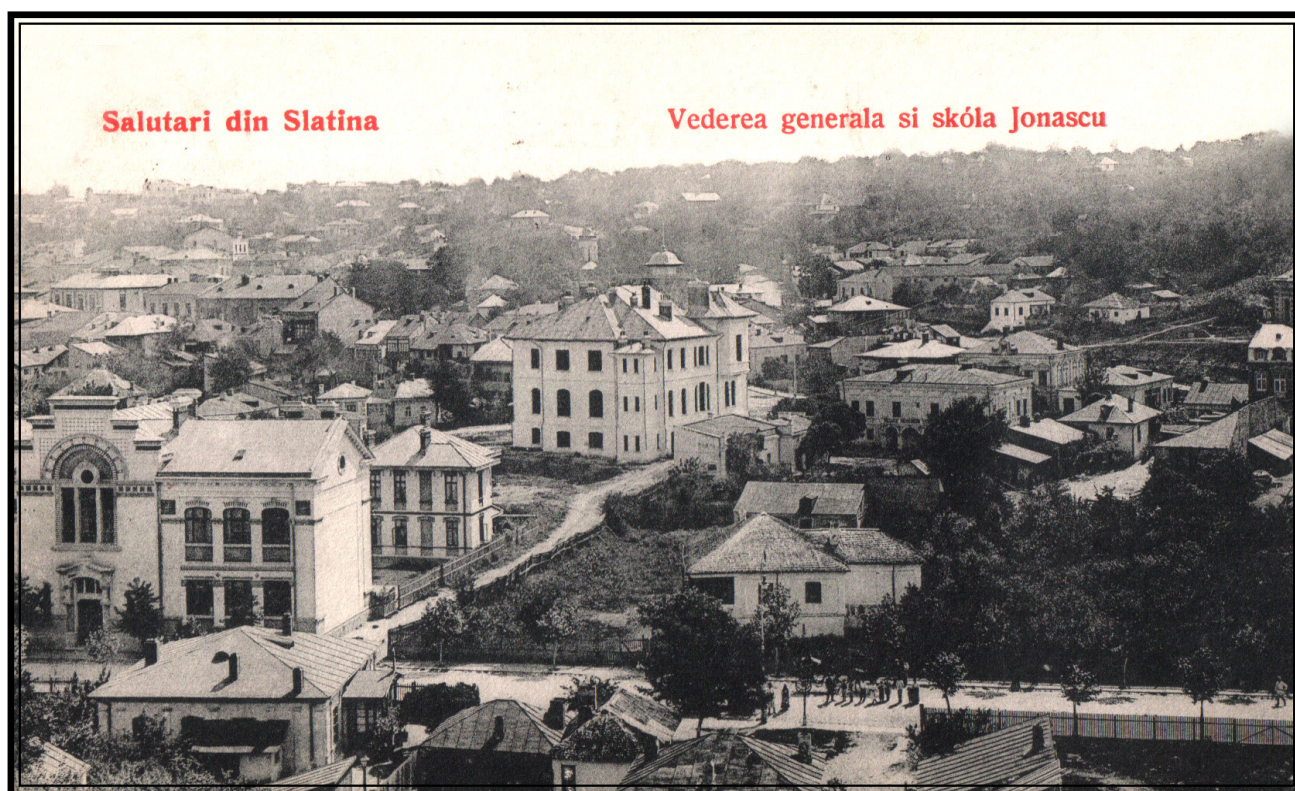

Salutari din Slatina

Vederea generala si skola Jonascu

3 **File de hronic**
Scrisoare din scorbura
Pan M. VIZIRESCU

4 **Din clasicii filosofiei**
Despre modestie
Mircea FLORIAN

6 **Vitralii**
FORTUNY –
melancolia luminii
Silviu GORJAN

11 **Paradigma**
Pentru a nu muri
Cornel NICULAE

13 **Poesis**
Alte poeme
Mihai ENE

15 **Rememorări esențiale**
Restauratorul
monumentelor
istorice din Oltenia...
Pavel POPESCU

19 **Proză**
Mai mult ca trecutul
C. VOINESCU

23 **Prolegomene**
Post scriptum
la Scrisorile lui Stanca
Maria IONICĂ

29 **Revelațiile lecturii**
Dumitru Băluță,
un artizan al „rostuirii”
poetice
Virgil DUMITRESCU

30 **Calendar**
Octombrie

31 **Poesis**
Ioan SMEDESCU

33 **Remember**
Spectacole susținute
la Caracal, înainte
și după 1900,
de diferite formații
teatrale și muzicale
românești (I)
Alexandru-Chirilă
STANCIU

38 **Poesis**
Alina BĂDĂLAN

40 **Interferențe**
Șarpele casei
în Țara Oltului
ciscarpatin
Veronica CONSTANTIN

44 **In memoriam**
Să-l primim cum se
cuvine!
Teodor FIRESCU

SUMAR

octombrie-decembrie

45	<i>Sophia</i>
Frithjof Schuon
despre unitatea
transcendentă
a religiilor
George MOCANU	61	<i>În dulcele stil clasic</i>
Gheorghe OLTEANU
47	<i>Trecute vieți</i>
Anastase Simu (III) –
Ioan Kalinderu sau
o rivalitate fecundă
Florin M. POPESCU	62	<i>Intarsii</i>
Dr. Charles Laugier –
Etnoiatrie
și etnobotanică
în Oltenia
Adrian MICHIDUȚĂ
51	<i>Calendar</i>
Noiembrie	71	<i>Însemnări</i>
În căutarea sinelui
pierdut
Teodor FIRESCU
52	<i>Universală</i>
Binomul individ-
istorie sau Cum
repară soldatul
gramofonul, de Sașa
Stanișic
C. VOINESCU	73	<i>Interviuri restante</i>
Virgil Carianopol
(1908-1984)
Dumitru BOTAR
54	<i>Carnet</i>
O palmă dată la timp
Ion GEORGESCU	75	<i>Critice</i>
Caragiale,
un precursor
al absurdului
Constantin ION
55	<i>Poesis</i>
Ina Florica POPA	77	<i>Calendar</i>
Decembrie
56	<i>Orga de vânt</i>
Psihograme livești
(II)
George Nina ELIAN	78	<i>Note de lector</i>
Un roman-document:
ÎNTOARCEREA –
de Ion Catrina
Rafaela TRĂISTARU
57	<i>Evocări</i>
Slatina și figurile ei de
ceară topită. Își mai
amintește cineva de
Octav Pârvolescu?...
Virgil DUMITRESCU	80	<i>Raftul cu cărți</i>
Ion Zbârcot – poetul
gingășiei și al
umorului nevinovat
Dan Eugen
DUMITRESCU
59	<i>Limba noastră</i>
Tristețe târzie/
de vacă-duduie
Constantin VOINESCU	82	<i>Poemul-capodoperă</i>
Geamul spart
Umberto SABA

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. Voinescu**
Secretar de redacție: **Cosmin Barcan**
Corectura: **Costel Drejoi**
Tehnoredactare: **Hoffman Design**
hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44,
Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 6 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 15 decembrie 2013.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2013

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopiarea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată de **Asociația Culturală OltArt**

Proiect sponsorizat
de **Editura Hoffman**

Tiparul realizat la imprimăria
editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

Tel./fax: 0249 460 218

0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Scrisoare din scorbura

Pan M. VIZIRESCU

Dragă Coco, îmi propusesem vara asta să sfredelesc zărilor sudice și să mă opresc tocmai în ținutul faraonilor, să fac băi de soare egiptean ca să-mi întăresc trupul ca al Sfinxului. Dar planul mi-a eșuat din cauza unei mâini criminale ș'atunci m'am exilat de bună voie în Slatina.

Ce oraș, dragă Coco, un adevărat miracol! Eu te-ași ruga să vii odată, dar să potrivești s'ajungi în gară când se crapă de ziuă, să iei trăsura și să-i spui birjarului să te ducă „în vale”.

O să rămâi uimit când ai să vezi că pe măsură ce pătrunzi în inima orașului se face întunec.

Când ar ști străinii minunea asta, dragă Coco, ar utiliza-o pentru vindecarea boalelor de ochi. Ce laborator de experiențe oculistice ar deveni orașul văgăunos și ce dezvoltare ar lua științele oculte! Cu acest atribut Slatina ș'ar crea o industrie și o viață cultural necunoscute, caracteristice ei, care desigur i-ar conferi pentru eternitate autonomia.

Dar Slatina, Dragă Coco, la noi e necunoscută, de aceia și eu indignat ca toți cetățenii ei că nu i-am văzut până acum numele tipărit în vreun cotidian, mă simt dator să spun ceva despre ea.

E oraș românesc; pe hartă îl găsești în Vechiul Regat la hotarul de apus al Munteniei pe malul stâng al Oltului. Când vrei să-l cauți însă în natură, să nu te iei după hartă căci cu ochii e imposibil de descoperit; să-ți angajezi o călăuză. La înfățișare, este un fel de scorbura, înghesuită între două maluri preistorice, o rămătură de porci în care au crescut corpuri geometrice de cărămidă, acoperite cu tinichea roșie. Străzile au 3 sau 4 dimensiuni, niciodată 2; și sunt repezi ca Oltul. Casele sunt trainice ca să nu le ia apele când se revarsă, în schimb ferestrele sunt cârpite cu păienjeniș ca ochi urduși de covrigăreasă și toate au bilete de vânzare, de parcă ar fi niște fete bătrâne ce ș'au aninat pe sâni inscripția „de măritat”. Locuitorii se ocupă cu vrăjitoria, cu pescuitul de copii din apele Oltului, cu scăldatul și cu cercetări geologice în cele două dealuri

preistorice unde se pot găsi turme întregi de Dinosauri și Mastodonți. Comerț întins se face cu pietriș, deaceia Slatina este foarte bine pavată. Ca producție orașul e sterp în cece privește regnul vegetal, în schimb produce mamifere de neamuri variate, insecte, oameni politici de mână întâi, funcționari de bancă și vara o bogată recoltă de ofițeri.

Viață culturală nu există din cauza depresiei și a rezistenței. Există însă o clasă „cultă” în care poți pătrunde dacă ești posesorul unui ceas de aur și ai influențe politice. Tot așa se face și dragostea, cu recomandății pe lângă părinții fetei din partea oamenilor mari.

Noutăți din vara asta nu ași putea să-ți spun dragă Coco, decît că s'a terminat divorțul dogarului care și-a prins nevasta în adulter și tot el nenorocitul a rămas învins. Un alt eveniment e că muzica militară care cântă de trei ori pe săptămână în grădina publică a înscris în repertor două cântece moderne: Sonia și Valencia. Un aspect cu totul nou, însă, îl dau elevii de clasa VII-a liceală, adică studenții în perspectivă după noua lege a învățământului secundar. Sunt foarte mulți și toți și-au lăsat părul peste cap. Poartă lăvăliere pestrițe, iar la butonieră chipul D-lui Ministru Angelescu.

Un subiect de roman senzațional în Slatina este cazul ofițerului vădov cu trei neveste și cinci copii: Romanul e în căutarea unui autor!

Termin, dragă Coco, revoltat de felul cum ești ignorant aici; când am cerut la un depozitar de ziare „Bilete de Papagal”, vânzătorul s'a uitat crunt la mine, mi-a zis că-mi bat joc de el și m'a trimis la Sfântul Munte. Noroc că există un alt depozitar civilizat care este și cel mai cult om din oraș.

După ce voi termina exilul și voi ieși din scorbura, am să vin să te văd.

Până atunci la revedere, dragă Coco.

Slatina 18 august 1928

Sandu Plavile (n.r. – pseudonim pentru Pan M. Vizirescu)

Despre modestie

Mircea FLORIAN

Ce mult nutream dorința să înșir pe hârtie câteva gânduri asupra modestiei. În prima linie, pentru a mă lămuri pe mine însumi. Ca oricare altul, am auzit și eu, aproape zi de zi calificativul de „modest” aplicat la caractere, activități și opere. Am auzit, repetându-se cuvântul cu sentimente împărțite, așa cum de altminteri era și intenția cu care se întrebuița, într-un caz sau altul, banalul calificativ. Sentimentul era sau de indignare ușor plictisită sau de nelămurită satisfacție după cum recunoașterea modestiei urmărea să micșoreze cu perfidie oameni și fapte sau, dimpotrivă, să pună lucrurile la locul cuvenit care este totdeauna locul de cinste. Da, modestia e un cuvânt cu tonalitate bivalentă, cu subînțelesuri mai mult sau mai puțin mascate, este o laudă care jenează chiar când este sinceră. Pe scurt, nesuferit cuvânt! Și totuși necesar și greu de înlocuit.

Este modestia o virtute minoră, mediocră și obscură, efect al unui nivel mental scăzut, sau este, dimpotrivă, o virtute majoră, adică un alt nume pentru marile virtuți consacrate? De la moraliștii antici ni s-a transmis un fel de listă oficială a virtuților cardinale care sunt în număr de cinci: înțelepciune, cumpătare sau temperanță, smerenie sau pietate, dreptate și curaj. Nu e nevoie de constatat că modestia ține de primele patru virtuți clasice păgâne: e o formă a înțelepciunii, o manifestație a cumpătărilor, o soră a pietății și o fiică a dreptății. Numai înrudirea dintre *modestie* și *curaj* este problematică pentru cei mai mulți, deși, în anumite împrejurări și la anumiți oameni, modestia, cum vom vedea, ținând seama de riscurile ei, poate fi și un act de curaj.

Cred că este perfect întemeiată bănuiala că nu există un singur fel de modestie, ci mai

multe – anume, trei. Așa s-ar putea explica rezonanțele contrare ale acestui cuvânt, voința ce el include de a înjosi sau de a înălța un merit, de a bagateliza sau de a măguli o valoare. S-a făcut o legătură strânsă între *modestie* și *merit*. Pilda ne-o oferă moralistul La Bruyère care în capitolul „Despre meritul personal” din celebrele sale *Caractere* atribuie modestiei un rol foarte greu, dar cel mai potrivit ei: „modestia este pentru merit ceea ce umbrele sunt pentru figurile dintr-un tablou: le dă putere și relief”. De bună seamă, compararea modestiei cu umbra nu e de natură de a liniști pe practicanții acestei virtuți, dar ea recunoaște cu generozitate funcția eminentă a modestiei, vocația ei reală: de a sublinia un merit, de a pune în lumină o valoare autentică.

Dar tocmai aci stă greutatea. Izbutește totdeauna modestia în menirea ei de a salva meritul, de a pune în valoare o realizare? Acum se impune să facem cunoștință cu fețele modestiei, fețe care se reduc la trei, potrivit cu trei complexe temperamentale și situații umane.

Întâi e modestia omului care e stăpânit de conștiința în sine onorabilă, a capacităților și mijloacelor sale reduse, sau care posedă o vitalitate scăzută, un tonus mental depresiv, o reactivitate zăbavnică și nesigură a reflexelor morale. Firește, un asemenea ins cu resurse puține și cu pretenții sociale la același nivel este în genere întâmpinat cu o simpatie protectoare și cu o îngăduință care aduce cu ignorarea prezenței lui.

Pentru adepții „futurismului” moral, pentru partizanii „pumnului și palmei”, după expresia neuitatului Marinetti pe scurt, pentru profesioniștii actului de curaj și de auto-affirmare până la cinism, această atitudine ștearsă e singura formă de modestie. Oricare altă formă,

pentru a fi compromisă, este repede asimilată cu aceasta.

De aceea meritul real când este evidențiat, cum spunea La Bruyère, cu ajutorul modestiei, este expus să fie crezut pe cuvânt, adică să fie considerabil micșorat din două motive. Întâi, fiindcă cei mai mulți nu pot aprecia prin ei înșiși meritul veritabil și sunt înclinați să urmeze aprecierile altora, mai ales al celor în cauză și presupuși cunoscători. Ei își spun așa: când însuși autorul se pronunță rezervat despre opera și persoana sa, nu este oare cea mai bună dovadă că nu e „mare lucru” la mijloc? Al doilea, și mai ales, chiar cei abilitați să cunoască valorile sunt încântați că însuși autorul le dă prilejul neașteptat dar binevenit de a scăpa de jugul admirației și, cu deosebire, al unei recunoașteri publice care s-ar putea întoarce împotriva lor, într-un fel sau altul, mai curând sau mai târziu. Dacă făuritorul merituos se retrage în umbră, înfășurat în haina cenușie a modestiei, cu atât mai rău pentru el. Nu e bine oare să ne prefacem că îl luăm în serios și astfel să obținem o strașnică revanșă firește, evitând cu mare grijă de a-l imita? Și apoi nu mai e nici un pericol: altă dată se rostea „ce mitocan!”, astăzi în fața aceluiași om, se repetă: „ce om energetic!”.

În al doilea rând, se situează modestia omului cu merite consacrate. O, voluptatea și rafinamentul de a fi modest când suntem covârșiți de elogii și acoperiți de florile admirației! Modestia, în cazul acesta, este și o armă de apărare contra invidiei, relei voințe și a calomniei. Poate că e și un antidot împotriva megalomaniei, a ispitei de a se proclama un supraom, un inspirat al cerului, un ales mistic. De cât un lucru, modestia pe acest plan cu greu își poate ascunde înfățișarea ei reală: e o formă a orgoliului sau a aroganței și justifică denumirea de „falsă modestie”. Diogenes Laertios scrie despre șeful școlii cinice, Antistene, că, arătând cu ostentație găurile mantalei, a primit de la învățătorul său, Socrate, următoarea ripostă: „prin mantaua găurită zăresc vanitatea ta”.

La Rochefoucauld ne-a învățat că temperanța, prudența, modestia, n-ar merge departe dacă n-ar fi întovărășite de vanitate. Totuși, nu e mai puțin adevărat că vanitatea, care poate

fi un reazem și un întăritor pentru cel ce nu s-a impus încă, este un semn de ascunsă slăbiciune și ne inteligență pentru cel acoperit de onoruri și favorizat de soartă sau de regimuri.

Cu aceasta trecem la al treilea fel de modestie, căruia îi recunoaștem dreptul de a se intitula o virtute majoră, vrednică de a sta alături de cele cinci virtuți cardinale. În această nouă accepție, modestia emană din conștiința limitelor inevitabile inerente celor mai mari merite și celor mai eroice străduințe. Modestia superioară scoate în relief inteligența care, tocmai fiindcă e ascuțită și lucidă, a înțeles cât de departe se află încă de idealul năzuit, cât de parțiale sunt toate realizările ei. Și totuși conștiința nu se descurajează, ci se încordează neconținut în opera de treptată descoperire și realizare a valorilor, învederând ceea ce de la Hegel se numește dialectica vieții umane, caracterul incomplet și de aceea progresiv al ideii și faptei.

Inteligența autentică, cu ajutorul imaginației înțelege ce puțin înseamnă, în nemărginita perspectivă a posibilităților omenești, mintea individuală chiar cea mai generos înzestrată. André Gide, această nobilă victimă a sincerității și lipsei de prejudecăți, nota în jurnalul său intitulat așa de potrivit *Un spirit neprevăzut*, următoarele aprecieri: „Numai lipsa de imaginație îngăduie orgoliul atâtor proști. Adevărata inteligență concepe foarte lesne o inteligență superioară ei, și de aceea adevărații oameni inteligenți sunt modești”. Iar în altă parte precizează mai crud: „nimic nu face mai proști pe cei mai inteligenți decât orgoliul”. Paul Valéry vorbea, nu știu unde, de mediocritatea și vulgaritatea celor ce vor „să aibă dreptate” cu orice preț și să rostească „ultimul cuvânt”.

Nu ne pare exagerată concluzia că, în ciuda invocării repetate, fără rost, a cuvântului de modestie, aceasta este o virtute rară ca tot ce este de seamă. „Toate cele strălucite sunt pe cât de grele pe atât de rare”, așa încheia Spinoza opera sa fundamentală *Etica*.

P.S. Textul a fost publicat de filosoful Mircea Florian în ziarul „Libertatea”, an II, nr. 358, 22 octombrie 1945, p. 3, 6 (Adrian Michiduță)

FORTUNY – melancolia luminii

Silviu GORJAN

„Cea mai întinsă stăpânire din lume este
aceea a unei inimi libere.”

B. Gracián

Mărimea pictorilor nu este de ordinul finitului. A extinde preeminența lui Goya, Velázquez sau El Greco asupra picturii spaniole, ca vârfuri de neatins, este sinonim cu a vicia perspectiva acesteia; există, la paritate, Ribera, Zurbarán, Murillo, Pereda și, mult mai aproape de noi, Fortuny. Între pictorii pomeniți mai sus nu există o ordine cronologică. Bunăoară, opinia generală îi atribuie lui Goya supremația legată de statutul său de artist național. Sunt totuși nu puțini oameni de gust care afirmă că sufletul spaniol a fost mai bine perceput de un grec. Preferința aceasta, dincolo de posibilele motivări intrinseci, are și un caracter de reacție față de ceea ce poate părea la Goya oarecum didactic, oficial, cu nuanță moralistă, acuzatoare întărită în special de *Capricii*. Vine din urmă însă Fortuny. Lăsând la o parte faptul că toți au susținut pictura la nivelul major european, fiecare are o valoare eminentă și nesubordonabilă, iar Fortuny aspiră la situarea artei sale ca posibil etalon al sufletului iberic. Dar lucrul acesta îl făcuseră toți cei “mari” de dinaintea sa. Și totuși Fortuny vine cu ceva nou: a refăurit în chip superior lumina și pământul din sud, într-o expresie artistică și intelectuală demnă de o nație cu tradiție la cultura Europei și a lumii. Fortuny i-a admirat pe înaintași, le-a asimilat procedeele, dar a mers în consens cu noile orientări care anunțau impresionismul, până când structura lui artistică l-a făcut să se desprindă de acestea, nerămânând tributar nimănui. Pictura lui Fortuny aduce un profund sentiment de tăcere, în sensul în care melancolia solară pe care o comunică întreaga sa pictură este reflexivă, se comunică în interiorul conștiinței. La el domină contemplarea, meditația, tăcerea, solitudinea ca dispoziții ale spiritului, fațete ale

modului interior de cunoaștere. Solitudinea sa nu este una de tip romantic, nu se abandonează voluptății. Ea este de o ireductibilă austeritate; se definește prin statornicie, își aumă culorile și imaginile; materialitatea lucrurilor, concretețea lor, sevele vitale surprinse în pigmentație strălucitoare trec în pictură cu atenție și atâta fervoare mută deoarece pictorul știe că totul este efemer, stă sub fatalitatea timpului trecător. Ce le poate salva este lumina. La Fortuny lumina este triumful conștiinței existenței. Ființă, timp, conștiință ar putea fi titlul întregii sale opere. Solitudinea sa este disciplină, este voință, este atitudine reflexivă, înseamnă reculegerea contemplației. Lumina este salvatoare, face să triumfe sentimentul existenței, fie și pentru o clipă, căci înainte și după clipa conștiinței plene se întinde efemeritatea, provizoriul existenței. Din această conștiință, respectă pictorul cele mai modeste forme ale existenței; nu frumusețea imanentă a realului este obiectul artei sale, ci fenomenalitatea cea mai umilă. Prin aceasta el concentrează la extreme, esențializează expresia artistică, însă întotdeauna sub dominanta luminii. Lumina lui Fortuny are permanența elementului fundamental al inspirației și meditației artistice. Lumina, cu densitatea ei, cu ponderea și metamorfozele ei, cu unitatea sa fundamentală este elementul subiacent al viziunii și al gândirii artistice a pictorului. Dacă totul aparține pământului, lumina este aceea care pentru o clipă strecoară credința că ființele și lucrurile sunt ele însele, ca forme ale conștiinței,

unice, irepetabile, apte să sintetizeze un întreg univers. Gravitatea existenței trăiește o clipă de vis; apăsarea către pământ este uitată pentru o clipă și înlocuită cu impresia abandonării în lumină, adică impresia învingerii neantului. Din austeritatea și temeinicia gândirii sale artistice, nu mai puțin și a gândirii sale pur și simplu umane, din respectul său pentru lucruri și ființe ca existențe în sine, decurge și inconfundabila marcă a visului său. Eventualele apropieri de alți pictori se convertesc în monedă proprie cu efigia personalității sale.

Fortuny s-a născut în Catalonia, în 1838, la Reus, unde s-a și inițiat în tainele desenului; vâltorile vieții l-au prins încă de mic; rămâne orfan de tată și stă mai mult în preajma bunicului; deși acesta era olar, avea o fire de artist, cochetând favorabil cu desenul; l-a învățat și pe nepot să deseneze și curând și-a dat seama că talentul acestuia era expresia unei substanțialități. Avea nouăsprezece ani când a fost dus la Barcelona pentru a lucra în atelierul lui Lorenzale, de la Academia de Arte Frumoase; talentul tânărului ajunge să impresioneze; încă nu se stinsese tradiția după care orașele se mândreau cu talentele care le făceau cinste. Camera Deputaților din Barcelona hotărăște să-i acorde o bursă de studii la Roma. Aici, este profund mișcat de frescele lui Rafael de la Vatican, iar rafinamentul picturii italiene îl va urmări toată viața. Însoteste apoi trupele lui O'Donell în Maroc și asistă, în calitate de cronicar-pictor, la acțiunile descrise de Pedro Antonio de Alarcón. Întâlnirea cu soarele, cu exotismul sudului îi va marca întraga viață și gândire artistică. Sensibilitatea sa, mai mult romantică decât clasică, începe să se închege într-un sistem în care la loc de referință se află solitudinea, melancolia și gravitatea ca direcționare a lumii către teluric, după ce mai înainte, pentru o clipă, trecuseră prin lumină, îmbătându-se de conștiința existenței sale. Tipurile africane, încântătoare prin colorit și mișcări, îi satisfac gustul pentru insolit, transformându-i visările în delicii ale realității. Se reîntoarce la Roma și începe să lucreze la tablouri de inspirație orientală. Trece apoi și prin Paris și, în cele din urmă, ajunge la Madrid, unde-l cunoaște pe Federico Madrazo, care conducea

pe atunci muzeul El Prado; devine obișnuit al casei acestuia și frecventează reuniunile artistice din capitală; cunoaște acum floarea societății madrilene – pictori, poeți, muzicieni și oameni politici influenți. Mai este un motiv pentru care merge în casa lui Madrazo; pasiunea pentru Cecilia, cea mai mică dintre cele patru fiice ale acestuia; după căsătoria cu Cecilia, tânăra familie va pleca la Paris. Aici își trăia apogeul pictura inspirată din atmosfera Orientului. Regnault, artistul francez cel mai împătimit după atari realizări, l-a primit cu brațele deschise; îi cunoaște pe marii pictori francezi ai vremii și tablourile sale îi aduc celebritatea; expune la Galeriile Goupil și, printre alții, este elogiat de Al. Dumas-fiul și Théophile Gautier. Izbucnind războiul franco-prusac, Fortuny revine în Spania. Lumina sudului care îl marcase iremediabil îl cheamă pentru un timp în Andaluzia, la Granada; dar destinul începe să-și spună cuvântul; se îmbolnăvește, fără să-și piardă puterea de a lucra; pleacă la Roma, dar moartea-l ajunge din urmă, înainte de a reuși să termine un desen în peniță după o mască în ghips a lui Beethoven. Murise un artist mare, dar lăsase în urma lui o operă inundată de o lumină excepțională. Simțul său cromatic, gustul delicat, caracteristic mai degrabă secolului al XVIII-lea, filosofia vieții și, nu mai puțin cea pe care-o comunică opera sa, fac din Fortuny cel mai mare pictor spaniol al secolului al XIX-lea.

Fortuny a pictat beat de lumină; aceasta a făcut din el un adevărat filosof al ei; înțelegând că toate gravitează către pământ, polul din care răsar și spre care se întorc toate, a văzut lumina ca pe singura ocazie în care, fie și pentru o clipă, orice din această lume trăiește conștiința existenței de sine, cu solitudine, cu melancolie, în liniște. Lumina este un vid în care lucrurile se detașează, fiecare trăindu-și armonia în sine, plenar, într-o solemnitate fără egal.

Contemplarea artistului este melancolică, deoarece numai el are conștiința fragilității, a efemerității; știe să surprindă în lumină acea beție a existenței, clipa conștiinței de sine, singularitatea existenței desprinse de teluric – centru de referință pentru tot ce înseamnă "a fi".

Scenă marocană la Tanger, dincolo de

nota de exotism, comunică o muzicalitate a limpezimii, lumina lipsită de materialitate, spațiul vid în care lucrurile își savurează existența. Totul este supus soarelui și în această supremație se naște o claritate care vibrează în pete de culoare și forme apte să contureze exotismul; câțiva arabi, în atitudini diferite, abia își află rostul prin atâta lumină devenită căldură toridă; sunt lângă un zid albit de soare și de timp; nu este albul mural al caselor din sud, ci materia ajunsă acum nisip, se simt urmele timpului în delicate pete de roșu și galben solar. În mijlocul tabloului, lângă zidul care traversează, înalt, spațiul, ca un paravan, un arab, călare pe un splendid cal, lucește în culori de aramă. Prinosul de albastru din veștmintele arabului, roșul de pe hamurile calului, turbanul alb ce se decupează în lumină cu o deosebită forță a impresiei imprimă tabloului o anumită stridentă, ceva tulburător care sfâșie parcă o pace de la începuturile lumii. În fața lui, câteva siluete așezate lângă zid și, puțin mai încolo, un alt arab, în picioare, cu o flintă pe umăr, într-o mândrie puțin teatrală. Tabloul nu are nimic ostentativ prin „subiectul său”; este o simplă secvență de viață. Totul se reduce la măiestria artistului de a transforma clipa, banalul aparent în simbol pentru importanța existenței. Se află aici cele trei atitudini fundamentale ale lumii arabe; reflexivitatea melancolică dublată de o lăncezeală fizică, mândria războinică și patima pentru drum. Fortuny picta muzica lumii arabe, acea sonoritate care trăiește printr-o cadență neașteptată a sunetelor prelungite pentru ca apoi să înceteze brusc în sincope de liniște; pentru el, culoarea se lasă greu prinsă în suprafețe mari; ea se încheagă din mici fragmente, ca într-un mozaic; această tehnică aduce o forță de vibrație de factură impresionistă.

Grădina Alcazarului din Sevilla este tabloul care consacră definitiv supremația luminii asupra tuturor câte sunt; o muzicalitate limpede, netulburată se alipește culorilor și formelor, redându-le plenitudinea consacrată de natură. Fortuny a iubit cu voluptate sinceritatea culorii în realizarea unui tablou; spațiul, lumina, umbrele, întâlnirea și jocul reflexelor pe formele în mișcare se abandonează culorii. Ambientul nu mai este o sumă de simboluri sentimentale; pictorul caută

să redea adevărul despre copaci, flori, ziduri, bazine și fântâni, adevăr care consacră conștiința existenței în dimensiunea clipei, segment plenar al infinitului. În ciuda raționalismului francez care se răspândise în Europa și îi învățase pe oameni, și mai ales pe artiști, să impună spiritului o imagine categorică și netă, Fortuny se abate de la această orientare, neacceptând stilizarea și ordonarea. În Andaluzia, soarele este aproape veșnic, pământul roșcat și alb emană lumină, iar casele, apa, florile și ființele se contaminatează atât de adânc de soare, încât sunt de neconceput fără acesta. Chiar și în grădini, dezordinea se impune, deopotrivă cu sălbăcia luminii și culoarea pură. În centrul grădinilor, bazine cu fântâni și lebede albe par să absoarbă lumina. În pâlcuri, liniștite ca niște uriași adormiți, plante exotice cu flori amețitoare. Pe sub arcadele vechilor palate maure trec siluete de femei visătoare. Vase de culori strălucesc în puzderie de lumini. Dezordinea panteistă și vigoarea impasibilă a lumii sunt secondate totuși de calmul și voința umană. Natura nu este supusă omului; ea își urmează cursul firesc și omul veghează ca ea să existe în limitele pe care tot ea i le propune. Pictorul a surprins în acest tablou apa și plantele, florile și prezența umană care așteaptă, pentru a-și schimba înfățișarea, hotărârile soarelui și ale timpului. Aici totul se adresează sufletului și puțin, foarte puțin există pentru minte. Morala, arta și cotidianul ambient sunt într-un acord perfect. În acest colț de lume în care scepticismul este prezent în toate, sufletul are puterea să se entuziasmeze sub binefacerile luminii. Natura îl face visător și tot ea îl face să-și domolească dezamăgirile ivite din conștiința că totul este trecător. Formele lumii, materiale și vegetale, toate culorile determinate de lumină, umbrele care vin parcă din adâncul apelor și de sub arcadele palatelor, liniștea pe care o respiră lebedele pe oglinda bazinelor și siluetele grațioase ale femeilor care se opresc lângă vreo balustradă, toate recapătă, prin Fortuny, dimensiunea sentimentelor umane. Pictorul a realizat o operă din care lipsește verbul; nimic nu pare a reclama altceva; sunt suficiente doar denumirile și însușirile lor; sufletul poate călători fără frâu, unind ce vrea și cum vrea, căci pictorul

i-a lăsat deplină libertate s-o facă. Și ce altceva înseamnă visarea dacă nu intrarea într-un timp care-a pierdut sensul curgerii sale, într-o lumină care a uitat materia, iar culoarea n-a fost încă atinsă de aripa morții?...

Fastul culorii și triumful luminii domină și în *Copiii pictorului, Cecilia și Mariano, în Salonul japonez*. Aici Fortuny a pictat nu numai grația delicată a lucrurilor și ființelor mici, dar și liniștea unui spațiu; cred că era un spirit care n-ar fi putut trăi într-un spațiu închis; pasiunea lui pentru Orient vine de aici. Orientul are o liniaritate, un sens al nesfârșitului, este absolutul mereu amânat, presupune promisiunea întâlnirii cerului cu pământul în linia unui orizont fantastic. De aici se naște o anume lentoare, o lăncezeală în mișcări, o unduire a materiei care în plan sufletesc are drept corespondent melancolia. Rareori orientalul își ridică privirea spre cerul de deasupra lui; el privește la orizont pentru că acolo răsare și moare lumina, acolo cerul coboară pe pământ și pământul se deschide lăsându-și tainele să-și savureze orgoliul de a nu fi accesibile oamenilor. El simte departe misterele lumii, pentru că și pământul și pustiuul îi aduc același nesfârșit ca și cerul. Orientalul visează un alt infinit decât cel în care se află; el îi dorește tainele pe care le bănuiește mereu la orizont; este bolnav de orizontalitatea care îi aduce, din neputința atingerii ei, sentimentul zădărniciiei. Totul pornește din piatră și nisip și devine tot piatră și nisip, fără să fi dezlegat măcar o singură taină din visul care a devenit altceva, numindu-se, fie și pentru o clipă, viață. Zădărnicia înseamnă pentru el departe, oriunde, dar nu în acest loc; el lasă în urmă vechimea și aleargă tot către ea, căci este singura lui certitudine; prezentul nu este decât conștientizarea clipei – dimensiunea ei – când gândul fuge să întâmpine orizontul; neputând găsi ceva concret, privește înapoi, conștientizează piatra și nisipul ca singurele certitudini din care s-a ivit și în care se va întoarce; și departe, înapoi, orizontul din care n-a smuls mai nimic: nici de ce l-a ivit și nici către ce l-a îndreptat.

Fortuny avea, ca poeții romantici, conștiința prezentului etern. În picturile sale lumina răsfață o patină de vechi și de departe,

ca semn al unui spectacol care a fost; un zid vechi, nisip, suprafețe și colțuri prăfuite peste care sună acorduri de melancolie, ușor, discret, către o destinație care iese din spațiul conturat de pictor; clipa prezentă este suficientă pentru a contura un destin celor care vor veni, asemănător cu ceea ce mărturisește trecutul. În acest tablou există un spectacol al culorilor care vin din timp, al depărtărilor însoțite și nisipoase, chiar dacă este un salon japonez; un paravan pe care se sting tonuri de alb și de sablu constituie fundalul pânzei; acest fapt nu închide spațiul, ci se înscrie ca o premisă pentru alte dimensiuni. Se află puțința existenței lui "dincolo de" ; se insinuează misterul, o lume care se bănuiește la linia orizontului; acest mister este simțit în balansul creat de prezența concretului limitat în partea stângă a tabloului printr-o aglomerare de plante exotice și de flori, din care pictorul reține mai mult accente de lumină. Pe o canapea joasă, într-o revărsare de arămiu, cu flori și delicate crengi de primăvară, două siluete fragile, copiii pictorului, odihnându-se; spațiul de odihnă este completat de perne, accesorii tradiționale ale confortului, pe care orientalul le are alături în ceasurile de visare; una este roșie, cu arabescuri, și altele negre, pe care se răsfârge lumina în acorduri ușoare, moi, ca în melancoliile muzicale. Siluetele copiilor au delicatețea unor fluturi extaziați de lumină. Este un spațiu în repaus, liniștea ca expresie a reveriei, melancolia Orientului, tânguitoare peste lucruri și în suflete.

Fortuny limita spațiile prin ziduri sau paravane, încercări firave ale omului de a-și asuma, din infinitatea lumii, un loc în care să trăiască sub măgulirea convingerii că acolo este viața sa; apoi un zid sau un paravan lasă certitudinea unui mister dincolo de el, o lume accesibilă doar gândului, un spațiu trăit cu savoarea visării. *Nud de om bătrân* este un tablou în care, pe fundalul unui paravan negru, cu ușoare tresăriri arămii, se detașează capul și bustul unui om bătrân; lumina abundă în explozii pe fața brăzdată și pe trupul cândva armonios; de atâta lumină și atâta timp scurs, pare făcut din lut ars de soare, preambul a ceea ce va fi nu peste multă vreme. Zâmbetul ușor ironic traduce o superioritate a spiritului care nu se stinge

decât cu prețul timpului și al întâmplărilor; se depărtează de viață, de concret, a ajuns la ceasul marilor înțeleșuri; ținându-și ochii închiși și capul ridicat cu mândrie, în zâmbetul ironic sfidează tot ce este trecător, în primul rând propriul său trup și chip, acum aproape ca lutul sau piatra arsă, promise nisipului din pustiu. Bătrânul acesta a înțeles că, înainte de cea mai de seamă decizie a vieții, se cere o atitudine superioară, căci moartea este o șansă pentru înțelesul atâtor mistere. În spatele paravanului negru se află acum toate; în căutarea lor, ne spune că va pleca mândru și senin.

Un marocan este un alt tablou în care Fortuny dăruie spațiului puterea sintezei unei existențe, deopotrivă cu misterul presupus dincolo de bariera unui zid. Atitudinea orientalului este lejeră; bărbatul stă în picioare, lângă un zid, are fața pe jumătate acoperită, ține mâinile împreunate în față și este desculț. Înveșmântat într-o țesătură de negru, alb și cenușiu, se evidențiază auster pe verticalitatea zidului vechi din spatele său. Spațiul de dincolo, cu misterele sale, este trăit în privirea melancolică a bărbatului. Pictorul catalan își trăia visările prin atitudinile și privirile pe care le-a pictat. Se spune că orice operă de artă este o dovadă a iubirii de sine; artistul se caută și se regăsește în orice element al operei sale; multiplicările eului fac rostul creatorilor și împlinesc o operă. Nu cred că arta umple doar goluri în suflet, ci mai degrabă materializează acele reverii care dau savoare minții și conștientizează viața. A trăi încercând să dai oricui lucru și oricărei idei propria ta măsură este înțelepciunea cu care sunt binecuvântați artiștii.

Peisaj cu figură umană este ultimul tablou pe care-l mai văd la El Prado. Fortuny nu este aici nici grațios, nici poet, nici pictor, ci trimis al luminii pe pământ. Colțul de grădină pictat de artist este o amintire a Raiului. Lumina unește cerul cu pământul, culorile se pulverizează în străluciri ale materiei. În spatele grădinii, același zid, simbol al lui *dincolo de*, și cerul; este cu siguranță, cerul Andaluziei pentru că are limpezimea în care nu poți gândi că există decât soarele; în grădină, pomi și arbuști, flori răsfirate în puzderie până aproape de coroanele pomilor.

Fortuny n-a fost pictorul formelor; nu pune frâu privirilor sale și acestea se încântau de explozia materiei în răsfățul luminii. Nuanțele de verde sunt atât de diverse încât se poate spune că sunt, mai degrabă, lumină care visează verdele; există apoi culorile pământului ars de soare, într-o pigmentație care amestecă albul cu umbra și culoarea nisipului cu piatra arsă de lumină, de-o veșnicie. În acest Eden, o siluetă feminină, albă, de un alb visător cu tremur de azur, în mână cu o umbrelă roșie. Nu trecerea unei ființe prin natură a vrut să picteze Fortuny, ci cuprinderea omului în același mare spectacol care este lumina pe pământ. Impresionist cu suflet de romantic, gânditor al depărtărilor, Fortuny înțelese că a trăi înseamnă să știi să vezi, iar a vedea este sinonim cu a fi liber. Există în tablourile sale acea libertate a frumuseții de care devii conștient doar dacă propriul tău spirit este liber, dincolo de orice regulă pe care s-o primești și s-o urmezi. Pictura lui generează o stare reflexivă, pentru că ea însăși este starea de libertate a echilibrului luminii, a cerului și a pământului.

Cu Carmen și Miquel, timpul meu de-o săptămână la El Prado se termină aici; m-am trudit să privesc, am ascultat și-am încercat să înțeleg. Cu grație, elevată în spirit și înflorind în lumina fiecărui tablou, Carmen nu mi-a fost un simplu ghid; a știut să-mi strecoare în minte atât cât să mă simt liber și, deopotrivă, a tăcut pentru ca eu să-mi asum savoarea propriei înțelegeri.

Miquel ne-a urmat conștiincios cu timpul, dar cu gândurile aiurea; uneori, în luminile tulburătoare ale amiezii, avea în ochi melancolii care-l înstrăinau de noi; rata o mare bucurie a vieții, înlocuind-o cu neputința detașării de ceea ce timpul reușise să contragă dintr-un neam exotic; abandonându-se dorului, trăia ca într-un exil. Oricum, nimeni nu este vinovat de puțința sau neputința de-a ne croi fericirea pe măsura sufletului nostru.

*
**

Pentru a nu muri

Cornel NICULAE

Motto:

*Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.
(M. Eminescu)*

Rândurile de față reprezintă o încercare de a desluși ceva din înțelesul unui vers eminescian. Versul cu pricina este parte a poeziei „Peste vârfuri”, pe care Titu Maiorescu a inclus-o în volumul apărut în 1883. Fiind vorba de o poezie scurtă și pentru a înțelege mai ușor „jocul secund” al emoției încremenite în vers, redăm poezia în integralitatea ei:

*Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Printre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.*

*Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.*

*De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată?*

I. PE CÂND ORFEU UMBLA PE PĂMÂNT...

Stihul pe care doresc să-l supun atenției cititorilor este „Îndulcind cu dor de moarte”. Vers imperial. Cât o literatură. Sau, poate, cât un destin. Înțelegem că geniul unui om, în cazul nostru Eminescu, nu se lămurește doar în întregimea poeziilor, ci și în câte un vers atât de frumos prin adâncimea sa, că pare straniu pur și simplu într-o poezie care, la prima vedere, nu anunță nimic neobișnuit.

Există, și aici, o ambianță romantică, tipic eminesciană: codrul, luna, noaptea, el, ea, care, la un loc, dau o senzație de tihnă spațio-temporală. Sunetul cornului, purtând în el parcă melancolia de după facerea lumii, trezește stihile și-i produce poetului o cădere în timp.

Muzica vrăjește lumea; cheamă la eliberarea de terestru și trecerea într-o altă

ordine, cu dimensiuni miraculoase. Este Orfeu, cu sunetele sale hipnotice, care cheamă, cum spuneam, la ieșirea din existență. Orfeu, cum știm, este un „fermecător”, un muzician. Are virtuți șamanice.

II. IEȘIREA DIN TIMP

Pune, prin urmare, sufletul într-o anume stare, transferându-l în alte dimensiuni, tăind timpul pământesc și toate ale lui. O poartă cosmică se deschide prin extazul produs de păgâna muzică orfică.

Este, cumva, ca o „răpire în duh”, fermecare a ființei. Eliberat de Spațiu-Timp, determinări obiective, Spiritul devine Suflet. Observăm, fără teamă, că în această poezie nu este deloc vorba despre spiritul eminescian, ci despre sufletul lui – nemângâiat.

În ceasul acesta, Eminescu creează versul uluitor „Îndulcind cu dor de moarte”. Cum adică? Ce să „îndulcești”?

O existență neîmplinită? Da! Deși era un geniu, ar zice stupizii. Tocmai pentru aceea, zicem noi. Doar cei ieșiți din comun nu se împlinesc niciodată. Ei n-au măsura noastră. Cei comuni, posesori de carte... de identitate (doar), se împlinesc întotdeauna.

Un spirit nedus, în isprăvile sale, până la capăt? Da! După 1883, Eminescu trăiește doar de iure; de facto, era departe...

Atunci, ce? Toate astea. Și ceva mai mult. Este vorba despre „ceva” de unde pleacă toate ale omului și unde, în urmă, după mirările în fața firii, se întorc toate. Ceva adânc, care ne ține în picioare: sufletul.

Cât de frumos, românește frumos, ne mărturisește Eminescu despre sufletul său: nu faptul că este nefericit, deși așa este la prima vedere, dar cu un vers ca acesta deschizi un capitol în lirica universală! Cum am spus, un vers (și sunt atâtea!), unul singur, cântărește cât o literatură, ține în cumpănă sufletul românesc peste veacuri; nu că este nenorocos sau, mai exact, ne-norocit. Poate că da. Dar nenorocul lui, norocul românilor!

Elspunesimplu: „Sufletu-mi nemângâiet”. Au scris alții, ai lumii întregi, despre suflete de tot felul: triste, bolnave, tari etc., dar nimeni, înainte și după el, n-a scris despre ce se întâmplă pe lume cu „sufletele nemângâiate”.

Astfel de suflete sunt în „stare” să se ridice la „dorul de moarte” și să se „îndulcească” cu el.

Cu dorul de Ființă, adică. Cea de dincolo – pentru că aici nu o poți vedea decât prin „deschizătură” – dacă ești în fecunda așteptare a cântecului de corn. De „dulce corn”. Marile suflete nu se mântuie în lumea asta.

III. FARMEC ȘI MELANCOLIE

Este un extaz, o ieșire din sine, la care femeia nu participă. Nu poate trece „dincolo”, în dimensiunea „farmecului”. Ființa ei, atâtea câtă e, rămâne mută la chemarea unui suflet incendiat de DOR, de ceea ce a văzut după căderea Timpului în Marele Tot, ca Blaga zicând, îndulcit de extincție și reîntors fermecat în lumea noastră.

Finalul (și consecința) aventurii extatice se coboară brusc în întrebarea care pune în fața Ei un ocean de singurătate: „De ce taci (...)?” Femeia, la Eminescu, n-a „vorbit” niciodată. Capabilă doar de o iubire joasă, ternă, inertă, fără farmec. Ne amintim de o strofă cu mesaj revelator, în acest sens, din „Pe lângă plopul fără soț”:

*Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.*

IV. EA NU ERA DE AICI

Așa este. Dar Eminescu viza, cu Platon în gând, prototipul. Nu femeia din lumea „sensibilă”, terestră, ci pe aceea care nu se născuse și nu se va naște vreodată. Femeia acceptată de sufletul său spiritualizat de o imensă cultură nu era de

aici. Ar fi vrut să fie ÎNSOȚITOAREA în dramatica sa aventură spirituală. Ca și Euridice, femeia din erosul eminescian va rămâne pierdută în banalitatea carnală, simplă purtătoare de specie, pietrificată la orice sunet al cornului. Ființă care trăiește la mijloc de „da” și „nu”.

Așa stând lucrurile, clipa astrală, pentru cei doi, s-a irosit. Este vorba despre o veritabilă ratare existențială. Doi nu au acces la Ființă, ci doar Unul, dar atunci spargerea dualității provoacă „nemângâiere”. Unul se vrea doi. Dar nu este posibil, dată fiind inerția principiului feminin.

Întrebarea poetului era legitimă, deoarece, după cum știm, din păcate, după 1883, cornul nu a mai înfiorat pădurile cu sunetul său melancolic. Zeul plecase.

X. PESTE VÂRFURI...

Iată unde ne duce Eminescu printr-un singur vers scăpărat luciferic din înzestrarea sa excepțională. Exact ca în fizica macrocosmosului, prin valoarea sa, un vers ca acesta se transformă într-o „singularitate” (ca și întreaga operă). Este o concentrare de gând și măreție a inimii, încât naște o forță de atracție spirituală enormă. În jurul lui orbitează o întreagă cultură, cu oamenii ei cu tot.

Eminescu deformează, prin geniul său, spațiul și timpul lingvistice (limba română). Asemenea marilor astre, poetul nostru curbează până și lumina prin uriașa lui forță de atracție.

Întotdeauna, însă, lasă în urma lui mai multă lumină decât a primit. Iar limba română pe care o avem de la el este, paradoxal, uluitor de „mângâietoare” în înțelesul ei adânc. Este consolatoare pentru puținătatea noastră, dar aspră cu nemunca întru spirit.

Așa trece Eminescu, de atunci încoace, peste vârful culturii române, îndulcind cu dor de excelență seminția românească. Oare suntem noi acolo când „Melancolic cornul sună”? Poate câțiva se vor încumeta și vor fi. Poate dintre cei tineri. Aceștia, negreșit, la începutul cruciadei spirituale, trebuie să facă o călătorie cu Eminescu. Acolo, sus. Printre vârfuri. Pentru a rămâne tineri. Și pentru a deveni fermecători. Sau, poate, pur și simplu, pentru a nu muri.

Alte poeme

Mihai ENE

vis cu torquemada

torquemada mă chema după draperia roșie
îmi arăta pe o tipsie un cap de fecioară
clipea apoi pofticios își lungea buzele
mă privea din fundul orbitelor și îmi întindea
capul acela cu buze mușcate să-l sărut
eu îi atingeam mai întâi inelul cu rubin
cu buzele uscate întoarse din deșertul arabiei
îngenuncheam cu tipsia în mâini
și plângeam în hohote nu pentru că
urma să aud scârțâind sub pași
lemnul putred al eșafodului
într-o zi cu soare strălucitor
oh, nu, nu pentru asta!

cerșetorul

dă-mi un sfanț ultimul tău bănuț de-argint
din cei treizeci mai bine dă-mi-l mie
nu știu ce voi face cu el poate îl voi da
și eu mai departe sau poate îl voi pierde
la jocul de zaruri îl voi da unei târfe care
nu-mi va da nimic în schimb și nici eu nu-i voi
cere
sau cine știe poate îl voi îngropa o dată
pentru totdeauna dar nu-i așa că
e mai bine să mi-l dai mie acum?!

prevestire

nimic nu anunță nimic totul e născocirea tuturor
când vine moartea cocoșii nu cântă și
corbii nu se învârt e o iluzie când vine
moartea doar ea știe și nu spune nimănui

cerul nu se înnegrește de norii cei răi
și ziua rămâne albă și liniștită iar tu
nu plângi e doar o iluzie tu nu
plângi nu vei plânge niciodată.

anamorfoză

dincolo de strada cu rumeguș
fără iluzii n-aș fi venit
oameni mici se plimbă pe
trupul meu ca pe o cale regală

spasmele mele nu mint niciodată
doar se ascund după balansoare
lumea pare a fi un citat din mine
când eram mai tânăr.

elegie imperfectă

ce prosternare și toamna asta
singur de n-aș fi și tot m-aș ascunde
mări și pustiuri înaintea mea
înapoia mea doar cenușa prietenilor.

cuvinte am încetat să mai sper
rostite-ntr-o doară până la sfert
numai tu de-ai fi și atât mi-ar
ajunge s-o iau de la capăt.

nocturne

noaptea se răsucea ca o migdală
pe cerul gurii mele de catifea
din urmă nicio dimineată
să mă ajungă nu mai îndrăzne.

numai tu călcai atent peste
oasele mele fosforescente
cu sânii somnoroși cu
lente.

ultima împietrire

de la o vreme devenisem pietre
și călcam pe noi fără să ne uităm împrejur
de-a lungul străzii ne înghesuisem de frig parcă
era o foame nebună de spațiu

și nici nu observasem că a venit vara
rămăsesem lipiți unii de alții și luceam
călcam pe câte o mână sau pe vreun cap gol
acoperisem tot drumul până la orizont
împietrisem și tot mai treceam uneori
din ce în ce mai rar
era o frică nebună de timp
de la o vreme începuseră și alții
să treacă nici nu băgasem de seamă
cert e că nu mai eram singuri și asta ne rănea
până la linia orizontului
din ce în ce mai departe.

Restauratorul monumentelor istorice din Oltenia până în anul 1980, arhitectul Iancu Atanasescu

Pavel POPESCU

Pasiunea mea pentru monumentele istorice, mai ales în această perioadă când nimeni nu mai face ceva concret, nici măcar pentru întreținerea lor, căci de salvare nici nu mai poate fi vorba, ci mai degrabă despre demolarea lor, aceste vestigii ale neamului, ale înaintașilor noștri, această carte fără file a potențialului creator arhitectural al fermecătorilor mânuitori ai rudimentarelor, dar atât de măiestrelor scule de ridicat case, m-a atras și chemat permanent în sala de lectură a bibliotecilor, în standurile anticariatelor, în arhivele Statului, pe multele canale de informații ale epocii noastre moderne, internetul, pentru a cunoaște cât mai multe despre monumentele istorice și de a încerca să fac câte ceva, pe măsura posibilităților mele, pentru zădărnicierea demolării și mutilării lor, sau poate chiar pentru restaurarea lor, științifică, și nu la întâmplare, de ochii lumii, sau pentru justificarea unor cheltuieli total nejustificate.

La acestea pot adăuga și momentul deosebit când, în 2004, l-am cunoscut pe inginerul Cristian Petrescu, director tehnic al Oficiului Național al Monumentelor Istorice, care, văzându-mi pasiunea, m-a invitat să particip la salvarea monumentelor istorice devenind astfel inspector de specialitate al Ministerului Culturii și Cultelor pentru monumentele istorice restaurate de Oficiul Național al Monumentelor Istorice. Mi-am adus rapid aminte de primul meu mentor în arta restaurărilor, prin 1973, pe când eram arhitect la Mitropolia Olteniei sub arhipăstorirea Î.P.S. TEOCTIST ca mitropolit al Olteniei și arhiepiscop

al Craiovei, Vasile Drăguț, directorul O.N.M.I. Întâlnindu-l la mănăstirile Tismana, Polovragi, Lainici, am avut foarte multe de învățat de la dânsul și echipa de arhitecți care-l însoțeau la marile șantiere de restaurări, chiar descoperind, acolo și cu dânsul, arta restaurărilor. La aceste mănăstiri am lucrat foarte mulți ani, la Tismana chiar până în 2008, atâta timp cât a stărețit, timp de 53 ani, venerabila maică stareță Ierusalima Gligor.

Într-una din căutările mele la Biblioteca Municipală din Craiova „Alexandru și Aristia Aman”, am avut marea surpriză, sau marele noroc, de a da peste o lucrare cu totul și cu totul remarcabilă, a unui om cu totul și cu totul deosebit prin pasiunea și dăruirea, la vârstă foarte înaintată, pentru monumentele istorice, un manuscris, lăsat acestei instituții prestigioase de cultură din Oltenia, intitulat **„Arhitectura originală a Olteniei: cartea I – C U L E L E”**. Pe prima pagină, cu scrisul vârstei de 76 ani, așterne pentru posteritate: *„6 IV 1970 Dăruiesc cu plăcere și recunoștință acestei instituții de cultură Biblioteca Municipală a Craiovei rezultatul strădaniilor mele privind arta veche arhitecturală a acestei regiuni atât de greu încercată în trecut prin care proslăvesc puterea de creație și gradul de cultură a strămoșilor noștri. Autor Arh. I. Atanasescu.”*. Manuscrisul nu a fost citit niciodată până acum! Acest manuscris, care nu este originalul, este însă singurul de care știe cineva.

Pentru mine, ca arhitect, descoperirea manuscrisului a constituit o adevărată minune

dumnezeiască, acestuia mulțumindu-l pentru deosebitul dar. Mi-am amintit că, prin 1973, l-am cunoscut pe domnul arhitect Iancu Atanasescu, venind pe la Mitropolia Olteniei, că m-a invitat la atelierul dânsului, acasă, și nu eram singurul lui invitat, unde am stat mult de vorbă despre lucrările dânsului și ce ar mai trebui făcut la mânăstirile unde domnia sa a lucrat.

După ce am citit manuscrisul cu foarte multă atenție, am hotărât ca, din respect pentru monumentele istorice, dar, și din respect pentru ceea ce a făcut arhitectul Iancu Atanasescu pentru monumentele istorice ale Olteniei, merită să dau doritorilor de frumos și istorie, olteni și nu numai, ocazia de a-și îmbogăți cunoștințele cu lucruri ce au stat ascunse atâta amar de timp în această carte, odihnindu-se într-un raft al prestigioasei biblioteci și poate că ar mai fi stat încă foarte mult timp sau poate pentru totdeauna dacă nu aveam acest mare noroc.

Așa m-am hotărât să scriu o carte în care să redau întregul manuscris al arhitectului Iancu Atanasescu, ca o restituție a societății față de munca sa de a face o lucrare deosebită, nepublicată când trebuia decât într-o broșură unde însă autorul cunoscut acum a trebuit să devină al doilea, primul apărând, fiind la modă într-o epocă a puterii comuniste, cel care nu a contribuit cu nimic, prezentul manuscris fiind o dovadă certă, dar și față de noi, cititorii care am fost frustrați de atâta documentare ce ne-a fost ascunsă atâta timp, completată de mine cu datele recente și cu o informare a stadiului fizic al fiecărui monument în anul 2010 la care adaug eventualele noi concepte și informații despre cule.

N-am făcut eu o lucrare în care să spun că am luat ceva date din ce a scris arh. Iancu Atanasescu, ci am dorit, în primul rând, să aduc luminii adevărul ascuns cu bună știință atâta timp. Un om care a muncit toată viața merită acest restituo din partea mea ca membru al societății, ca arhitect și restaurator de monumente. În a doua lucrare, completă, a culelor voi aminti permanent de cel ce mi-a fost mentor în această pasiune față de cule.

Și coincidențele au contribuit la această hotărâre: am făcut, ca și dânsul, liceul la Liceul Mihai Viteazul din București, promoția 1957, am fost, ca și dânsul, șef serviciu tehnic al Mitropoliei Olteniei, în perioada 1973-1975, sunt arhitect

și, chiar dacă sunt la o vârstă destul de înaintată (74 ani), mă ocup, cu monumentele istorice fiind atestat al Ministerului Culturii și Cultelor, cât oi mai putea.

Arhitectul Viorel Voia spunea despre arhitectul Iancu Atanasescu: nu cunoștea odihna, ca sursă de refacere a energiei, pentru că emitea continuu idei, sentimente, critici vehemente sau bucurii în reușite; se străduia să atragă tinerii arhitecți în studiul valorilor noastre arhitecturale, realizate de poporul nostru – legat puternic de cultivarea și cultura pământului.

A făcut studii de restaurare pentru conace, cule, biserici, turle, incinte, în care a consumat fără rezerve întreaga măsură a talentului său, așa încât colegii săi arhitecți ce au fost, sunt și cei ce vor veni, i-au păstrat, îi păstrează și-i vor păstra neștirbit statutul profesional, înalt și distinct, câștigat de IANCU ATANASESCU, într-o viață de ARHITECT.

„Bagajul său imens de cunoștințe, recoltat în traseul vieții prin studii, în biblioteci, prin întâlniri directe cu mari personalități ale culturii românești: N. Iorga, H. Delavrancea, I. Murgulescu, O. Doicescu, Gr. Ionescu, N. Titulescu, etc., prin participări la simpozioane și conferințe, în calitate de protagonist, i-au consolidat statutul de personalitate distinctă și de mare altitudine spirituală, în câmpul arhitecturii național – tradiționale. Știa extrem de multe lucruri despre primii proprietari ai caselor de pe lista monumentelor istorice, despre istoria caselor, cine le locuise până atunci, cum se transformaseră ele de-a lungul anilor. Lista era cu informațiile aproape la zi, pe cea mai mare parte le-am găsit exact cum mi le descriesese, povestește arhitectul Marcel Berendei. Proprietarii caselor îl cunoșteau bine pe maestru, semn că acesta îi vizita des, probabil ca să verifice starea clădirilor și să le dea acestora îndrumări pentru păstrarea clădirilor în bună stare. Lista caselor pe care am primit-o atunci de la maestrul Iancu Atanasescu și informațiile pe care mi le-a oferit, cu generozitate, ori de câte ori a avut prilejul, au stat la baza actualizării listei vechi a monumentelor istorice din Dolj, realizată în 1953 și publicată în 1955 în Monitorul Oficial, la un loc cu toată evidența monumentelor istorice din România. Sub eoul sfaturilor maestrului, am învățat atunci să evaluez vechimea și valoarea caselor și bisericilor vechi, să privesc cu atenție ansamblul dar și fiecare detaliu

în parte, să pun întrebări și să ascult răspunsurile zidurilor, bolților, ferestrelor, acoperișurilor. Am văzut atunci planșele proiectelor de restaurare ale Casei Băniei, Casei Glogoveanu, bisericilor Sfinții Împărați, Sfinții Apostoli, Sf. Ioan, Sf. Gheorghe, toate din Craiova, planșele proiectelor de restaurare a unor cule, conace (conacul Coțofenilor, conacul Nicolau, culele Brabova și Cernătești, toate din Dolj), dar erau acolo mii de alte planșe ale proiectelor de consolidare, de restaurare a multor monumente din Oltenia”.

„În preajma domniei sale, spunea doamna arhitectă Ileana Solon, ne ținea adevărate prelegeri de cum trebuie cercetată arta populară din zonele amintite, ne arăta din colecția sa de relevee (realizate personal) a tipurilor de case țărănești de șes, de deal și de munte. Această pasiune de cercetător al artei și arhitecturii populare l-a însoțit toată viața, iar experiența sa și concluziile le-a transmis cu dărnicie celor mai tineri, îndemnându-i să preia cu înțelegere această zestre a neamului românesc”.

„Mi-aduc aminte, spunea domnul profesor universitar doctor Paul Rezeanu, fost director al muzeului de artă din Craiova, de „extinderea” fostului Palat de Justiție din Craiova, de modul cum îl curtau cercetătorii de la Institutul de Istoria Artei din București, de admirația și stima ce i-o purta fostul meu coleg de facultate Răzvan Teodorescu sau profesorul Vasile Drăguț, directorul Oficiului Național al Monumentelor Istorice, de amicitia sa cu I.P.S. Firmilian, de modul cum dânsul împreună cu I.P.S. Teoctist, în calitate de mitropolit al Olteniei, au „fentat” vigilența partidului și a organelor de Stat și au rezolvat unele probleme ale Mitropoliei Olteniei sau ale Palatului Mitropolitan, monument istoric de categoria A”.

„Mi-a rămas în memorie, povestește profesorul Alexandru Isbașea, artist plastic din Timisoara și fost colaborator al domnului arhitect Iancu Atanasescu, cea mai strălucită povestioară despre peregrinările lui cu marele istoric Nicolae Iorga. Eram profund emoționat pentru că era pentru prima oară în viața mea când ascultam povești adevărate despre marele nostru Nicolae Iorga, când povestea devenea realitate. De ce? Pentru că în drumețiile lor au întâmpinat lucruri hazlii, interesante, întâmplări cu preoți „vestiți”, harnici în treburile parohiale, însă departe în a se îngrijii de monumentele istorice. Uneori nopțile le

petreceau în hambare, în paie le era așternutul amândorura, marele istoric nu s-a sfiit niciodată de condițiile primitive ale bordeelor țărănești, ba chiar îi făceau o mare plăcere, povestea moș Atanasescu”.

Adrian Boldișor, de la facultatea de teologie din Craiova, scrie într-un articol al revistei Mitropoliei Olteniei: „Iancu Atanasescu reprezintă o personalitate olteană de excepție, un arhitect ce și-a adus contribuția la valorificarea celor mai frumoase construcții locale. A restaurat biserici și mănăstiri: Cozia, Cornet, Govora, Dintr-un Lemn, Polovragi, Crasna, Manu, Iezer, Brâncoveni, Gura Motrului, Topolnița, Horezu, Arnota, Bistrița, Mofleni, Jitianu, Sadova ș.a. dar și Casa Glogoveanu, Casa Băniei, extinderea Palatului de Justiție (azi Universitatea din Craiova), Policlinica „Dr. Nicodim” și alte aproximativ 60 de proiecte de biserici noi și peste 200 de locuințe particulare (cf. „Dicționarul personalităților doljene”, pp. 19-20”).

În paralel cu o intensă activitate pe teren, Iancu Atanasescu a ținut prelegeri de arhitectură și a întocmit lista monumentelor istorice din Craiova (aproximativ 130, în anul 1931), a publicat mai multe articole și studii de specialitate în revistele vremii: „Mitropolia Olteniei”, „Ramuri”, „Ion Maiorescu”, a elevilor Liceului „Carol I” din Craiova, „Ion Maiorescu” (1931: „Începând cu numărul de față, vom publica o serie de informațiuni și studii cu privire la monumentele istorice din Craiova, Dolj, Oltenia etc., ca să fie la îndemâna elevilor noștri pentru cunoașterea trecutului nostru și să le folosească în excursiunile pe care le vor face sub conducerea d-lor profesori. Pentru aceste studii și pentru îndemnurile de care vom avea nevoie, sprijinul d-lui arhitect I. L. Atanasescu, de la Comisiunea monumentelor istorice, Regiunea Olteniei, promis cu bunăvoință, ne este prețios”). Semnează un studiu despre Biserica „Sfântul Dumitru” din Craiova, unul despre Mănăstirea Bucovăț („zisă Coșuna, zisă Bucova din Cătuțul Mofleni, jud. Dolj”), „unul dintre cele mai vechi edificii de piatră și cărămidă, din câte se află în jurul Craiovei, și care reprezintă arta Bizantină” (nr. 1-2/1932, p. 57), și despre Mănăstirea Polovragi, studiu apărut în două părți, în care autorul își prezintă și frumoasele impresii de călător, alături de pertinentele observații tehnice: „Mănăstirea înfățișează praveștea unei adevărate sihăstirii, a unui lăcaș de pace concentrat în sine, din zidul

Cula din Cernătești – Dolj

Cula din Brabova – Dolj

**desene de arh. Petre Falcan*

căruia nu se mai văd decât cerul și vârful munților acoperit de zăpadă și de ceață, ne mai auzindu-se decât valurile zgomotoase ale Oltețului ce par a lua în râs pacea ce domnește în mănăstire” (nr. 3-4/ 1932, p. 57), despre Mănăstirea Brâncoveni, „una dintre marile mănăstiri ale Olteniei” în care scoate în evidență istoricul, arhitectura, starea de degradare, lucrările de refacere și fondurile acestui frumos lăcaș de închinare oltean.

Revenind la lucrarea amintită, așa mică cum era această broșură, de care adevăratul autor era foarte bucurat c-a apărut pentru că a putut numai astfel s-o vadă editată, a stat la baza multor altor scrieri și articole, adesea găsimu-se în subsolul foarte multor pagini ale acestora: „5. I. Atanasescu, V. Grama, Culele din Oltenia, Craiova, 1974, p. 19”.

Tot din respectul meu pentru deosebita muncă depusă de arhitectul Iancu Atanasescu, am hotărât să păstrez fidel modul și stilul de scriere, probabil ca și de vorbire, al dânsului și al timpului, cu stilul celui născut în 1894, cu școala făcută în perioada 1901-1926, și cu scrierea manuscrisului până în 1970, adică la vârsta de 76 ani. Am corectat, la tehnoredactare, doar ceea ce era evident de corectat pentru încadrarea în contextul întregii lucrări ce-mi aparține.

La finele cărții am pus afișele făcute pentru toate culele, după ce le-am cercetat pe fiecare în parte, aflate astăzi în real pericol. Aceste afișe

le-am expus la diferite expoziții, simpozioane și la toate manifestările profesionale ale arhitecților, încercând să sensibilizez organisme ce au sarcina, conform legislației în vigoare, și obligația de a le proteja, să facă ce trebuie cât se mai poate face.

Arhitectul Iancu Atanasescu, prin această lucrare, doresc să intre în atenția colegilor noștri mai tineri, care nu l-au cunoscut, ca model de dăruire pentru profesionalismul breaslei noastre, a arhitecților, urmași ai marilor noștri înaintași (Ion Mincu, Constantin Iotzu, Petre Antonescu, Horia Creangă, Duiliu Marcu, I. D. Berindei, Toma Socolescu, Grigore Cerchez, Cristofi Cerchez, George Matei Cantacuzino, Grigore Ionescu, Henriette Delavrancea-Gibory, Victor Șmighelschi, Octav Doicescu, M. Alifanti, Ascanio Damian, A. Moisesescu, Dimitrie Gusti, Mihai Ricci, Mihai Caffé, Tiberiu Ricci, A. Dâmboianu, Cezar Lăzărescu, Nicolae Porumbescu, Horia Maicu, Margareta Dâmboianu, Mihai Enescu, Fackelman, Costin Pastia, Romeo Belea, Radu Tănăsioiu, P. Cosmatu, Zoltan Takacz, Dorin Ștefan etc.), ale căror opere de artă dăinuie de decenii, unele chiar de multe decenii și, pe care dacă le întreținem și noi astăzi, sau urmașii noștri, vor dăinui peste alte decenii sau chiar veacuri. Doresc să-l alătur pe arhitectul Iancu Atanasescu celor din această prestigioasă galerie a arhitecților români.

Mai mult ca trecutul

– fragment de roman –

C. VOINESCU

Erzsébet Karácsonyi dând buzna în viața și în camera mea, la Bușteni, într-o tabără studențească, după sesiunea de iarnă a anului cinci, Tu cu cine stai aici?, Cu un student din București, Unde e?, A fost chemat acasă urgent, Mă mut în locul lui, și-a adus rucsacul, De la facultatea noastră n-ai mai văzut pe nimeni în viloiul ăsta?, N-am văzut, de ce te muți?, E dreptul meu!, Erzsi, promptă, cum o știam, Stăteam cu o agronomă, se strângea în cameră toată Facultatea de Agronomie din Moldova, am venit la munte să mă relaxez, nu să-mi fac nervi, dă-te mai încolo, eu dându-mă mai încolo, Erzsi scoțându-și hainele din rucsac, Ăla a dormit vreo noapte în patul ăsta?, N-a apucat, a plecat chiar în prima, Adică ieri, primele semne sunt promițătoare, Erzsi plonjând pe spate în pat, buclele ei aurii trepidând cu sonorități de clopoței, stând răstignită, cu ochii, de un negru greu de pătruns, fixând tavanul, O mai iubești pe Sarah?, îți scrie?, ce știi despre ea?, unde s-au stabilit?, Pui prea multe întrebări deodată, Erzsi, ca să-ți pot răspunde, Nici nu trebuie, dar pe Kriemhild o mai ai în suflet?, prințesa Burgundiei era o fată nu doar frumoasă, cum spune povestea, ci și cu o educație aleasă, De ce spui era, Pentru că nu mai e aici, e dincolo, îți dai seama ce înseamnă Germania, case de modă, magazine doldora de rochii faine, cinematografe, baruri, Germania înseamnă și muzică și teatre, Erzsi întrerupându-mă, De astea sunt și la noi, dar despre Svetlana ai aflat ceva?, Erzsi răscolindu-mi apăsător sufletul, cinică?, sinceră?, privirea țâșnindu-i din acel încă nedeslușit ascunziș al sufletului feminin, prima dată o văzusem cocoțată, cu ani în urmă, în fața listelor cu admitții și respinșii examenului

de admitere, ne întâlniserăm de atâtea ori la cursuri, trecuserăm deseori unul pe lângă altul, salutându-ne, schimbând câteva vorbe, ne mai întretăiaserăm privirile pe la Casa Studenților, adunați toți de Phoenix, Erzsi având chiar un văr în formație, niciodată însă dând buzna ca acum în viața mea, cu potop de întrebări de la care nu aștepta nici măcar răspuns, nicicând complexată, fără inhibițiile uteciste ale vremii, tovarășul Karácsonyi, tatăl, secretar cu mari răspunderi propagandistice la județeană, cu o carieră politică în plină ascensiune, membru al CC al PCR, însoțindu-l pe Comandantul Suprem în câteva vizite importante în Africa, tovarășa Karácsonyi, directoare a *Firului Roșu*, cu Volga la scară, Medalia Muncii, familie angajată plenar în opera de făurire a societății socialiste, simultan expresie a egalității depline în drepturi a tuturor oamenilor muncii de pe cuprinsul patriei, indiferent de naționalitate, rasă, religie sau sex, Erzsi elegantă, croiuri moderne, haine de la pachet, mereu altele, cu un apetit aparte pentru tot ce era primit de afară, afișându-le nu fără oarece ostentație.

Trezindu-ne dintr-o dată învăluiți într-o iarnă de un alb ireal, suavă, cu fulgi uriași baletând împrejurul-ne, scoțându-mă din minți cu frumusețea ei, brazi purtând căciuli uriașe de zăpadă, Erzsi purtând o căciulă de baci ungurean, de sub care îi țâșneau – două globuri din pomul de Crăciun mereu aprinse – privirile zglobii, iarna, un zâmbet alb, Erzsi, un zâmbet alb, eu alunecând printre ele pe pârtia fără contur, bulgări de zăpadă explodându-mi în suflet, o lume doar de fluturi albi, intuind greu cerul dincolo de ei, pământul dispărând sub ei, printre fluturi, noi, uitați de

lume, uitând de lume, uitând de noi, uitându-ne în noi și rămânând acolo preț de câțiva fulgi, ieșind din noi, revărsându-ne zgomotoși peste nămeți de alb, alunecând iremediabil spre noi, neputându-ne opri, ploaie de fluturi albă, ninsoare de zâmbet albă, răsturnați în zăpadă, nemișcați, ascultându-ne privirile, privindu-ne tăcerea, rostogoliri nebune spre neunde, spre Cascadă, valul de apă prăbușindu-se mântuitor peste începutul de lume, stropi de rouă încremeniți în țurțuri uriași, Crucea de pe Caraiman îndumnezeind ninsoarea, Jepii Mari visând luna sub pulpana albă a lui Dumnezeu, căutându-ne prin omăt unul pe altul, Hai să bem un vin fiert, zic, Erzsi propunând, Cu scorțișoară și miros de cetină, lângă soba caldă, în cârciumioara cu pereți din lemn, iarna surâzând la fereastră, Ai obosit Erzsi?, Deloc, tu te-ai trezit din vis?, nu risipi vraja, păstrează-o, e fulg de nea, se topește la temperatura cuvintelor, ospătarul, Mai doriți ceva?, Erzsi meditănd, Nu, e destul cât avem, sorbind vinul fierbinte, poate că avem chiar prea mult, va fi mai greu pe urmă, când fluturii își vor curma zborul și ploaia va lua locul zăpezilor, Erzsi lirică și reflexivă, n-o știusem așa, provocând-o, Parcă ai fi Eva lui Imre Madách din *Az ember tragediája*, nu Erzsi din fața mea, Nu ești departe de adevăr, *De ce? De ce? Când calea ne-a croit-o/ Și ne-a-ndrumat pornirile vieții, Pedepsa lui de ce să ne ajungă?*, N-am gustat, Erzsi, din fructul păcatului, ne-a ispitit doar vederea lui, *Doar n-o fi pus în preajma firii noastre/ Negru păcat și-a răului ispită?*, Poate că da, cine știe, *Sau dacă da, de ce ne-a aruncat/La marginea prăpastiei eterne,/ Cu cap năuc, păcătuirii pradă?*, Să ne încerce, să-l urmărim pe Lucifer prin lume, întru cunoaștere, Erzsi încheind cu vorbele Domnului din ultimul tablou – Afară din paradis – *Omule, zis-am, luptă-te și crede!, Ți-e teamă că vei fi alungat din Paradis*, Nu, Erzsi, ca să fiu alungat, ar fi trebuit ca, mai întâi, să ajung acolo, N-ai fost niciodată în Paradis?, Nu, am fost alungat pe nedrept, înainte de a ajunge acolo, Te duc eu, dacă vrei, De acord, dar dacă acolo vei zice, *Eu rup un măr, iar Domnul, Oprește-te, Adame, Grădina ta e-ntreg pământul!/ De alte duhuri*

stau împrejmuiți / Acești doi pomi. Ferește-te de ei!, nu vrei, Erzsi, să rămânem pe pământ, ca să nu avem ce regreta?, Erzsi repetând, *Omule, zis-am, luptă-te și crede!*, ieșind în stradă, Caraimanul încercând să ne distingă zborul printre fluturi, seri lungi de dans, cu Erzsi prim-balerină, rostogoliri în noapte printre stele ghicite dincolo de cer, alunecări pe părții zgomotoase, rătăcirii albe pe poteci fără început și fără sfârșit, două concerte rock cu formații studentești, orașelul pitit sub munți ne adoptase, tolerând nebunia albă a anilor noștri, cu greu deosebindu-se de nebunia zăpezii, îngropându-ne în Paradisul alb.

Erzsi turnând un plus de vitalitate peste anii mei tineri, cu un zâmbet vecin cu păcatul, aninat întotdeauna în colțul gurii, cu o privire de răsărit de soare în mai, zglobie și empatică, luându-mă de mână și alergând cu o jumătate de pas înaintea mea pe aleile parcului, slobozind cascade cristaline de râs, urcându-se pe soclul unui Adonis de piatră, însuflețindu-l cu îmbrățișarea ei feciorelnică, recitând teatral *Atât de fragedă* în limba maghiară, urcându-mă lângă ea, ascunzându-se după tufele de trandafiri, căutând-o și prefăcându-mă că nu o găsesc, Erzsi o năluca din petale de flori, răsărind în fiecare zi în diminețile mele și apunând în fiecare noapte, târziu, odată cu luna, Ce faci după terminarea facultății?, Nu știu, Erzsi, Nu vrei să vii cu mine?, Unde?, Într-o stea, de pildă, uite, în aia mai luminoasă de deasupra turnului Catedralei, și, ridicând mâna, se învârtea pe călcâie arătându-mi toate stelele de pe crâmpeliul de cer de deasupra noastră, Să refuz repartiția într-o comună pierdută pe undeva pe sub o coamă de deal?, Să refuzi totul, ca să mă dobândești pe mine, Nu te-am dobândit?, Vezi dreptunghiul de stele de deasupra noastră, uite, cele zece stele arzând rece și nesigur, alege una dintre ele, Am ales, Ce-ai zis că faci după terminarea facultății?, Ți-am răspuns, nu știu, Ești un om nehotărât, Poate că sunt, Ți-ai ales?, Mi-am ales, Am ales și eu una, Poate că va fi aceeași, Cine știe, poate da, poate nu, să nu-mi spui ce stea ți-ai ales, Nici tu nu-mi spui ce stea ți-ai ales?, Nici eu, Când îmi vei spune?, Vreodată, nu știu, când ne vom întoarce

În același loc, Sub același cer, Sub aceleași stele, Sub aceeași noapte de primăvară, Erzsi, Ai putea să locuiești în aceeași stea cu mine?, De ce nu, Erzsi, steaua ta e norocoasă, generoasă, caldă, Ține bine minte numărul stelei, Îl țin, Ai numărat de la stânga la dreapta?, Da, fugind pe alea parcului, oprindu-se brusc, spre mine, Să nu-mi spui numărul stelei până nu ți-l cer eu cine știe când, promiți?, Promit, și iar fugind până la contopirea cu noaptea, orbecăind prin tufele de trandafiri după ea, răsărind în spatele meu, cu două stele în locul ochilor, cu stelele alese de noi, răspândind o lumină pătrunzătoare, râzând fluid, și cu mâna căutându-mi mâna, noaptea învâluindu-ne în vraja ei de negru incandescent, suind spre ziuă, prin rouă, desculți, ireali, fără contur, în mireasma de trandafiri înrouați ai parcului solemn.

Cu Erzsi la *Voievodul țiganilor*, traducându-mi cu trei zile înainte secvențe semnificative din *Cigánybárok*, romanul lui Jókai Mór, după care Ignaz Schnitze a scris libretul, sorbind tăcută muzica lui Strauss dintr-un potir nevăzut și vibrând în ritmul ei, îi ghiceam trepidația interioară, purtând aceleași două stele în locul ochilor, care dintre ele o fi a mea?, mă mângâia reverberația ei de izvor montan, privind-o cu coada ochiului, alerga, fără îndoială, prin ea însăși, pe niște alei neumbrate încă, se oprea brusc să mă întrebe ce voi face după terminarea facultății, pitindu-se printre zidurile ruinate ale castelului baronului Sándor Barinkay, zâmbind solar la scena finală, frumoasă ca Saffi, Ce e cu tine, de ce mă privești așa?, eu bâlbâind răspunsul, să evit vreo platitudine taxată de ea imediat, Te-ai uitat mai mult la mine decât pe scenă, simțind impulsul ireprezibil să-i spun că e fermecătoare, abținându-mă, Ce banalități spui!, mi-ar fi replicat, eu renunțând la orice aprecieri privind personajele, ea murmurând, Frumoasă iubire, eu tresărind, Iubirea dintre baron și seducătoarea țigancă?, ea, În general, așa, frumoasă iubire, întocmai ca o mireasmă de trandafir în adâncul nopții, vorbind în versuri, romantică, duioasă, răsfațându-se cu vorbe calde, detectându-mi trăirile, intercep-

tându-mi vibrațiile, simțindu-se stăpână, regină, dominându-mă, înfruntându-mă, învingătoare absolută, nu riscam nicio șoaptă, puteam să stârnesc în ea vreun demon, pășind tăcuți spre noi, fiecare spre celălalt, tăcând în ritmul pașilor, adânc, printre trecători nocturni, întârziați, câte un tramvai gol huruind spre niciunde, Ce număr are steaua ta, Erzsi, Ghici, Și dacă nu ghicesc?, N-o să-ți mai spun niciodată și o să risipești vraja, și o să se termine libretul înainte de vreme, și actorii nu vor mai avea replici, vor rămâne muți pe scenă, doar orchestra va continua să cânte din fosă, va încerca o altă uvertură, a unei alte opere, cu alți actori și altă poveste, auzeam teii înflorind, noi plutind prin parfumul lor, levitând, Erzsi recitând, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, eu gândindu-mă că n-o să aflu niciodată numărul stelei alese de ea, *și nu ucid/ cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc/ în calea mea/ în flori, în ochi, pe buze ori morminte*, vocea ei sporind *vraja nepătrunsului ascuns,/ în adâncimi de întunerice,.../*, lumina celor două stele alese de noi, din ochii lui Erzsi, sporind *a lumii taină*, înconjurați de sfântul mister al nopții, iubind și florile pe lângă care treceam, iubind și cele două stele din ochii lui Erzsi, și buzele, și pământul, și cerul, și flacăra imensă care ne mistuia materia...

Și pregătirea lucrării de diplomă, zilele lungi de bibliotecă, Erzsi punând între aceleași coperte romantismul maghiar cu cel românesc, scormonind amândoi documente vechi, plimbările nocturne prin parc, mai scurte și mai profunde, Nu mi-ai spus nici acum ce vei face la terminarea facultății, Te voi urma pe tine în Rai sau în Iad, În Africa nu vrei?, Și în junglă, dacă e nevoie, te voi urma, Atunci e bine, sunt împăcată, pentru că peste două săptămâni, la o zi după examenul de licență, voi pleca într-o țară africană de dincolo de Ecuator, Te-a invitat vreun șef de trib la safari?, Nu, m-a invitat tata, care va fi numit ambasador acolo, Și de ce te ia și pe tine?, Voi lucra la ambasadă, Ce vei lucra la ambasadă, așa dintr-o dată, după facultate?, Plecăm toți, și mama vine cu noi, va înființa și va conduce o fabrică acolo, nu știu ce voi lucra, e ambasadă nouă, acum se organizează,

țară africană, eliberată de curând de sub jugul colonial, Comandantul Suprem a vizitat-o recent, e prieten cu șeful de trib, cum îi zici tu, va construi nu știu ce combinate, fabrici, chestii d-astea, va trimite mulți muncitori români, au nevoie de traducători, amintindu-mi brusc că Erzi vorbea maghiara, româna, germana, de mică, engleza o învățase în facultate, ba încă și franceza, Erzi, nu se poate, glumești, Nu glumesc, dacă nu-mi convine, voi face cale-ntoarsă, Și stelele?, ce facem cu stelele?, Le păstrăm în noi, să nu uiți numărul stelei tale...

În seara aceea am auzit-o pe Svetlana vorbind la Europa Liberă, trecuseră trei ani, povestea calvarul fugii în Germania, printre rafale de gloanțe și de spaimă, printre reflectoare și fâșii de întuneric la granița cu Iugoslavia, cu sângele șiroind, adunându-și

ultimele puteri, izbutind, predându-se sârbilor, delirând, reînviind, implorând în genunchi, umilință, lacrimi, disperare, speranță, obținând clemență, Triest, Milano, Muenchen, tatăl ei nemaîndurând noi presiuni, cedând în urma unui infarct, recuperându-și mama cu sacrificii imense, seara muncea într-un restaurant, ziua studia arta dramatică, voia să devină actriță, avea multe regrete, moartea tatălui ei, începutul pierdut al unei frumoase povești de dragoste, prietenii, colegii de facultate, nu pomenea nume, spera să revină în țară într-o zi când va fi posibil, credea profund în acea zi, ne îmbrățișa pe toți, de acolo din lumea liberă...

Post scriptum la *Scrisorile* lui Stanca

Maria IONICĂ

E ceva timp de când George Stanca ne delectează cu tabletele sale, etichetate *pamflet*, deși unele întrunesc doar parțial caracteristicile speciei. Respectând în mare canoanele stilului epistolar, acestea debutează cu apelativul „dragă”, conferit din toată inima, neutru sau fals condescendent („Cum să-ți zic eu ție *dragă*? Reiau cu formula pe care o meriți: *Bă golane*”). Risipite printre cancanurile din „Click”-uri, epistolele sunt adresate, amical sau doar aparent, unor cupluri/colectivități/personalități din mai toate domeniile, de la viața sportivă (de care autorul a rămas atât de legat), la cea culturală (actori, regizori, scriitori etc.), de la politicieni la oameni de televiziune,...până la excesiv mediatizatele *crudețe, pamfile, drăgușene, monici*.

Încadrându-se aproape milimetric în spațiul tipografic rezervat de tabloidul menționat, textele amintind încântătoarele *Cărți cu prieteni* ale regretatului Fănuș Neagu încurajează valorile naționale, fie și satirizând aspecte sociale sau tare ale unor ipochimeni care își etalează cu aplomb incultura, imoralitatea, arghilofilia, prostia sau alte defecte și vicii.

Mențiunea se face adesea în virtutea inerției, încărcătura pamfletară obținându-se, de exemplu, prin punerea unor mari artiști/sportivi în antiteză cu „pițipoance cântând din bulănele”, „făcături cu fițe de dive”, „gâsculițele patriei, flora și fauna clubbistică”, *țoape* excedând prin scandaluri...

Uneori se revine cu un „Re-dragă”, ajungându-se și la *re-re-veniri*, depinde de isprăvile mai mult sau mai puțin regizate ale protagoniștilor, alteori apelul e colateral („I-am

scris de prea multe ori”). Cu informații la zi despre *high-life*-ul în care se învârtă cu familiaritate, dovedindu-se priceput nu numai la sport și literatură, ci și la muzică, film, mitologie, istorie etc., George Stanca oferă în aceste panseuri o cronică a mondenităților, consemnate, contra cronometru, de un fin observator al societății românești actuale, înzestrat cu simț critic, estetic și justițiar.

Va fi și mai evidentă valoarea documentară când publicistul se va hotărî să-și strângă într-un volum (fluviu!) crochiurile concurând emisiunile de știri. Căci după o vreme ajungi să presimți *personajele* și abia aștepti un comentariu echilibrat, rațional. Auzi seara că a divorțat Elena Udrea, parcă vezi un „Dragă Cocos” în „Click-ul” de-a doua zi. Confirmându-ți-se așteptările, afli că mariajul cu *Blonda lui Băse*, era „o poză trucată”, că Dorin Cocos va fi „probabil, viitor fost om de afaceri, client DNA, cunoaștem repertoriul”...

Bine informat despre trecut și profund ancorat în prezent, ziaristul (*tobă de informații*) propune un fel de îndreptar, prețuind spiritualitatea neamului, elogiind talentul și strădaniile celor ce reprezintă cu cinste românismul („Tu nu mai cânti demult, Gheorghe [Zamfir, *n.n.*], tu oftezi, te rogi în genunchii sufletului tău pentru acest neam”). Literatul se bucură că Mircea Dinescu revine cu o carte, „ca un Ariel bonom, cu veselie debordantă, inconștientă pentru unii”, demonstrând că se poate scrie bine „și din preaplin”, că muzele nu bântuie doar pe la „tuberculoși, canceroși, schimnici, handicapați, damnați, frustrați” etc. În ceea ce-l privește pe

bardul de la Cetate, pare a deține „acum, spre senectute, formula eternității, elixirul tinereții”.

Eseistul mărturisește că pe unii destinatari nu i-a admirat dintotdeauna, că le-a prețuit mai târziu harul. Așa a descoperit că Fuego, pe care îl credea cântând doar la „sărbătorile iernatice acasă”, era foarte iubit peste Prut, mai ales de Grigore Vieru... „*Două lacrimi gemene*, Vieru-Fuego”! În aceeași ordine de idei, Nicolae Botgros e „o legendă, o minune!”, iar basarabenii „păstrează cu sfințenie elementul folcloric definitoriu românesc”.

Sărbătorirea lui Adrian Păunescu în Bănie (când ar fi împlinit 70 de ani) prilejuiește pasaje răvășite de tristețea plecării prea devreme a poetului. Laitmotivul „Dormi în pace” încheie sacadat trimiterile la cele ce-au urmat după stingerea marelui oltean: președintele – „tot ăla e” – „nu știe ce e diplomația...”; au tăcut obosiți „niște lași care nu au îndrăznit nici măcar să mârâie cât ai fost în viață”. Singura veste bună e că „țara nu s-a vândut încă de tot”, iar spiritul muzicii folk revine și „începe lumea să se rușineze de atâtea manele”.

Fără a părea anacronic, melomanul George Stanca recunoaște că nu se dă în vânt după muzica de azi, dar ceea ce-i repugnă în mod deosebit e manelismul („Dacă vrei să mă condamni la nebunie, încuie-mă într-o casă cu manele”). Cu toată *euro-simpatia* de care s-ar fi bucurat Cezar Ouat la Eurovision, nu agreează vocea de *castratto* și crede că s-a exagerat și cu vestimentația: „să te duci îmbrăcat în *madam* la concurs ?[...], când te învârti în jurul axului propriu, arată-le tu că ești un bărbat român adevărat, să nu creadă lumea altceva...”

Fidelitatea față de cântecul lăutăresc autentic (când „boborul” – „duodene devoratoare de *orice zboară se mănâncă*” - se dedă manelismului vulgar) face din Aurel Pădureanu și Cornelia Catanga „*craii de curtea veche* ai Bucureștiului de azi”. Ei „scriu istorie” fără să știe.

Pe Mihai Bendeac îl dojenește pentru polemica lui cu Stela Popescu („Nu e elegant, Bendeacule”) și pentru unele excese, cum ar

fi „autopromovarea agresivă”. Împăciuitor, jurnalistul decide: „Ambii aveți dreptate”. Cât privește ideea de *lumpen-artă*, pe care o practică destui actori contemporani, poate că azi „pare prostituție”, dar i se atrage tânărului atenția că pe vremuri „era supraviețuire [...]”, se făcea pentru cârniță, lăptic, vin, țuică [...]. Bârladul dădea rulmenți... Titu – păsări/ouă [...]. Judeci cu grila ta o altă generație. [...]. Nu te băga [...]. Măsura. Vezi *Patul lui Procust...*”

Cu mâhnirea că și alți artiști sensibili ar fi putut pieri atinși de „sindromul *Mădălina Manole*” în vremurile capitalismului românesc „fleurissant și exploziv”, se aprobă ostentativ-emfatică declarație a lui Marcel Iureș, al cărui talent a făcut înconjurul mapamondului și-al cărui nume se regăsește pe afișele unor producții hollywoodiene - anume, că poporul român trebuie „să fie mândru” că-l are. Cum nici Cantemir nu trecuse cu vederea unele năravuri ale moldovenilor săi, admiratorul actorului ce-și *frecă replicile și coatele* de staruri mondiale se vedește intransigent cu minusurile conaționalilor: „Care popor? Țăla iubitor și cultivator de manele? Melodii buricoase, după care femeia română dă din buci, șunci și buric mândră de *românismul* ei? [...] Nici eu nu mă revendic dintr-un astfel de popor, nu mă identific cu el”.

Un plus de gingășie transpare din rândurile dedicate reprezentantelor feminității, unele curtenitor măgulite, altele povățuite părintește. Eugenia Vodă posedă ca nimeni alta arta interviului: „La tine totul e non-can-can. Mi-e teamă să te las singură cu fox-terrierul meu, că-l faci să spună tot din casă”. O asistentă tv., „ființă letală – nu numai pentru antrenorii, dar și pentru poezii Tauri”, are picioare „lungi ca o epopee. Ca un roman fluviu în două volume... *Donul liniștit*”. Din contra, „planturoasă, vaporeasă, îngeriță gonflată cu aer celest, pufoasă ca o pită la țest”, o *modistă* beneficiază și ea, cu toate detaliile semnalate, crescendo, la nivel fizic („latifundii de sâni”, „întruchiparea danubiano-pontică a Parnasului”, „Parnasul însuși în geografia-ți planetară”), de o considerabilă doză de simpatie, care-i conferă o aură angelică („lăptișor de matcă

cerească”, „odori de lavandă, trandafir și mălin” etc.). Și pe slătineanca Mădălina Ghenea (prea *mângâiată* de presă) o gratulează în mai multe rânduri, dar n-o cruță de dojană pentru afișata „suficiență de sine”, o lecție în acest sens dându-i chiar celebrul ei iubit, care a acceptat să se fotografieze cu admiratorii la „Valea cu Pești”.

Bărbatul cu „ani grei *de temniță* la volan” jubilează când vreuna dintre *evele* demne de un „cod penal de *cremenal*” adeverește „teoria misogynă că femeia la volan e ca un câine turbat” și recomandă: „Mai bine la cratiță, sunteți mai agreabile acolo”, căci, „dacă i se oferă doar o alternativă, orice bărbat e fericit să moară otrăvit. Dar nu călcat”.

Luându-și măsuri de precauție (casnică!) – „cele două femei din viața mea – soția și fiica, sunt perfecte” – pamfletarul denunță unele apucături ale „muieretului patriei”. Cavalerismul nu-l împiedică să le mai *atingă* pe unele. „Primum vivere, deinde philosophare, *vezi la dicționar...*”, recomandă unei cunoscute vedete mioritice. În urma dietelor, o fată *apetisantă*, „râvnită de fauna juvenil-masculină a republicii” a ajuns o umbră; picioarele, odinioară „clasice ca un poem”, sunt „ascuțite ca lupta de clasă. Două scobitori. Două oase din scheletul de anatomie, bune și la geografie ca indicator pe hartă... [...] Treci la masă! Ia de mănâncă! Crudități, Cruduț. Fleici în sânge, Fleicuț... Debilo! Fosilo! Nemâncato!”

Pedanteriile unor *muze* din zilele noastre sunt de tot hazul. Unei închipuite care umblă cu *gallina* drept vietate de companie, îi atrage atenția că „la găinaț sunt ceva probleme”, precum și la „momentul tragicei despărțiri: îi iei gâtul și – vay, ce vulgar – o arunci în apă clocotită”. Alta e acompaniată de un șarpe, pe când „Diana se însoțea de o căprioară. Leda avea, obsesiv, în preajmă, o lebedă”...

Ziaristul deplânge „frăgezirea” *în viu*, nu ca-n gastronomie, a cântăreței ce înregistrase un mare succes mondial, tratamentul fiindu-i aplicat chiar de managerul ei. Tăcerea lui contrariază: „ce-l mâna pe el în luptă cu atâta ură, sălbăticie [...], să fie dragoste cu năbădăi?”.

Prin urmare, fata a rămas „...și bătută și cu banii luați” (punctele de suspensie nu-s deloc întâmplătoare!). Episod degradant, de „mahala sordidă, de bidonville”. După atâtea divorțuri cu contracte pe la televiziuni, e suspicios să nu fie o făcătură, iar de-ar fi vorba numai de drepturi bănești, „Țeparul Național George Copos ar învineți toată echipa Rapid, neplătită de la Crăciun” - o aduce microbistul înspre ale lui.

Dar parcă moralistul e mai îngăduitor cu bărbații. Astfel, se amuză, cu vădită toleranță, de *nehotărârile* unui cântăreț: „Ba o aventură galantă, ba un divorț. Ba o plecare de la domiciliu. De parcă cucul are cuib stabil [...]. Ai pe dracu-n tine [...]. Tu nu poți să fii constant și fidel [...]. Așa e naturelul tău. Nu te mai schimbi nici la 100 de ani. Căci și atunci ai să-ți uiți proteza la alta [...]. Oricum, tu n-ai să mori Acasă. Sau ca un călugăr din vechiul schit *doi oooooochi albaaaaaaștri*”.

Editorialistul participă frecvent la emisiuni radio-tv, analizând *intestin* problematica. La dezbateră cu tema *femei bătute* („mai e un termen mătăsos *molestare*—și iar bătute”), cu atâtea exemple (unul chiar în timp ce consoarta se lamenta la *Telefonul de la miezul nopții*), se ajunge la întrebări relevante: sunt românii „un popor de caftitori domestici?”; să fie adevărat că *bătaia-i ruptă din rai*? Și, conchide cozeurul, sarcastic, cu vocea-i debordantă: românul care nu-și bate nevasta e „amioritic”; „la bătaia-ți mare, Mare viitor! Așa bătaie, așa popor!”

Aproape bucuros că a fost lăsată de celebrul *fașcimil*, familistul e necruțător cu teverista ce nu s-a învrednicit nici „să-și îngroape” mama: „Ai un suflet întunecat și un caracter pe măsura rimei [...]. Cred că nici nu știi ce povară a conștiinței – dacă o ai – duci”.

Tulburat de revederea filmului *Tănase Scatiu*, cronicarul salută premoniția regizorului Dan Pița de-a fi intuit, cu 30-40 de ani înainte, dansul „neamprostismului”, al lui *Jiji*, care „Sfidează. Briază. Aiurează. Cum crede idiotu că nimeni nu mai e ca el”. Nu-și poate reprima satisfacția când *Marele Cioban Priponit* intră „într-o meditație profundă de la 3 la 5 ani...”

Referindu-se la unele tertipuri uzitate în

breslă, gazetarul, conștient că și „foamea naște monștri”, se dezice însă de „jurnalismul care vrea să scoată subiect din piatră seacă”, de „modul jegos de a-și face meseria al unor jurnaliști”. Chiar dacă pare a-și minimaliza propriul aport („scriu, latru și eu acilea”), recunoaște forța uriașă a cuvântului scris și previzibilul eșec al celui ce se ia la trântă cu presa: „Memeule... Nu te pune cu ea”!

La secvența *păcate de ieri și de azi* ar intra și unele năravuri perpetuate în rândul politicianilor. După „tot felul de deziluzii” avute în ultima vreme, se-nțelege de ce modul de adresare e foarte dur. Poate tocmai pentru că ironistul îl simpatizase pe primarul Capitalei (până ce acesta „l-a dat pe mâna consilierilor-termite”!) indignarea devine furibundă la vederea pietrelor scoase din pavajul de la Arcul de Triumf („Monument istoric, bă!”) în parcare a unui miliardar: „Sparge-ți-ai capu’ cu ea. Aș da pietre să te lapidez”...

Aluziile sunt adesea multidirecționate: „Nu ne-a ajuns tandemul primăristic Băse-Videanu, ca niște bucureșteni parveniți ce fură”, se lamentează după muștruluirea lui Oprescu. Portretul caricatural al ipoteticului candidat la cea mai înaltă funcție în stat vizează taman actuala președinție: „Ești doar un țăran parvenit și nesătul. Bun, adică, de președinte...”. Asprimea epitetelor și întrebările în cascadă trădează orgoliu de bucureștean sadea, întristat, de pildă, că păduricea din preajma Operei Române a fost distrusă *mișelește* de buldozere *ticăloase*. Mânia se dezlănțuie cu o virulență întâlnită mai ales în articolele despre sport / fotbal: „Îți stăteau copacii-n gât!... Tu ai aer condiționat la purtător? Chiar ești ignorant?” Inflexiuni acid-acuzatoare răzbat și-n alte împrejurări: „Uite, na!, pe mine mă enervează și statuile ale vechi de la Universitate. Mamă, ce parcare ar ieși de acolo... și ce șpagat...”

Nostalgia după Bucureștiul de odinioară, animat de activitate artistică veritabilă („cu trupele de balet. Cu balerine. Nu prostituate mascate”), se degajă și din enunțurile sincopat-eliptice, vădind indignarea față de prezent -

„invazie de imagini, rumori, vorbe goale, fapte sușoteli, ifose, damfuri”.

Un actor e sfătuit să nu candideze, neavând sorți de izbândă la primăria de sector a Vanghelionului, care „nu prea știe carte, dar cu practica e beton”. Din alt unghi privind lucrurile, pare o anomalie ca „omul cu mișto-ul” să devină „grav. Constipat. Tragic. Cocoșat de răspunderi sociale”. I se amintesc lui *Garcea* două exemple notorii, de pe vremea când electoratul mioritic era „cu caș la gură”: simpaticul învins Rică Răducanu („la uite, tăticu, azi-noapte am dat de băut la 14 inși și am luat doar 12 voturi, doi m-au băut degeaba”) și eșecul lui Ilie Năstase în fața anticarismaticului Ciorbea. Umoristului i se urează succes, cu scepticismul de rigoare și cu indicația de a nu uita că „puțini au jucat și Bufonul, și Hamlet”.

În seria „Miliardari fără noroc în dragoste”, este reabordat un *proaspăt* însurățel (tomnatic!), cu mâhnirea, simulată, a amicului ce n-a participat la nuntă („n-am putut să vin că n-am fost invitat”), deși, ca vechi prieten, „măcar formal”, oricum, nu se ducea (?!). Sigur că omisiunea are legătură cu amănuntul că o ironizase pe mireasă, când porumbeii se certaseră. „Banul luat ușor, ușor se duce”, exclamase, neascunzându-și satisfacția că la firma iubitei fostului demnitar urma să se demoleze un etaj ridicat fără autorizație. „Din exces de solidaritate” masculină, temându-se că femeile se îndrăgostesc de banii, nu de sufletul *prosperului*, îi recomandase romanul/filmul după *Dragoste la vreme de holeră*, de Gabriel García Márquez, avertizându-l: „Dragostea la vârsta ta e, repet, de o profunzime uneori periculoasă, dacă nu mortală”.

În pofida spiritului jovial, George Stanca e un învederat patriot („Nu venim din Dracula sau Terente! Ci din Brâncuși, Enescu”) și un intelectual de rară sensibilitate. Pe unii *corespondenți* îi impresionează probabil până la lacrimi, împărtășindu-le bucuriile sau necazurile. Deplânge dispariția unor monștri sacri, se roagă pentru sănătatea altora, regretă că nu se mai naște un Mecena („O, tempora!”). Răbufnind împotriva cabotinismului sau copleșit

de amărăciune („Brandul nu ține de foame”), se solidarizează cu artiști adevărați, ca Zamfir, Tudor Gheorghe, Ștefan Iordache, Gheorghe Dinică, Corina Chiriac, Adrian Daminescu ș.a. Indignat că pe guvernanți *i-a durut în bască* de unele nedreptăți și abuzuri, se *ia* până și de premierul pe care l-ar dori implicându-se: „Știu că nu depinde de dumneata. Dar, orișicât, ești jurist. Procuror. Premier. Nu stâlp de telegraf la Măciuca”.

Două sunt subiectele la care pamfletarul G.S. dă să rupă lanțul: politica (îndeosebi - „ciuma cu iz de citrice”) și fotbalul (Steaua), cele mai multe săgeți otrăvite țintind... direct între paranteze!

Și în lumea sportului există valori, dar înfocatul supporter rapidist nu trece sub tăcere metehne cum ar fi desfrânarea unor fotbaliști: pe unul „l-a luat în primire o bombă sexy și l-a făcut omletă, cârpă de vase, balegă de bou”; majoritatea băieților din careu ajung pe front-page-urile tabloidelor când se cuplează „cu vreo șerpoaică d-aia care-ți suge sângele, nocturn”. La ce apucături au, mulți vor juca „fotbal matinal mult după *ora închiderii*, pe trotuarele patriei, cu troteuze decoltate ca spectatori”.

Cu toate că el însuși se arată mai *slobod la vocabular*, pe cronicarul sportiv îl indispuie să audă pe stadion, acompaniind „hormonul masculin”, glasuri cristaline de copii: „*cine nu ține cu Steaua...*[...]. Urât, piticilor!”.

Desigur că la împlinirea a 90 de ani de la înființarea echipei sale de suflet *Il Giuleștino* descrie „bucuria mare a micului nucleu giuleștean [...]”. S-a cântat până spre dimineață. Imnul Rapidului [...]. Și, cu toată sărbătoarea [...], și-au amintit că e și ziua lui Jiji. [...] un comesean a spus: *La mulți ani, Rapid! La mulți, foarte mulți ani, Jiji, acolo unde ești...*!”

Însă ceea ce confirmă că aceste, la prima vedere, cozerii aparțin unui scriitor în adevăratul sens al cuvântului este felul în care sunt valorificate subtilitățile și disponibilitățile limbii române. Într-o altă cheie, *puturoși* sunt cei care *put* a talent, *șpagat* se apropie, nu doar fonetic, de „șpagă” ș.a.m.d.

Delicat, patetic sau detașat - în funcție de subiect și de isprăvile acestuia, tonul pamfletelor *stanchiste* (sic!) înregistrează o varietate de nuanțe - admirativ, disprețuitor, ironic ori caustic, aprobând sau blamând, admonestând direct sau afurisind pe ocolite („Aș putea spune că să-ți fie rușine...”; „în mă-ta nu te bag”).

Ridendo castigat mores! Multe pseudo-scrisori gravitează în zona comicului. Râzi în hohote la cea adresată surorilor care au generat *gabormania*. Însă, văzând filmulețul uluind țara cu viața de *nababă* la care a ajuns una cu *dubaianul / dubaiezul* ei, pamfletarul mărturisește că a avut un sentiment *criminal*: „Mi-a venit să-mi bat copiii. Degeaba am plătit cursuri de limbi străine. Pian. Balet. Tenis. Facultate. Masterate”! ... Abordarea e uneori fals admirativă, necesitând lectura printre rânduri: o divă mai *coaptă* și-a achiziționat un iubit „frumos, și tânăr, și turc”, altă *Messalină* autohtonă fiind atenționată că „*Analele* lui Tacitus nu au legătură cu *poponețul*”...

Lăudând osârdia cântărețului care s-a ambiționat să urmeze Conservatorul, sentreabă: „la ce-ți ajută această diplomă, cânti mai frumos *Frumoasa mea?* [...]”. Dar asta, scuze că-ți stric festinul, e doar o treime din chestie. Mai rămâne să faci masteratul. Apoi doctoratul, prietene!”, trimițând la un ifos de pedanterie al învățământului actual.

„Sunteți niște secretoși. Ați divorțat de două săptămâni și presa află abia acum. Rușine vouă, tabloidelor!, persiflează, deopotrivă, pe Almășan și cantautor, ca și apatia știriștilor. Vă dau și eu o veste proaspătă: a murit Lady Diana” (la niște ani de la eveniment...). Și, cum moderatoarea „tare la disimulare” dăduse de înțeles că a trăit 10 ani „în minciună și dedublare” (între timp, a făcut emisiuni de mare audiență, a crescut și un copil, a mimat căsnicia – deși nu arăta a casnică), ea este anatemizată. Totuși, nu împărtășește afirmația malițioasă a *telematinosului* („Ne-a dat peste cap faptul că Marina Almășan are viață sexuală”). Ironia se întoarce ca un bumerang la al lui Oșil: „Părerea unui expert. Care se pricepe la femei mai tomnatice...”

Forțând granița dintre limba literară și argou, scriitorul ajunge la așa-zisul limbaj „colorat” chiar și prin înlocuirea unor litere („*ziarizdele*” / *corturar* / icsuleasca „nu a pizduit-o pe zână”) sau fructificând sugestiile fonetice ale unor cuvinte („Ești un Einstein, o Marie Curie a sexului savant”, declară „eleva lui Mazăre”, tânără ce vedește o „curiozitate neostoită pentru noi *orizonturi sexuale*”). Abia schițate, câteodată fără adresă exactă, portretele sunt viabile, fie că imaginează un umil „mecanic-auto cu părul geluit de vaselină”, fie că descriu un fotbalist notoriu: „animal de rasă, blană scumpă, căcăreze de diamnate”.

Și cognomenele, multe *nomina odiosa*, stârnesc ilaritate: *BioenerGeta*, *Stanpățita*, *Coposistanul*, *Belitu*, *Mârlan Mârlanovici* ș.a. Amuzante sunt și enunțurile mucalit-aforistice: „Oricât de misogin aș fi – deloc! – nu poți urî o femeie frumoasă. Eventual, o poți detesta dacă te-a respins”. De asemenea, merită semnalate unele construcții metaforic-aforistice („bluesul clasic e *doina afro-americanilor*”) și asocieri sintagmatice insolite („iubire pauperă”, „alzheimerieni abandonati”, „parkinsonenzi solitari”, „lacrimi creponate” etc., etc.).

Neabuzându-se de tropi, plasticitatea expresiei se obține frecvent prin neașteptate alăturări de cuvinte, în care epitetul are o forță și un farmec aparte: analiști - *ciomăgari de cartier*; galerie *traumatizată*; schelet *vivant*; curiozitate *diaconească* ș.a. Enumerațiile sunt ample (o idilă „denotă, conotă, miroase, emană, duhnește a dragoste”, parcă și vezi „iarba mustind sub trupurile amorezilor”), comparațiile pot fi și foarte dezvoltate: „mai ucigător de pasiuni decât erau budigăii roz-bombon ai lu’ mamaie. Ția care aveau și elastic la capu’ cracului de îi lăsaui bieteii femeii niște cercuri adânci în carne, de bietul bărbat când le vedea se ducea direct pe câmp la sapă... Sau la arat”!

O serie de oltenisme sporesc impresia de oralitate - spontaneitate („uitai să vă spui că comit [cacofonie *controlată*, n.n.] și poezile, să mor io!”; „așa d-al naibii”), în aceeași direcție înscriindu-se adaptarea unor proverbe/zicători/

cântecele („Fluturaș, nu mai ai aripioare/ domnul Copos ți le-a retezat”). Familiarizat cu *finețurile* lingvistice, George Stanca nu ezită să ajusteze elemente de limbă vorbită, fructificându-le conotațiile argotice (*dezamăgeală*, *opiniot*, *părerolog*, *hotelărit*, *divorțolog*). Când actualul DEX nu-i e îndeajuns, recurge la derivate ca *isteroid*, *imensitar*, *a baragladiniza*, *a incandescentiza*, *a libaționa*, *neamprostism* ș.a., nemaivorbind de originalele compuse (*cerepumnist*, *disperatetjosnic*) și sugestivele sublinieri (un crainic a „osanat, pupat în curajat” pe fotbaliștii unei echipe; o spicheriță a uimit plaja cu posteriorul „inconFUNDabil”).

Pe lângă vădite parti-pris-uri, microbistul încercat strecoară aluzii la apucături demne de eroii lui Caragiale („Iar eu, ca o șulfă de român mergător la două capete, le urez lusitanilor: *Drum bun venit!*” – cu alte cuvinte, „ca românul, imparțial”, ca Farfuridi de „abscons” în exprimare), autopersiflându-se și-n ceea ce privește obârșia sa pe jumătate oltenească, cu care, totuși, nu pregetă a se mândri: „Olteanul e ca râma: îl tai în două și ies doi olteni... La mine e riscant – sunt doar jumate și nu se știe pe care parte pici...”.

Mereu alta, formula de încheiere atestă varietatea abordărilor: amicală („Tot eu”); îndatoritoare („Al dumatle”); protocolar-galantă („Sărutăm dreapta, Doamnă”); jovială („Dacă nu crezi, sună un prieten”); mucalită („Vivat libertatea conjugală!” - la un divorț!!!); critic-aluzivă („ca o autostradă românească. Să nu se termine niciodată...”); livresc-savantă („Dixit!”); ostentativă („Cu respect reținut”); peiorativă („Adio și-un praz verde!”) etc., sugerând prețuire, aprobare sau dimpotrivă... Unele finaluri sunt voit naiv versificate („Care veselie ți-o doresc și ție”), alteori cititorul e abandonat în ritmul unui joc pigmentat cu strigături: „Ține-o așa! / și-așa și-așa / Tot așa / Și n-o lăsa...!” Concluzionând, George Stanca este un excepțional pamfletar contemporan, comparabil poate cu Vadim Tudor, dar mai puțin încrâncenat, mai rafinat, mai... *uman*.

Dumitru Băluță, un artizan al „rostuirii” poetice

Virgil DUMITRESCU

Există prin contrast („...contract” divin) o filosofie a umbrei, așa cum există o filosofie a luminii. În lucrarea „Despre avânturile eroice”, Giordano Bruno, cunoscut teolog și filosof umanist italian din epoca Renașterii, spune că „imaginea, fie că e vorba de cea iconică sau de cea literară, este singura care poate face invizibilul vizibil”. Contează, aici, viziunea raționalistă, nu tendința către magie, către latura ocultă a lumii. Urcând dinspre curente de gândire divergente, fenomenologia și analiza limbajului, poetul Dumitru Băluță redesenează, în „Condamnarea umbrei” (Editura TipoMoldova, 2013, colecția Opera Omnia, Poezie contemporană), zădărnicia saltului peste propria umbră, derobându-se de „orgoliul de a înțelege și de a explica fără rest întreaga realitate”, în expresia preluată de la Cătălin Cioabă. „Așadar, faptele Omului sunt cunoscute numai Creatorului. El, Omul, nu are încotro: își lasă doar urmele că a trecut pe aici și abia dacă într-un răgaz reușește să-și contabilizeze cele făptuite (albe, negre...) în realizarea predestinării sale. Dar mai știe de unde vine și unde merge? Nu cumva este doar umbra celor petrecute de la obârșii încoace, motiv de condamnat? Vorba vine: cum e să acuzi o umbră?...” Odată prestabilit argumentul (**În loc de prefață**), Dumitru Băluță operează cu bisturiul japonezului în burta unui hai-ku, fugind simptomatic de efuziuni, de epitete, adesea și de verbe, poziționându-se într-un discurs fără cine știe ce decorațiuni interioare, non multa sed multum. Poate e și un reflex al vocației sale profesionale, ca absolvent de institut juridic, dar și al unei sistemice aplecări „pe rugul cuvintelor sacrificate”, „rostuirea rostirii”. După deviza „Prin umbre către arhetip”, a lui Nuccio Ordine, Dumitru Băluță utilizează cuvinte embrionare sau module semantice reconstitutive, precum „așternere”, „obârșii”, „arheologie”, „pietre”, „iederă”, „geneză”, „vestigii grăitoare”, „izvoade”, „pisanie” și, peste toate, „umbra – tot în sensul

ei,/ de la obârșii”, fiindcă una e natura umană, perfectibilă, și alta e natura divină a Omului (cu majusculă). De altfel, poemul „Condamnarea umbrei”, din care tocmai am citat, și „Umbra”, în tonuri baladești, constituie nucleul energetic al volumului. Timpul și locul sunt pecetea de sorginte ale conceptelor sale, cu aura voit testamentară ce se degajă mitic, inconfundabil: „Cetăți zidite-n somn...// Să nu le risipiți din temelie/ că s-ar putea să ne trezim/pe-un alt tărâm,// unde n-o mai fi să vină Ana/ din obârșii...” Universul poetic e presărat, auditiv și vizual, cu „clopote”, „clepsidre” și „cocoși de aramă”, fauna imagistică e populată nemijlocit cu „păsări”, „șerpi”, „aripi”, „păianjeni”, „lupi” și „îngeri”, ba chiar cu „albe, negre înfăptuiri”, osatura unui veritabil studiu antropologic pe ceea ce rămâne din „extra-anotimp”: „Umbra,/ cu cenușa-n poală,/ va mai alerga un timp/ pe drumuri”. În ton cu o pilduitoare ars poetică: „În noaptea acestei nădejdi/ urca-voi în vis/ să continui lupta cu lupul”. Sau, într-o altă haină de gală: „Noapte de noapte întemeiez/ numărătoarea de stele/ ca pe un cântec de adormit/ nesomnul (...) Pleoapele-mi înflăcărate/ șterg aceste cerneluri/ și scriu o altă metaforă”. Reamintirea a ceea ce suntem, ca „shortcut spiritual”, rezonază la Dumitru Băluță, în manieră postmodernistă, cu statura brâncușiană, cu efigia Voronețului și a Căprianei, cu însemnele vremelnice ale Chișinăului Vechi, „Pe o aripă de tablă, prinsă/ de zidul din colț (cândva găzdarie),/ învață să ruginească /numele savantului Pavlov”. În oglinda fluidă a poemelor sale, Dumitru Băluță își vede conturat, dincolo de livresc, motto-ul desprins din Ioana Tsatsos ca din propria filosofie: „Înaintăm încet către uitare,/ o uitare ce nu-i chiar uitare,/ ci un dialog fără răspuns”. Dintre toate volumele, șase la număr, începând din 2004, „Condamnarea umbrei” îl reprezintă cel mai elocvent pe autor și îl recomandă ca voce distinctă a generației sale.

Octombrie

- 1 octombrie 1955 – s-a născut, la Izbiceni, poetul **ION STRATAN** (m. 19. 10. 2005, București)
- 2 octombrie 1900 – s-a născut, la Strejești, prozatorul și gazetarul **DUMITRU DIACONESCU-DĂEȘTI** (m. - ?)
- 4 octombrie 1976 – s-a născut, la Dobrun, caricaturistul **GOGU NEAGOE**
- 5 octombrie 1944 – s-a născut, la Caracal, istoricul și numismatul **ONORIU STOICA**
- 6 octombrie 1937 – s-a născut, la Balș, scriitorul, publicistul și omul de radio **IOAN ION DIACONU** (m. 3. 05. 2011, București)
- 6 octombrie 1951 – s-a născut, la Piatra-Olt, prozatorul și publicistul **FLORIN CHINTESCU**
- 7 octombrie 1966 – s-a născut, la Coteana, actrița **CERASELA IOSIFESCU**
- 8 octombrie 1928 – a murit, la Ianca, poeta **ADA UMBRĂ**, pe numele adevărat **EUGENIA FL. IONESCU** (n. 23. 01. 1885, Drobeta-Turnu Severin)
- 10 octombrie 1943 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **RADU NIȚU**
- 11 octombrie 1925 – a murit, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (n. 5. 07. 1868)
- 11 octombrie 1932 – s-a născut, la Topana, poetul, prozatorul și publicistul **VASILE SMĂRÂNDESCU** (m. 19. 12. 2008, București)
- 14 octombrie 1900 – s-a născut, la Slatina, pictorul **LAZĂR ZAREA/ ZOLLER** (m. ?)
- 14 octombrie 1903 – s-a născut, la Caracal, pictorul **ION MUSCELEANU** (m. 1997, București)
- 14 octombrie 1951 – s-a născut, la Caracal, **IULIANA (LIA) MANȚOC**, pictor și scenograf
- 15 octombrie 1880 – s-a născut, la Craiova, prozatorul, poetul și gazetarul **NICOLAE M. CONDIESCU** (m. 15. 06. 1939, București)
- 17 octombrie 1904 – s-a născut, la Caracal, tenorul **DINU BĂDESCU** (m. 23. 10. 1980, București)
- 18 octombrie 1922 – s-a născut, la Slatina, poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (m. 11.03.1997)
- 19 octombrie 2005 – a murit, la București, poetul **ION STRATAN** (n. 1. 10. 1955, Izbiceni)
- 20 octombrie 1958 – s-a născut, la Slatina, omul de radio și publicistul **GABRIELA RUSU-PĂȘĂRIN**
- 20 octombrie 1970 – s-a născut, la Caracal, artistul fotograf, caricaturistul și creatorul de benzi desenate **VIOREL CHIREA**
- 22 octombrie 1992 – s-a născut, la Balș, poeta **ELENA GABRIELA LAZĂRA**
- 23 octombrie 1998 – a murit, la București, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (n. 24.01.1932, Timișoara)
- 24 octombrie 1925 – s-a născut, la Slatina, **THEODORA MARIA KIȚULESCU**, sculptor și pictor (m. -?)
- 25 octombrie 1902 – s-a născut, la Dăneasa, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (m. 6. 12. 1952, Cluj-Napoca)
- 27 octombrie 1985 - a murit, la București, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (n. 22.09.1914, Slatina)
- 28 octombrie 1897 – a murit, la Bobicești, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (n. 24. 08. 1828, Oboga)
- 28 octombrie 1983 – a murit, la București, scriitorul și traducătorul **IONEL MARINESCU** (n. 1. 06. 1909, Slatina)
- 29 octombrie 1950 – s-a născut, la Gura Padinii, poetul și publicistul **VIOREL PADINA**, pe numele adevărat **VIOREL ABĂLARU**
- 30 octombrie 1936 – s-a născut, a Ungheni (Argeș), poetul și gazetarul **GEORGE ENACHE** (m. 15. 06. 1998, Slatina)

Ioan SMEDESCU

În tot ce-i scris nu-i loc și pentru mine

*lui Aurelian Titu Dumitrescu, pentru toate
răzvrătirile adolescenței noastre*

undeva într-un cartier
din marginea de vest a orașului
jumătate bucolic jumătate
mirosind a beton și oțel

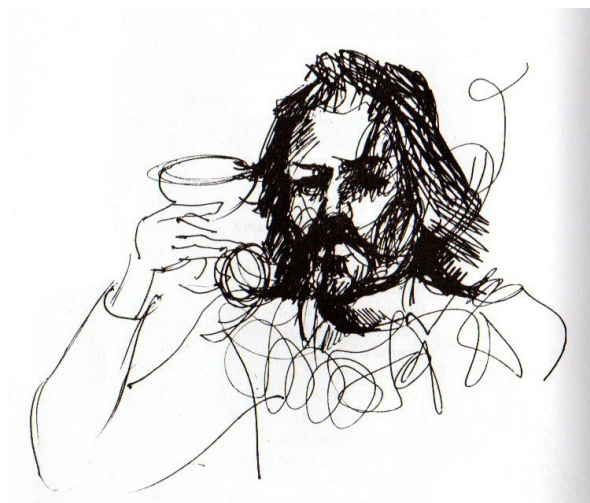
brațe de macara peste crengi
de copaci singuratici
balansau tristețea dintr-un balcon
în altul
până la cele mai înalte etaje...

singurătate de deșert zdrențuită
de câinii rămași fără ogradă
urlându-și deznădejdea în căutarea stăpânilor...

umbra
nu mai murea în amurg
ca orice umbră de copac de piatră
sau de trandafir –
devenise perpetuă
lățindu-se
și îngroșându-se
și umflându-se
ca o burtă cirotică...

era vremea când
se lepădau nucile de coaja lor verde-amăruie
și sâmburii îmbrăcau cămașa de mire-

dulce-amăru era gustul aerului
pe care-l respiram prin toți porii
adolescenței noastre teribiliste
într-un oraș rarefiat
adică lipsit îndeajuns de ozon
dar plin de orgolii burghezo-proletare
cu iz intelectualist și iubiri consumate

Desen de Nicolae Truță

între două ședințe de cenaclu
în sala de lectură
a unei biblioteci prăfuite...

eram tineri
chiar ai dracului de tineri
frumoși și deștepți și puternici
și plini de orgolii
asemeni tuturor provincialilor
care visează la ziua încoronării ca prinți
într-o țară în care virtutea
o găsești rătăcită doar în cărțile de istorie
și-n lacrimogenia unor povestioare de-amor...

eram tineri refuzam nonșalant ipocrizia
călărind pe străzile desfundate ale orașului
aceeași Rosinantă șchioapă și chioară
în bățăliile cu morile de vânt.

Hei Don Quijote, Sancho Panza
n-acelaș birt din colț de stradă
rămas din vremea lui Pazvante
spre miezul nopții dă paradă

cu fanți, cu fufe, cu bacante
vin toți gagiii, toți nărozii
din cartiere mărginașe
urlă prin pereți zăvozii
târfe de bordel, codoașe

pițipoance și silfide
pești de curve, bișnițari
poame dulci și aguride
și neveste, fete mari

marțafoi și matracuce,
plozi de țâță și toți durii,
șuții cu inel pe dește
și țigara-n colțul gurii...

Ay, Don Quijote, eram tineri
asemeni unei zi de luni
dup-o duminică în care
iubind cu-a vârstei nepăsare
purtam chiar flori la butonieră
și eticheta de nebuni...

recitam Villon și Rimbaud și Whitman
punând în degetul iubitelor de-o seară
inelul de iarbă al poetului...

o, cât de tristă și cât de frumoasă
adolescența noastră
pe care-am purtat-o ca pe o haină
prin toate anotimpurile unui an galactic...

eram tineri visând la Glorie
și la țeluri înalte
croind la planuri
cum să cucerim literatura română
și visând la vremea când reîntorși
în urbea natală
ne vor primi cu trîmbițe și flori
rugându-ne insistent
să ne alegem singuri locul
viitoarelor noastre statui...

era vremea când se murea frumos
și ne-odihneam de moarte privindu-ne senini...
în tot ce-i scris nu-i loc și pentru mine,

dar
unde sunt zăpezile de-alt'dată ?
gară pustie

e goală sala de-așteptare
nici trenuri nu mai trec pe-aici
un aer muced de lingoare
pleznește verdele-n urzici

acarul moțăie alene
precum pendula unui ceas
ce s-a scrântit de-atâta vreme
tot stând cu sine la taifas

atâta liniște te-apasă
că ți se sparge-n tâmple cerul
pocnind în așchii de angoasă
și crește-n juru-ți efemerul

Maestre, mă atacă melcii...

Maestre, mă atacă melcii...
Și-au luat căsuțele-n spinare
Și au intrat precum berbecii
În clipa mea de închinare

Prin parcuri, adormind, statui
S-au relevat în existență
Bat în clopotniță un cui
Și spânzur starea de latență

În care tremură o frunză
Cu vene arse de acid
Într-o osmoză gri-confuză
Pe tencuiala unui zid

Plutesc pe-a apelor uitare
Mereu spre plusul infinit.
O-ndepărtare de sfârșit
Către un alt crâmpei de zare

Spectacole susținute la Caracal, înainte și după 1900, de diferite formații teatrale și muzicale românești (I)

Alexandru-Chirilă STANCIU

Presa locală caracaleană (*Vulturul, Romanașul, Ecoul Romanașului, Viitorul Romanașului, Secera, Sorcova, Conservatorul din Romanași, Romanașul–Oltul, Zorile Romanașului, Școala Romanașului, Desrobirea, Buretele, Vremea, Orizonturi, Făclia*) este cea care ne dă nenumărate informații despre spectacolele ce aveau loc în oras, spectacole susținute de diverse trupe teatrale, de operă sau pur și simplu de soliști vocali sau instrumentiști. Alături de marii **Matei Millo** și **C. Nottara, Enescu, Bulandra, pianistul, compozitorul și renumitul dirijor polonez Stanislaw Wislocki** au fost prezenți aici **Maria Theodorini, trupele I. D. Crețu, Victor Antonescu, Constantin Mărculescu, Cărăbuș, Leonard**, Teatrele Naționale din București, Craiova, Iași sau Cluj.

Toate spectacolele se bucurau de prezența în sălile de spectacol, în special în cea a Teatrului Comunal, devenit mai târziu Național, a unui public numeros și receptiv. Nu de puține ori la aceste spectacole asistau și numeroase persoane din întreg județul Romanași.

Fiecare eveniment artistic reprezenta pentru locuitorii orașului Caracal un nou moment de hrănire spirituală. Toate – muzica, teatrul, întâlnirile diferitelor asociații sau societăți locale – reprezentau pentru caracaleni noi modalități de cultivare, de destindere și de petrecere. Aproape fiecare eveniment era urmat de o masă festivă oferită de oficialitățile locale în onoarea oaspeților, la care oamenii de

cultură locali erau prezenți de fiecare dată. Un alt aspect este reprezentat de Fanfara Militară a Regimentului 19 Infanterie din Caracal, formație ce era nelipsită de la evenimentele locale și naționale. Monumentele ridicate în diferite localități din Romanași, în memoria celor dispăruți, atât în Războiul de Independență cât și în cele două războaie mondiale, erau dezvelite în acordurile fanfarei. Săli de spectacol ca *Paradis, Dulgherescu, Apollo* și în special cea a Teatrului Național deveneau neîncăpătoare cu ocazia diferitelor acțiuni.

Din „*Monografia județului Romanași*” de **Stefan Richman**, apărută în anul 1928, aflăm date interesante despre activitățile artistice ce au avut loc după 1900 pe scena Teatrului Comunal din Caracal. „*În anul 1901 se deschide teatrul cel nou, cu abonamente angajate de societatea dramatică din Craiova. Aici a venit și opera italiană a lui Massini, care era compusă din 80 de persoane, și a jucat Traviata, Ernani, Bărbierul din Sevilla. Tot în 1901 vine și Agatha Bârsescu cu trupa Teatrului Național din Iași. În perioada noiembrie 1902 – aprilie 1903, joacă trupa Marinescu – Bărcănescu... S-au văzut în acest teatru cele mai alese spectacole: drame, comedii, opere, operete, concerte, conferințe, serbări școlare, congrese, conferințe preoțești și învățătorești, șezători literare, ședințele Ateneului, întruniri politice etc.*”

Amintim în treacăt pe câțiva dintre artiștii care au ilustrat această scenă: Genialul violonist

George Enescu a dat mai multe concerte, D-na General Averescu a cântat din gură pentru concerte de binefacere. Apoi: Aristița Romanescu, Agatha Bârsescu, Sturza, Filotti, Mariana Voiculescu, C. Nottara, Bulandra, Brezeanu, Liciu, Soreanu, Lecea, Davila, Demetriad, Crețu, Austin, Radovici, Manolescu, Storin, Ciprian etc. În opere și operete: Băjenaru, Niculescu – Basu, Atanasie, Nora Marinescu, Tănase etc.”

În continuare, în ordine cronologică, vom încerca să redăm atmosfera ce a existat pe linie muzicală și teatrală la Caracal înainte și după 1900.

Astfel, ziarul local *“Vulturul”* – *Foaie politică* – ce apărea duminică, 24 August 1886 (an I, nr.6) menționa la pagina 4: „Cronica teatrală” – „Săptămâna aceasta avurăm ocaziunea a vedea iarăși pe scenă pe bătrânul și simpaticul artist Millo”.

La o săptămână de la acest anunț, același ziar publica, în data de 31 august 1886, următoarele: „Duminică 31 August se va juca în grădina Paradis, de trupa D-lui Millo, frumoasa comedie cu cântece **Prăpăștiile Bucureștilor**”.

Teatrul Comunal din Caracal a fost de nenumărate ori și gazda trupei de teatru a doamnei Maria Theodorini. Pentru un astfel de spectacol, ziarul „Vulturul” din 20 septembrie 1887 scria: „Cu începere de la 1 Oct., teatrul din Caracal se va deschide de societatea dramatică din Craiova sub direcțiunea D-nei Maria Theodorini.”

Pe lângă numeroase spectacole susținute din afara Caracalului, se organizau aici și spectacole proprii susținute cu forțe locale. Cei ce organizau aceste reușite manifestări erau grupați în diferite societăți care pe lângă realizarea scopului principal pentru care au fost constituite organizau și întâlniri sub forma unor baluri. (Este vorba despre societățile „Armonia”, „**Voinicul oltean**”, ...).

Tot din ziarul **Vulturul** din data de 14 februarie 1888 consemnăm titlul: „Balul Societății „Armonia” din Caracal”, iar în continuare se specifică: „Duminică precedentă, seara, sala Dulgherescu erea tabloul cel mai frumos de văzut,

lumea din toate unghiurile Caracalului alerga să ia parte la solemnitatea dată de societatea Armonia, solemnitate așteptată cu nerăbdare...” Din articol mai cităm că dansatorii „sburau pe parchetul glisant la auzul valsului, polcei etc., cântate cu multă dibăcie de cunoscutul artist Ștefan Arapu.”

Ziarul **Vulturul** din 8 martie 1888 (anul III, nr.78) anunța: „În salonul grădinii Paradis, în toate serile, orchestra din Viena, sub conducerea Capel – maestru Marie Hachensmit, compusă din 9 persoane, va executa cele mai plăcute arii.”

Acelasi ziar din 18 August 1888 anunță că trupa Domnului Crețu dă de câteva zile reprezentații în Caracal. „De câteva zile D-nu Crețu cu trupa sa, dă reprezentațiuni hazlii în grădina Paradis, și procură caracalenilor cea mai frumoasă distracțiune. Sperăm că pentru iarna viitoare nu va lipsi după scena Theatrului din Caracal și ar trebui ca chiar după acum să se procedeze la formarea unei liste de abonament și suntem siguri că publicul caracalean va da tot concursul necesar.”

Peste trei luni de zile, în octombrie 1888, Teatrul din Caracal se deschide cu trupa lui I.D.Crețu. Ziarul local **Vulturul** din 27 oct. 1888, scria: „Duminică s-a deschis Teatrul din Caracal sub direcțiunea d-lui I. D. Crețu cu piesele: **Deportat cu orice preț și Răposatu D-lui**. Teatrul este din nou aranjat și bine luminat, constatăm cu satisfacțiune că trupa este bine compusă și cu toții s-au achitat pe deplin de rolurile ce aveau, mai ales d-na El. Orășeanu prin jocul de scenă, facilitatea cu care se pronunță și înțelegerea perfectă a rolului Măndicăi Sarafescu jucată de d-sa, a dovedit că este o excelentă artistă.”

Alături de trupe venite din afara județului care au prezentat spectacole diverse, forțele locale nu s-au lăsat mai prejos. Astfel, „Societatea **Voinicul Oltean**”, a elevilor de la Gimnaziul din Caracal a organizat o serie de audițiuni corale populare sub conducerea profesorului lor de muzică (M. D. Rădulescu). Prima audiție a avut loc în sala **Apolo**. S-a cântat: „Trompetele răsună”, „Ileana”, „Zis-au Badea”, „Lelea vitregă”, „Lugojana” și „La arme”, toate coruri mixte, cari au plăcut

puținului public" (ziarul „**Romanațiul**" din 14-XII-1914, an I, nr.1).

În același an, 1914, are loc și prima audiere a operetei „**Panama**" sau „**Pălăria de Panama**" a compozitorului local Demetru St. Christide. Ziarul „**Conservatorul din Romanați**", din 2 Martie 1914, consemna la rubrica „**Stiri, spectacole**": „La 26 aprilie se va prezenta pe scena Teatrului Național din Caracal opereta comică „Panama" datorată simpatiei fost prefect al județului Romanați, Demetru St. Christide, cât privește muzica și d-lui Iancu P. Dacianu cât privește libretul. Această reprezentație se dă, în scopul de a se înzestra teatrul nostru Național cu un parchet mobil, care să fie întrebuințat ori de câte ori sala teatrului va fi destinată pentru baluri. Trebuie să se știe că toate cheltuielile ce vor fi făcute cu montarea piesii, cu orchestra, etc., vor fi suportate de d-l Christide, iar încasările toate provenite din vânzarea biletelor se vor întrebuința numai pentru realizarea scopului de mai sus.

Orchestra va fi condusă de compozitor în persoană. Ne facem o plăcută datorie a invita toată lumea din oraș și județ la această reprezentație, care, nu ne îndoim, se transformă într-o serbare triumfală pentru talentații noștri compozitori și iubii concetățeni, d-nii Christide și Dacianu, iar pentru participanți, va fi împlinirea unei datorii către soțiile și copiii lor, care în viitor vor putea presta în voie din deliciale unui tur de vals, jucat pe un parchet dernier cris!"

Acțiuni asemănătoare se organizau și în casele unor particulari din oraș. Astfel, „Luni 24 Februarie a avut loc în casele d-lui I. Marinescu, avocat din Caracal o prea frumoasă convenire colegială la care au participat toți avocații aflatori în oraș, în frunte cu decanul, d-l Iancu Stănculescu...". „S-a servit o masă copioasă, s-a petrecut mult și bine, iar taraful de lăutari de sub conducerea maestrului Costică a sporit și mai mult buna dispoziție și humorul oaspeților..." S-a jucat hora și diferite jocuri naționale, s-au cântat cântece patriotice și romanțe executate la piano, vioară și voce cu mult talent de d-nii I. Michăilescu, N. Pavlidi, Mardaloescu și Mișu

Ștefănescu " (Conservatorul din Romanați).

Evident trupe teatrale din țară vizitau periodic orașul pentru susținerea de spectacole. Dintre acestea, în martie 1914, s-a aflat și trupa dramatică a lui „Victor Antonescu". Ziarul „**Conservatorul din Romanați**" din 9 martie 1914 consemnează acest lucru : „Trupa dramatică „Victor Antonescu", va reprezenta sâmbătă 8 Martie a.c. în sala Teatrului Național din Caracal, frumoasa comedie „Păianjenul" de A. de Herz, cu concursul D-rei Marietta Ionescu și a d-lui Constantin Mărculescu. Un ansamblu bine ales va seconda pe talentații artiști, cari au adevărate creații în rolurile principale. Merită toată lauda inițiativa d-nei Marietta Ionescu de a juca în actul I senzaționalul dans „Tango", unde publicul caracalean va avea ocazie să-și facă o idee despre dansul admirat de unii și condamnat de alții".

Din aceeași sursă mai aflăm: „Piesa d-lui Victor Eftimiu „**Cocoșul Negru**", feerie în 6 acte, se va prezenta în orașul nostru, joi 13 Martie, de către D-nul C. Nottara, în rolul „Dracului" împreună cu trupa sa, compusă din 30 de persoane. Urăm bună venire în orașul nostru talentaților artiști".

Forțele locale culturale nu s-au lăsat mai prejos, dimpotrivă, din când în când, prezentau spectacole deosebite, cu mare priză la public. Dintre acestea trebuie consemnată contribuția talentelor locale. În acest sens ziarul „**Conservatorul din Romanați**" (an II, nr.14) din 15 mai 1914, consemna la pagina 4: „Marți seara a avut loc la Teatrul Național din orașul nostru, reprezentația dată în folosul parchetului Teatrului, cu concursul mai multor persoane din elita caracaleană. S-a jucat pentru prima oară „Pălăria de Panama", operetă în 3 acte, textul de d-l I. P. Dacianu și muzica de d-l Christide. A asistat o lume aleasă și în foarte mare număr. Printre cei care au ajutat cu talentul lor la succesul reprezentației trebuie să menționăm în primul rând pe d-na Paula Colonel Dianu, care ne-a dovedit a poseda o foarte drăguță voce de soprană lirică, pe d-na Marioara Căpitan Teodorian, d-na Soreanu, d-rele

Tamara Dumitrescu, Atena si Lelia Dumitrescu, Margareta Zissu si d-nii N. Saftu, C. Saftu, N. Pavlidi, Dr. Lilovici, Dr. D. Petrescu, M. Mihăilescu si Jan Sinu. Muzica, drăguță și pe alocurea chiar savantă, iar instrumentația cu deosebire aleasă, s-a ridicat cu mult deasupra farsei și ne-a făcut impresia că e concepția unui om care se poate aventura în regiuni și mai spinoase. Libretul cu pricepere condus și presărat cu spirite locale, a plăcut de asemenea mult”.

Din „Hronicul muzicii românești” de O. Cozma (vol. V) notăm: „Tot aici a concertat în februarie 1919, de altfel ca și la București, Iași, Craiova, tenorul Giacomo Borelli, de la „Metropolitan” din New York, considerat rival al lui Carusso (sic!), deținător al unei voci „gigantice” (pag. 408)

În 1926, Compania dramatică Tantzi Elvass dă o reprezentație teatrală. Astfel, ziarul „Romanașul” an II, nr.1 din 1926, scria :„Luni 27 Decembrie 1926, în sala Teatrului Național din Caracal, mare reprezentație teatrală dată de Compania dramatică Tantzi Elvass. Se va juca „**Sânge Mexican**”, comedie în trei acte de Labiche. În rolurile principale D-rele: Marcela Brăiloiu, Aura Marian si D-nii Al. Tănăsescu, Teodor Niculescu, N. Ovidiu, Victor Sterescu și Tantzi Elvass.”

Un alt anunț din același ziar, dar din data de 6 februarie 1927, scria: „La 14 Februarie a.c. în sala Teatrului Național din Caracal trupa Leonard va da o reprezentație cu „**Orlow**”, iar mai jos, același ziar specifică: „Se anunță sosirea în Caracal, la Teatrul Național, a celebrei tragediene Agepsina Macry în „Glatira”.

Luna aprilie a anului 1927 a fost cea mai plină de spectacole de teatru date de trupe din București. Aceste spectacole au avut loc pe scena Teatrului Național din localitate.

Ziarul local **Romanașul** din 27 martie 1927 anunța: „Luni, 4 Aprilie 1927, artiștii societari ai Teatrului Național din București, sub conducerea d-lui Ciprian, vor juca „**Hoții**” de Schiller; La 7 aprilie „**Ioana D’Arc**”, sub conducerea d-lui Bulfinschi” ; La 10 aprilie, „Compania Dramatică Bulandra – Manolescu – Maximilian – Storin”, va

juca „**Șarlatanul**”.

„Romanașul” din 25 septembrie 1927 consemnează: „În seara zilei de 30 septembrie a.c. trupa de reviste I. Livescu va da o singură reprezentație la Teatrul Național din orașul nostru cu comedia „**Cărăbușii**”, iar mai jos continuă: „La Teatrul Național din Caracal, în seara zilei de 5 oct. a.c., trupa de reviste „I. Pizone”, în frunte cu Marilena Bodescu, va da o reprezentație cu revista „**Hai Noroc**”.

Aceeași sursă, datată 9 octombrie 1927, anunța: „ În seara zilei de 10 octombrie 1927, la Teatrul Național din Caracal, trupa Teatrului Național din Craiova va juca „**Crimă și Pedepsă**”, dramă în șapte tablouri după romanul lui Dostoievsky, de T. Călin.”

În anul 1937, în sala cinematografului „Apollo” a avut loc un nou spectacol de comedie cu concursul unor renumiți actori bucureșteni. Din ziarul „ Romanașul – Oltul”, consemnăm: „Conflict sentimental” – comedie de mare succes, se joacă în seara zilei de sâmbătă 10 iulie a. c. în grădina Cinema Apollo, cu prețuri populare. În rolurile principale, cunoscuții artiști ai Teatrelor Bucureștene: Nineta Gusti, Florica Pavelescu, Veronica Buiuc, Costin Dodu, Sabin V. Popp si Aurel Progolski de la Teatrul Național”. (Ziarul **Romanașul – Oltul** – Caracal, an II, nr. 28-29 din 11 iulie 1937, p. 4).

Din același ziar, dar din data de 7 noiembrie 1937, aflăm de turneul Teatrului Național din Craiova: „Irezistibila comedie „**Hapurile Miraculoase**” se reprezintă pentru prima oară în orașul nostru, la Teatrul Național, în seara zilei de 14 noiembrie a.c. de către asociația artiștilor din Craiova, cu concursul d-lui Ar. Cantorichi...”.

În 1938, Teatrul Vesel din Bucuresti susține un spectacol la Caracal. Presa locală scria: „Vine în curând la Caracal trupa Vasiliu-Birlic, de la Teatrul Vesel, cu formidabilul succes „**Teoria Cocosului**” (Ziarul **Romanașul**, an III, nr.2-3 din 23 ian.1938).

Din ziarul „Romanașul” din 19 Februarie 1928, cităm: „Mare eveniment artistic” – Basul Petre Marcu de la Opera Română din Cluj, care

obține succese strălucite în toate orașele din țară, ne face deosebita cinste de a vizita și orașul nostru, cu care ocazie dă o singură reprezentație în sala Teatrului Național din Caracal, în seara zilei de 19 februarie 1928. Ținem să relatăm că regretatul marele tenor Traian Grozăvescu a fost coleg cu basul Petre Marcu, remarcându-se ambii în „Aida”, la Opera din Cluj. Se prevede o mare afluență și rugăm publicul să-și rețină biletele din vreme de la Librăria Frații Mărculescu din Caracal.”

În anul 1936, Societatea Corală „Cântarea Olteniei” din Craiova solicita Primăriei Orașului Caracal de a le pune gratuit, la dispoziție, pentru data de 31 mai, sala Teatrului Comunal pentru susținerea unui concert coral.

Iată adresa:

Societatea Corală „Cântarea Olteniei” Craiova

Domnule Primar,

Societatea Corală „Cântarea Olteniei” din Craiova, dorind a da în orașul Caracal un concert

coral de muzică oltenească, cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne da Sala Teatrului Comunal, gratuit, pentru seara zilei de 31 mai 1936.

Comitetul,

Medic Major D.N. Constantinescu

Profesor – Nelu Ionescu

Capitan – (SS)

Avocat – (SS)

De fapt, acest concert trebuia să aibă loc pe 24 mai 1936, dar s-a amânat pentru 31 mai, deoarece dirijorul corului, profesorul Nelu Ionescu, era chemat în acea zi la București, în interes de serviciu.

Concertul s-a efectuat la aproximativ două săptămâni după ce, pe data de 20 mai 1936, pianul din sala Teatrului Comunal fusese reparat și acordat pentru suma de 400 lei (se solicitaseră 600 lei) de către Zaharia Medrighi - „pianotehnic” din București. Plata a fost efectuată de către Primărie, iar recepția reparației a fost efectuată pe data de 22 Mai 1936 de I. I. Zamann, profesor de „piano” la Caracal (Dosarul 539/1936 Fond Primăria Orașului Caracal).

Alina BĂDĂLAN

nimic nu aștept
amândoi încremeniți în vidul ăsta năpraznic
ne devorăm creierul, mațele, sexul
nu mai e aer în lume
m-ai iubit prin țesătură
nu m-ai dezbrăcat niciodată, dragostea mea,
tremuram de lumină și de nervi
doar rochia mea te excita
când am rămas în pielea goală
ai strigat
ți-ai acoperit ochii cu mâinile.

*
**

adevărul
umblu goală prin casă
mănânc înghețată din vârful cuțitului
pielea mea e un perete de tristețe
nu am casă
nu am planuri
nu te vreau
cum mă prindeai între degete
sprijinit de fereastră
mă scoteai din materie
mă așezai în tine
nu carnea mea doreai să ai
ci locul meu în aer tot
n-ai crezut niciodată despre mine
cât de singură îmi place să fiu
în dimineața aia când
"vreau să te ajut", mi-ai spus
și eu tocmai învârteam ceaiul într-o cană albă
și ți-am râs în nas, prințule
să nu mă crezi vreo găsculiță, ceva
sunt un fir subțire de argint
în cămașa ta de pe facebook
sunt piatra pe care l-au suit pe Dumnezeu
și l-au tăiat bucăți
și l-au uscat la soare

*
**

ci gândul cuprinde-mi-l
cu oasele tale de copac
când fuga mea de tine
e mai pură decât un răsărit de soare.

*
**

n-o să înțeleagă nimeni nimic
am eu un feeling
n-o să înțeleagă nimeni nimic
din toată carnea asta strălucitoare
intersectând altă carne
până acolo unde se sfârșește ultima celulă
și membrana ei subțire lipită de a ta
cu vârful degetului de mână înghețată iarna
până acolo unde începe ființa ta cea adevărată
cea speriată
cea sexy
nimic mai real
decât abdomenul tău tresăltând în lumină
ca o cutie cu cele mai dulci secrete ale lumii
și momentul ăsta exact momentul ăsta
uită-mă în tine pierde-mă găsește-mă
fă-mi zece copii

zdrobește-mă și lasă-mă liberă
fii rece baby și spune-mi
că nu despre love vorbim noi acum.

*
**

stai pe marginea patului
gol, nemișcat
și nu poți uita
dalbi sâni ei rotunjind întunericul.

*
**

și când crezi că nimic nu ne mai poate atinge
iată o ploaie
că ni se dărmă sub frunte.

*
**

Odată
obișnuiam să miros paginile cărții citite,
să-i despic textul cu răsuflarea
până la ultimii sâmburi
ai cuvântului, și uite
așa trecea ziua
dintâi.

mă zămisleam singură în burta silabei
și neînchipuit de alb mi-era
jocul de-a nașterea.

puteam
să mă îngrop în propriul plămân
și să ascult cum crește în dosul textului
iarba necitită încă.

aromă de pagină rece aducea briza dimineții.
Apoi începea să zboare prin mine un stol întreg
de verbe.

*
**

pe stradă eram
ți-am auzit vocea în umărul stâng
mi-a fost frică
împrejur
claxoane – baloane - bicicliști – semafoare
– toate semințiile pământului – toate rasele –
toate formele de oameni născute vreodată
tu nicăieri.

*
**

și ține minte, copacul meu:
întotdeauna
dar întotdeauna
poezia adevărată este despre tine
niciodată despre alții
niciodată despre alte haine mergând singure pe
stradă
ci versurile acelea sincere cu tine -
ca un vârf de lamă
atât de ascuțit, de te ia amețea
sincere ca gravida tăiată pe viu
întotdeauna
dar întotdeauna
se scriu ca și cum ai fi convins
că până se va rupe Universul
n-o să le citească nimeni
niciodată.

*
**

sunt cea mai bună,
cea mai pură, cea mai frumoasă
dintre toți copiii tăi
pe mine să mă iubești cel mai mult, doamne,
la mine să nu renunți niciodată!

Șarpele casei în Țara Oltului ciscarpatin

Veronica CONSTANTIN

Mitul este o realitate culturală extrem de complexă, care poate fi abordată și interpretată în perspective multiple și complementare.¹ Mitul autentic, nealterat este o atitudine de viață, o realitate trăită.² „Vechile culturi populare au creat o universală, mitul, valoare căreia, în interiorul sistemului cultural, i-a fost rezervată dificila sarcină a unui agent ordonator, capabil să dea un sens relației dintre om și lume.”³ Cu o ascendență pierdută în mit, legendă și cosmicitate fabuloasă, ca a mai tuturor popoarelor străvechi din lume, românii sunt, în același timp, și creatorii unei complexe, sugestive și încă viabile mitologii naționale, în substanța căreia și-au implicat ființa specifică, traversând și absorbind lucid istoria, până în pragul contemporaneității, când dimensiunea originalității lor cunoaște noi forme de manifestare în fața conștiinței mondiale.⁴ „România este unul dintre colțurile lumii în care s-au petrecut, pe cât se pare, unele din aventurile cele mai formidabile din istoria universală...Vorbesc de răsturnarea vechilor civilizații preistorice și de înlocuirea lor cu un mod de existență complet nou... Nu știm în ce măsură «România» de atunci a participat la aceste fabuloase transformări, însă e în afară

de orice îndoială că ea a jucat un rol în această aventură... Strămoșii dumneavoastră etnici urcă neîndoielnic până la întâiele vârste ale umanității.”⁵ Acești descendenți mitologici ai lui Orfeu și inițiatori ipotetici ai lui Aesculap în tainele medicinei, erau familiarizați cu misterele și cultul diferiților zei, de la Cybele, Sabasios, Mithras, Baal și unele divinități egiptene precum Serapis, Isis, la greco-latinele Dionisos, Apollo⁶ „În ținutul carpato-dunărean, cu toate că pătrunderea creștinismului este atestată încă din secolul al IV-lea, mitologia populară autohtonă s-a păstrat, până în pragul secolului al XX-lea, atât de vie și de profund înrădăcinată, încât nu a fost niciodată total înlocuită cu cea creștină și nici nu s-au dus între ele lupte doctrinare (decât foarte târziu și în forme foarte blânde). Credințele și practicile mito-folclorice autohtone și cele mito-religioase creștine s-au întrețesut cu compromisuri și adaptări reciproce (fie prin «creștinizarea» celor păgâne, fie prin «păgânizarea» celor creștine), generând o specifică mitologie sincretică, păgânocreștină (în proporție fluctuantă de la caz la caz), un «creștinism cosmic», cum l-a denumit Mircea Eliade.”⁷ Mircea Eliade afirma că, de multe ori, „credințe și obiceiuri încă vii în anumite regiuni eminamente conservatoare (printre care trebuie întotdeauna numite Balcanii și România), revelează straturi de cultură mai arhaice decât cele reprezentate, de exemplu, de mitologiile

1 Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, în românește de Paul G. Dinopol, Prefață de Vasile Nicolescu, București, Editura Univers, 1978, p.5

2 Jean Pépin, *Mythe et allegorie*, Aubier, Édition Montaigne, pp. 60-66

3 Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*, București, Editura Univers, 1999, p.19

4 George Muntean, *Puterile mitului*, în Zoe Dumitrescu-Bușulenga (coord.), *Istoria literaturii române. Studii*, București, Editura Academiei, 1979, p.9

5 E. Pittard, 1937, în Zoe Dumitrescu-Bușulenga (coord.), *Op.cit.*, p.10

6 George Muntean, *Op.cit.*, p. 13

7 Andrei Oișteanu, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, București, Editura Minerva, 1989, p. 14

«clasice» greacă și romană.”⁸

1. Șarpele casei. În multe credințe se spune că sub prag stă șarpele casei, ipostaziere a duhului protector al casei. La români, șarpele casei este frecvent sculptat pe stâlpii porților sau pe grinda casei, este modelat în tencuiala pereților casei, pictat pe fundul blidelor din lut smălțuit. În Oltenia și în unele zone din Transilvania, șerpi de argilă smălțuită sunt așezați pe pragul sau pe podeaua caselor.⁹ În Țara Oltului ciscarpatin am identificat mai multe ipostaze ale șarpelui casei.

1.1. Șarpele, «cotător de casă». Despre ulciorul de nuntă se știe că este ornat cu șerpi și este prezent și în zilele noastre în ritualuri legate de întemeierea unei familii: „*Ulciorul cu șerpi* se lua la pețit plin cu vin. Să numește *cotător de casă*. Și dacă nu-i plăcea fetei băiatul, spunea la părinte separat, apoi aceștia umplea la loc ulcioru și gata, nu se făcea nunta. Dacă nu-l umplea, să știa că fetei îi plăcea băiatu și se făcea nunta.”¹⁰

1.2. Șarpele alb al casei. Șarpele casei în mitologia română este un duh protector al casei, reprezentat ca *un șarpe alb-gălbui*, neveninos. Fiecare casă are un șarpe protector, care trăiește într-un ascunziș la temelie; se spune că șarpele casei urma respectiva familie când aceasta părăsește casa. Șarpele casei locuiește sub prag, sub vatră, în peretele casei, în grindă (mai ales sub streșină), prezența lui fiind semnalată de un ticăit ca de ceasornic. Se mai crede că fiecare membru al familiei are un astfel de șarpe păzitor, care moare odată cu cel de care a avut grijă. Cel ce protejează locuința dispăre atunci când aceasta se năruie.¹¹ „Șerpe este la toată casa; unde este șerpe, e noroc la casă, merge bine și nici un rău, nici un farmec nu se apropie. Dar să ferească Dumnezeu să-l omori, că îndată moare unul din gospodari.”¹² „E blând și nu mușcă;

el trăiește în peretele casei; (se aude uneori un ticăit în liniștea deplină); să nu-l omori, că nu-i bine.”¹³ Cercetările de teren au confirmat existența, în cultura tradițională din diferite localități ale județului Olt, prezența șarpelui de casă: „*Zice că la noi, din bătrâni, așa, orice casă are un șarpe. Și-i zice șarpile casei. Și șarpile ăla n-ai voie să-l omori, că zice nu e bine că zice că-ți moare cineva din casă. Că ala e stâlpul casei.*”¹⁴ Șarpele casei are înfățișarea unui șarpe obișnuit, dar culoarea solzilor săi este *albă, albicioasă* sau *alb-galbenă*, din pricină că trăiește numai la umbră.”¹⁵ „Șarpele casei e alb, e blând și nu se omoară. Nu stă chiar sub casă, mai iese. O vecină l-a găsit chiar în camera de la drum.”¹⁶ Prezența șarpelui alb-gălbui de casă este atestată încă și în alte localități ale țării: „*Orice casă are șarpe. E galben* și mai iese în jurul casei. Șarpele casei lapadă pielea de patru ori. Fiecare casă are: *șarpe, șopârlă și broască.*”¹⁷

1.3. Șarpele casei, alb cu negru. Vechiul motiv al șarpelui protector, *genius loci*, care veghează asupra păstrării echilibrului în cadrul familiei s-a materializat artistic în diferite specii literare și continuitatea acestuia în aria culturală daco-getă nu poate fi contestată.¹⁸ Imaginea șarpelui casei cumulează uneori cromatic atribute contrastante: „Șarpele casei este *alb pe burtă și negru pe spate*. De crescut nu crește prea mare și nu mușcă dacă nu e atacat.”¹⁹

1.4. Șarpele casei are corn. La Sprâncenata, județul Olt, șarpele casei mai păstrează anumite atribute: „Toate casele are *șarpe. E gălbior* și stă

1998, p.220

13 Șezătoarea, I, p.128

14 Informator: Budrugeac Anișoara, sat Burdulești, com. Corbu, jud.Olt, 65 de ani, 7 clase, 2012

15 Tudor Pamfile, *Mitologia poporului român*, vol. II, Ediția a II-a, îngrijită și prefată de I.Oprișan, București, Editura Vestala, 2008, p. 133

16 Informator: Constantin Tudora, sat Vitănești, com.Sârbi Măgura, jud.Olt, 83 de ani, 2 clase, 2012

17 Informator: Lighezan Maria, localitatea Vermeș, jud. Caraș-Severin, 65 de ani, 8 clase, 2012. Despre *șarpele casei* știe de la baba (bunica), Lighezan Elena („a lu Păluț”), decedată în 1981

18 Sabina Ispas, *Balada „Șarpele” în folclorul românesc*, în *Revista de Etnografie și Folclor*, nr. 2, 1977, p.178

19 Informator: Zaharia Mihai, localitatea Icoana, jud. Olt, 60 de ani, 7 clase, 2012

8 Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-han*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 191

9 Romulus Antonescu, *Simbolica locuinței țărănești*, în „Ethnos”, 4 /1994, București, Editura Museion, p. 90

10 Informator: Ciungulescu Marin, localitatea Oboga de Jos, jud. Olt, 52 de ani, 10 clase, 2012

11 Antoaneta Olteanu, *Dicționar de mitologie, Demonii, duhuri, spirite*, [București], Editura Paideea, [2004], p. 405

12 Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român* adunate și așezate în ordine mitologică, vol.II, Ediție îngrijită de Victor Durnea, Iași, Editura Polirom,

sub casă, nu-l vezi; are un *corn în cap și fluieră*.”²⁰

1.5. Șarpele negru al casei. Șarpele negru al casei este atestat și el în diferite colectivități, unele mai izolate, iar altele situate doar la câțiva kilometri de centrele urbane, așa cum este Bălteni: „Fiecare casă are *șarpele* ei. E numai unu, de *culoare neagră* și mai iese câteodată”²¹ „*Șarpele de casă stă în temelie și nu se omoară niciodată*, că aduce ghinion. Este *negru*, *bate în castaniu*. La o vecină a ieșit, l-a văzut cum a băut apă și a intrat înapoi.”²²

1.6. Șerpii casei. La Verguleasa, Olt, șarpele casei nu este unul singur; există convingerea că sunt doi șerpi: „Fiecare casă are *doi șerpi*, dar nu ies niciodată; stau sub pământul casei, nu sunt mari și *nimeni nu-i vede*.”²³ Este interesant că doi soți, după ce au trăit o viață împreună, au exprimat opinii diferite cu privire la șarpele casei, fiecare informator susținând ceea ce a știut „din bătrâni”, de la cei apropiați, fără a se lăsa influențați unul de celălalt.

1.7. Șarpele casei dă veste de moarte. În unele comunități există ideea că șarpele casei este vestitorul morții unuia dintre locuitorii casei. Șarpele nu este zărit decât în cazuri grave, și atunci apariția lui e un semn de luat în considerare de familie. Apare fără veste în pragul ușii, în pat sau pe vatra focului.²⁴ „Șarpele casei e închis la culoare, pământiu. Cine-l vede e de rău. Șarpele casei *când se arată vestește de rău*.”²⁵ Șarpele știe că va muri cineva și iese ca să anunțe: „Toate casele au șarpe, nu e nicio casă care să n-aibă. Pe sub temelie. *Șarpele* casei nu se omoară. Să nu-l omorâți. Se zice că, dacă iese și îl vede cineva, moare cineva din casa aia. La un bătrân așa a fost. El *știe că va moare cineva din casă, d-aia*

iese, nu iese dăgeaba. *Când iese, dă o veste*.”²⁶

1.8. Șarpele casei și focul. Uciderea acestui șarpe este considerată o nelegiuire. În localitatea Piatra-Sat, omorârea șarpelui casei atrage după sine mari nenorociri, moartea unora dintre locuitorii, chiar tineri, ai casei, dar și alte pedepse: „*Șarpele casei* e la toată casa și nu e bine să-l omori. Dacă-l vede stăpânul casei, nu-i face nimic, dar pe alții, străini, îi poate ataca. Cineva care și-a refăcut casa aici în sat la noi (Piatra-Sat, n.n.) l-a găsit în temelie și l-a omorât. Dup-aia *i-au murit doi copii și i-a ars casa*.”²⁷

1.9. Șarpele, fratele copilului. Există și șerpi buni care păzesc casa. Fiecare casă are un astfel de șarpe și devine atât de familiar, încât mănâncă laptele din blid cu copiii casei.²⁸ Șarpele casei se arată în principal copiilor, cu care de multe ori împarte și mâncarea pe care le-o lasă părinții.²⁹ „Acela se cheamă șerpe de casă. S-au văzut astfel de șerpi bând lapte din strachină de-a valma cu copiii. Copiii îi dădeau cu lingura peste cap, plângând că le mănâncă laptele, dar șerpele mânca înainte, nu se supara.”³⁰ Ideea este confirmată de relatarea unor scurte întâmplări în care șarpele de casă mănâncă lapte alături de copil, fiind îndemnat de acesta să mănânce și „igă, igă”³¹ sau „micat”.³²

26 Despre *șarpele casei* știe de la părinți. Informator: Poroșanu Țica, localitatea Poganu, com.Verguleasa, jud.Olt, 85 de ani, 4 clase, 2012

27 Informator: Eremencu Floarea, localitatea Piatra-Sat, jud. Olt, 82 de ani, 4 clase, 2012. Despre *șarpele casei* știe de la părinți.

28 Ion Mușlea & Ovidiu Birlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P.Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1970, p. 288

29 Tudor Pamfile, *Mitologia poporului român*, vol. II, București, Editura Vestala, 2008, p. 133

30 Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, II, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 220

31 „Mai demult a fost o întâmplare. Mama îi pune copiii în strachină mămăligă și lapte și copilul mânca în curte. Mama aude: «Mai ia și igă, igă, nu numai apte, apte.» Îl aude odată, îl aude de două ori. Când a vrut să vadă ce se întâmplă, *lângă copil mânca un șarpe*.” Informator: Budică Ana, Craiova, jud. Dolj, 70 de ani (n.1905), 4 clase. Culeasă de Mailat Costinela din Slatina în 1975

32 „La un copil mic mamă-sa i-o giuimicat pită în lapce și l-o lăsat să mănăce la vatra luminii. Și el mânca și o vinit șărpili și mânca și el și copilu i-o dzâs: «Măncă și micat, că dau cu ligula-n pap!» Tot o dzâs: «Măncă și micat, că dau cu

20 Informator: Radu Dumitra, localitatea Sprâncenata, jud. Olt, 74 de ani, 4 clase, 2012

21 Informator: Roșu Gheorghe, loc. Verguleasa, jud. Olt, 75 de ani, 4 clase. Despre *șarpele casei* știe din bătrâni.

22 Informator: Onică Veroana, loc.Bălteni, jud. Olt, 69 de ani, 4 clase, 2012. Informația o știe „din bătrâni”.

23 Informator: Roșu Ioana, loc.Verguleasa, jud. Olt, 70 de ani, 7 clase. Despre *șarpele casei* știe din copilărie, de la bunica ei.

24 Antoaneta Olteanu, *Op.cit.*, p. 405

25 Informator: Turiac Elena, localitatea Izvoarele, jud.Olt, 75 de ani, 4 clase, 2012

2. Șarpele de grădină. Remarcăm că șarpele se îndepărtează treptat de perimetrul strict al casei, în unele localități nu mai există nici acele restricții legate modul de a se arăta, este văzut de locuitorii casei în preajma acestora: „*Șarpele casei l-am văzut și eu în grădină mai demult, dar rău nu ne-a făcut niciodată. Cine are curaj îl omoare, dar eu nu. Așa zice că să spune, că fiecare casă să aibă...trebuie să aibă șarpe. Așa vorbescăștia bătrâni, că fiecare casă are șarpe.*”³³ Șarpele casei devine, astfel și un șarpe de grădină, care păstrează și atributul blândeții specifice: „*Zice că la noi, din bătrâni, așa, orice casă are un șarpe. Și-i zice șarpile casei. Și șarpile ăla, zice că câteodată, la cine e... dă iese, și poate că intră în casă... și n-ai voie să-l omori, că zice că-ți moare cineva din casă. Că ala e stâlpul casei, să te ferești să-l omori, că mai ies șerpi, că noru-mea l-a găsit în grădină, sub o tufă de dovlecei...*”³⁴ Ajuns în

ligula-n pap!». Mamă-sa l-o audzât ș-o vinit să vadă cu șine să sfăgeșce el. Ș-o vădzut șărpili. O știut că-i șarpe dă casă, l-o cunoscut, ș-o astupat butorili.” Informator: Lighezan Maria, localitatea Vermeș, jud. Caraș-Severin, 65 de ani, 8 clase, 2012. Povestea e veche, o știe de la maica (bunica), Lighezan Elena („a lu Păluț”), decedată în 1981

33 Informator: Oanță Frusina, localitatea Brebeni, jud. Olt, 72 de ani, 4 clase, 2012

34 Informator: Budrugaș Anișoara, sat Burdulești, com.

spațiul grădinii, șarpele dobândește atribute noi, regăsindu-și statutul de ființă solară a cărei sacralitate este reconfirmată: „*Șarpele să suie în pom, da, șade în pom la soare. Unde-i place lui, unde-l pripește soarele. Lui îi place soarele. În nuc să suie.*”³⁵ În alte localități, precum în Bălteni sau Izvoarele, județul Olt, imaginea șarpelui de grădină se conturează exact: „*Șarpele de grădină e dă sadină* ³⁶ (iarbă) și mușcă; *e galben pe burtă și e veninos, da’ nu rău. Să urcă în toț pomii, într-un zarzăr l-am văzut eu.*”³⁷ „*Șarpele de grădină e galbeni-verzui și nu se urcă în pom. Fac pui prin bălegar, apoi pleacă.*”³⁸

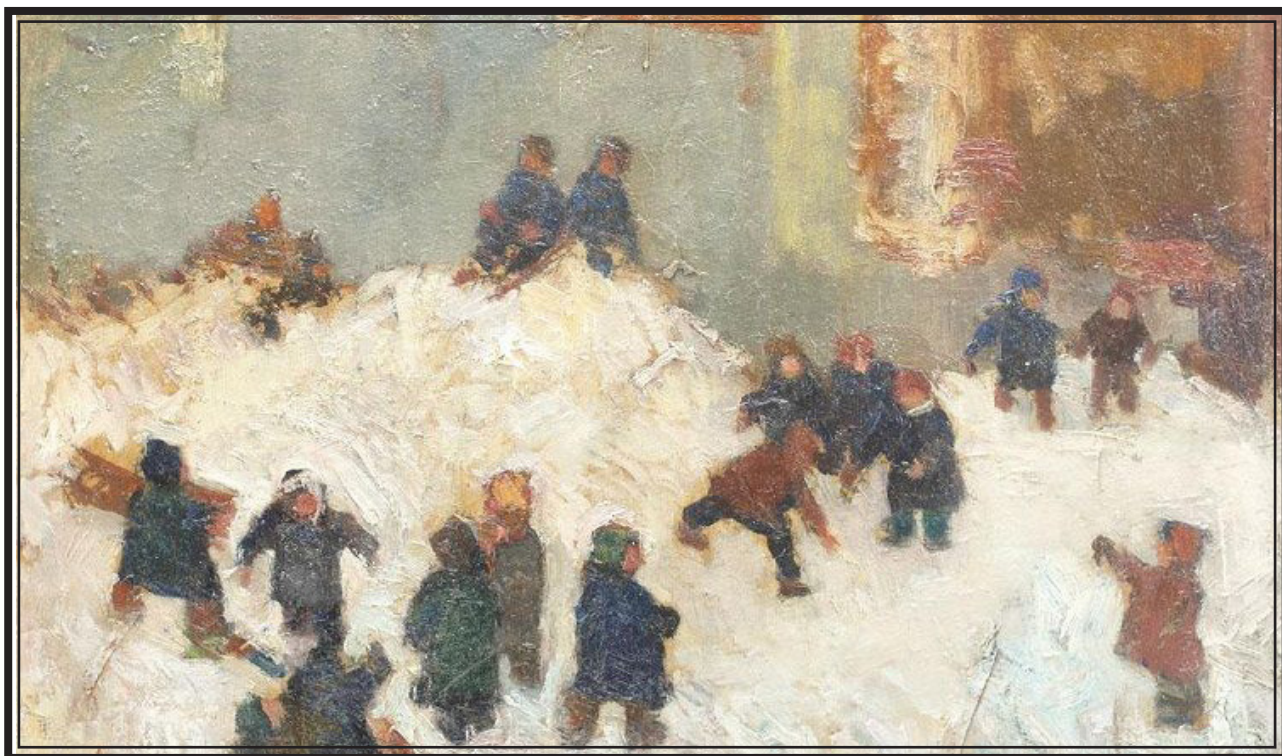
Corbu, jud. Olt, 65 de ani, 7 clase, 2012

35 Informator: Oanță Frusina, localitatea Brebeni, jud. Olt, 72 de ani, 4 clase, 2012

36 Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze păroase și cu spiculețe violete sau gălbui, având la baza lor un smoc de peri aurii sau ruginii. DEX, p. 942.

37 Informator: Onică Veroana, loc.Bălteni, jud. Olt, 69 de ani, 4 clase, 2012. Informația o știe „din bătrâni”

38 Informator: Turiaș Elena, localitatea Izvoarele, jud. Olt, 75 de ani, 4 clase, 2012

Să-l primim cum se cuvine!

Teodor FIRESCU

După trecerea la cele veșnice a fratelui meu Alexandru-Toma Firescu, „personalitate emblematică a vieții culturale oltene”, am adunat în volumul omagial „Privind tăcerea. Portret în memorie” rostiri evocatoare răscolitoare ale unor prestigioși oameni de cultură și simțire oltenească. Printre alte aduceri-aminte, poetul ILARIE HINOVEANU consemna cu șăgălnicie: „Am fost adânc întristat de nefericita întâmplare a despărțirii sale irevocabile de Craiova, încât, la plecare, i-am amintit, între altele, vorbele pe care i le spuneam când participam împreună la înmormântări, unde el rostea erudite, dichisite și duioase cuvântări de adio care îi emoționau pe cei îndoliați, înlăcrimându-i: <Dragă Lizică, după cum știi, îmi doream să mor înaintea ta, pentru că eram sigur că tu îmi vei face cuvenitul necrolog... Plecând tu din Craiova, nu mai sunt sigur că mi-l va mai face cineva...>”.

Al.-Toma Firescu a răspuns îndatoritor acestei doleanțe de-a râsu`- plânsu`, așa încât, în dimineața zilei de 24 octombrie, le-a amintit arhanghelilor din jur faptul că, din clipă-n clipă, va păși pe Câmpiile Elizee sufletul lui ILARIE HINOVEANU, prietenul său, remarcabil poet și publicist, mentor de revistă culturală („Ramuri”) și de editură craioveană („Scrișul Românesc”), laureat al Academiei Române..., adăugând: „Versurile sale au avut prospețime energică și gingășie grea, dezvoltând o mare combustie lirică, o enormă bucurie a cuvântului, o tindere perpetuă spre puritate și elevație, o inspirație mereu năvalnică, dar și neliniștea răspunderii, asumarea polemicii și a protestului vehement, o

Ilarie HINOVEANU
27 septembrie 1934-23 octombrie 2013

gravă reculegere, o trecere conștientă de la credința în iluzii deșarte la racordarea cu spiritul răscolitor, decisiv al vremii...” (Așadar, pentru sinceritatea acestei dăruiri de spirit, de virtute și de credință, să-l primim cum se cuvine!).

... Iar noi, cei rămași, încă, pe pământ, să îndreptăm spre necuprins pioasa noastră recunoștință și neuitare!

Frithjof Schuon despre unitatea transcendentă a religiilor

George MOCANU

Cartea filozofului elvețian, pelerin prin toate filozofiile, religiile și sistemele metafizice, mi-a atras de la început atenția prin sintagma-titlu: UNITATEA TRANSCENDENTĂ A RELIGIILOR, care e cea mai fericită alegere, care sugerează că toate marile religii au un fundament comun și că ne închinăm cu toții aceluiași Dumnezeu, indiferent de formula de adresare.

Elvețianul are precursori în toate marile filozofii, din Orient până în Occident, dar și în teologi din toate religiile. La greci, Pythagora, Platon, dar, în special, Aristotel vorbesc despre un „Demiurgos” creator al kosmos-ului, cel care introduce ordine în „haosul originar”; tot ei vorbesc de o intuiție a sacrului, de simțul sacrului, care este ceva cu care ne naștem.

În Renașterea italiană, Nicolaus Cusanus și filozoful Giordano Bruno, în cele două lucrări – „Despre cauză, principiu și unitate”, respectiv „Despre infinit, univers și lumi” – înfruntă Biserica și Inchiziția, recunoscând, pe de o parte, existența unui Dumnezeu omniprezent, omnipotent și omniscient și, pe de altă parte, un Univers infinit cu centrul pretutindeni și o pluralitate de lumi.

Divinitatea o concepe ca pe unitatea unei trinități ce conține Rațiunea Universală, Intuiția Universală/Intellectul Universal și Sufletul Universal.

Ceea ce îl apropie pe Bruno de Frithjof Schuon este importanța pe care o acordă intuiției și intelectului în stabilirea unui contact cu sacrul, cu divinul.

Elvețianul face o distincție tranșantă între filozofie, metafizică și religie, instrumentele cu care operează fiecare, precizând, în același timp, măsura în care fiecare dintre ele ne apropie de divin.

Orice sistem filozofic are limitări care împiedică o apreciere corectă a metafizicii și a elementului sacru din existență la modul general.

Metafizica are un caracter transcendent, iar transcendența o înzestreaază cu independență față de gândirea tipic omenească, oricare ar fi aceasta.

Filozofia este o construcție rațională a unei facultăți strict individuale, în timp ce metafizica ține exclusiv de Intellect.

Meister Von Eckhart, în „Mistica teologică germană”, spune despre Intellect: „Există în suflet ceva increat și de necreat: iar acest ceva este Intelectul”. Opinia teologului german coincide aici cu viziunea lui Bruno despre intelectul uman raportat la Intellectul Universal. Din contactul celor două chipuri de intelect apare capacitatea noastră de a simți și intui și de a așeza în tipare (raționamente, concepte, categorii etc.): „Cunoașterea intelectuală depășește prin definiție individul; ea este de esență supraindividuală, universală sau divină, iar sursa ei este Inteligența pură, directă, nondiscursivă.” (F. S. – p. 23)

Această cunoaștere merge mai departe decât raționamentul și mai departe chiar decât credința, depășește chiar și punctul de vedere religios, punct de vedere superior celui filozofic. „Intuiția intelectuală” e o participare directă și activă la Cunoașterea divină, nu o participare indirectă și pasivă, cum este credința. Metafizica decurge integral din intuiția intelectuală, religia pleacă de la revelație și dogmă.

Certitudinea metafizică este absolută pentru că în Intellect se realizează identitatea cunoscătorului cu cunoscutul. Toate religiile au același fundament, același izvor, dar ele există și

ca pluralitate. Ca și în cazul luminii solare, sursa este unică (soarele), dar lumina pură o putem descompune spectral.

În această pluralitate se confundă totdeauna simbolul sau forma cu Adevărul pur și supraformal.

Metafizica folosește același simbol sau aceeași formă ca pe niște mijloace de expresie, fără să le ignore caracterul relativ (icoana etc.). Dar trebuie reținut că fiecare mare religie, prin dogmele, riturile și simbolurile sale, este capabilă să servească drept mijloc de expresie pentru adevărul cunoscut prin Intellect, dar numai parțial și limitat.

Religia traduce adevărurile metafizice sau universale în limbaj dogmatic. Or, „dacă dogma nu e accesibilă tuturor în adevărul ei intrinsec, la care numai Intellectul poate ajunge în mod direct, aceeași dogmă este accesibilă prin credință, singurul mod de participare la transcendent a mării majorități a oamenilor. Cunoașterea intelectuală, ce nu decurge nici din credință și nici din raționament, depășește dogma, pătrunde în dimensiunea ei internă”, în Adevărul infinit, care domină toate formele.

Modul filozofic de cunoaștere nu depășește generalul și sigur nu atinge transcendentul. Cu toate acestea, modul rațional poate servi drept modalitate de expresie pentru cunoașterea suprarățională. Asemănarea dintre metafizică și filozofie ține de faptul că orice concepție se exprimă în mod necesar prin formele gândirii umane: gândirea rațional-discursivă și gândirea dialectică.

Poziția metafizică se distinge de cea filozofică în mod esențial: prima este simbolică și descriptivă, adică utilizează modurile raționale ca pe niște simboluri pentru a descrie cunoștințe conținând mai multă certitudine decât orice cunoaștere a ordinului sensibil; cunoașterea (poziția) filozofică nu e niciodată mai mult decât ceea ce exprimă. Filozofia, atunci când raționează spre a lămuri o îndoială ne dovedește că punctul de plecare al cunoștințelor metafizice e mereu o evidență sau o certitudine care trebuie comunicată, celor capabili s-o recepteze, folosind

mijloace simbolice sau dialectice potrivite pentru a declanșa cunoașterea interioară latentă pe care aceștia o poartă în ei în mod inconștient.

Să luăm următorul exemplu: ideea de Dumnezeu. Există trei moduri de a gândi:

1) punctul de vedere filozofic. În cazul în care nu-l neagă pur și simplu sau conferindu-i un sens pe care nu-l are, încearcă să-l demonstreze prin argumente, să-i demonstreze existența sau inexistența, ca și cum rațiunea, care nu e decât un intermediar, și nu o sursă de cunoaștere transcendentă, ne-ar putea dovedi orice. Pretenția rațiunii de autonomie pe terenul propriu intuiției intelectuale sau al revelației caracterizează optica filozofiei;

2) punctul de vedere teologic nu se preocupă de demonstrarea existenței lui Dumnezeu, ci se bazează pe convingere, pe credință;

3) punctul de vedere metafizic nu pune nici problema dovezii, nici pe cea a convingerii, ci exclusiv pe cea a evidenței directe, evidența intelectuală implicând certitudinea absolută, accesibilă doar unei elite spirituale din ce în ce mai restrânsă.

Autorul concluzionează că „religia, prin natura ei și indiferent de veleitățile reprezentanților săi, care pot ignora acest rol, conține și transmite sub vălul simbolurilor dogmatice și rituale, Cunoaștere pur intelectuală.” (op. cit., p. 25). El propune, în final, o solidaritate profundă și veșnică a tuturor religiilor și manifestărilor spiritului, solidaritate atât de necesară în epoca noastră.

Iar subsemnatul le propune cititorilor acestui articol să reflecteze a parabola lui Nathan Înțeleptul, spusă de acesta sultanului Saladin atunci când a fost întrebat care este religia adevărată.

*
**

Anastase Simu (III) – Ioan Kalinderu sau o rivalitate fecundă

Florin M. POPESCU

Pentru înțelegerea gestului fondator al lui Simu (crearea primului muzeu particular din România, inaugurat în 1910, și donarea acestuia statului român, în 1927) este nevoie de plasarea acestuia în contextul istoric și cultural al epocii, începutul de secol XX, cunoscând afirmarea unor colecții particulare de artă, numeroase și impunătoare prin numărul și calitatea lucrărilor, dintre care se remarcă, pe lângă aceea a regelui Carol I, deja copleșitoare, în București cele ale lui Vasile Morțun, Al. Bogdan- Pitești, C. C. Arion, Al. Vlahuță (aceasta distingându-se în mod deosebit prin colecția de picturi a lui Grigorescu), Eugeniu Carada, Grunberg-Ruleta, Iarca, Virgil Cioflec, Ioan (Iancu) Kalinderu și Anastase Simu, la care se adaugă alte colecții interesante, în provincie (de ex. la Constanța, aceea a lui Lazăr Munteanu, provocându-l pe Krikor Zambaccian la gesturi similare).

Percepția publică era aceea a unei inevitabile transformări a acestora, sau cel puțin a unora dintre ele, în instituții muzeale, prima etapă fiind aceea a deschiderii lor publicului (colecțiile Vlahuță sau Aman), instituții despre a căror necesitate Al. Tzigara-Samurcaș scria în „Epoca” din 1904: *„Pentru a crea o mișcare artistică și a desvolta simțul frumosului la generațiile tinere, este nevoie, mai întâi de toate, de a li se face educația ochiului”* (apreciere reluată aproape literal de Simu în 1910!). O modalitate accesibilă în acest sens era preluarea lor de către stat, modalitate la care s-a recurs de pildă în cazul colecției Aman (ne reamintește de curând d-l A. Pippidi), Muzeul Aman inaugurându-se la 1 iunie 1908, în prezența principelui Ferdinand, beneficiind de un catalog redactat de Al. Tzigara-

Samurcaș, și conținând nu doar aproape 200 de opere de artă ale lui Aman, atelierul său de gravură sau mobilierul în lemn sculptat chiar de artist, ci și obiecte de artă aparținând unor autori străini și o bibliotecă (similar – donația Simu!). Evergetul pur nu se mulțumește însă cu jumătăți de măsură: donația către stat a operelor de artă trebuie să fie pur și simplu completă, fără rest...

Deschidem aici o paranteză și propunem pentru această evoluție o analogie foarte puțin uzitată, deși din perspectiva noastră justă și extrem de ofertantă: spațiul Rusiei. Potrivit Simonettei Pelusi, Moscova se confruntă începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea cu un fenomen amplu: membrii „clasei medii”, extrem de bogați, își formează propriile colecții de artă: familiile Tretiakov, Brocard, Zubalov, Șciukin, Morozov, Soldatenkov și mulți alții. Aceștia colecționează artă antică, medievală și contemporană și își formează colecții pe care le pun la dispoziția publicului în cadrul unor galerii permanente. Clasa medie donează colecții întregi muzeelor sau își manifestă dorința de a le dona în viitor. Cele mai importante colecții sunt cele ale lui Ivan A. Morozov și Serghei A. Șciukin și cuprind piese extraordinare de pictură franceză modernă (impresioniști, fauviști și cubiști – compară cu Simu!), în concordanță cu cele mai moderne tendințe artistice; aceste colecții „au avut un rol extrem de important în procesul dezvoltării artistice a curenților avangardiste ruse de la început de secol și în dialogul dintre culturile occidentală și cea rusă: colecția Șciukin a fost pusă la dispoziția publicului; colecția Morozov era destinată unui public mai select” (S. Pelusi). Nu dorim să anticipăm concluziile

studiului nostru, dar e legitim să ne întrebăm dacă astfel de aprecieri nu pot fi făcute și pe marginea colecției Simu? Deși analogia propusă de noi își are propriile limite (un Tretiakov își putea propune, la Moscova, să etaleze comorile artei naționale pentru a demonstra că arta rusă, inclusiv cea cultă, deja având o importantă tradiție, e un continent în sine, cu nimic inferior artei europene, pe când Simu era dator, fără a fi și încorsetat, condiției sale de pionierat), prin contribuția la formarea gustului public și la evoluția în sens modern a artei autohtone, evoluție al cărei unul dintre vectori i-a fost, A.Simu poate fi considerat un Tretiakov al românilor...

Revenind la colecționarii români de la începutul secolului trecut, Ioan (Iancu) Kalinderu (1840-1913) este cel pe care opinia publică îl asocia insistent cu A. Simu, fiind notorii atât rivalitatea dintre aceștia, cât și afinitățile de avere, de origine etnică (sud-dunăreană în ambele cazuri), de poziție socială, de gust artistic (pentru unii comentatori, de ex. Krikor Zambaccian, lipsa acestuia definind ambele personaje! – dintre numeroasele citate în acest sens, apelăm la unul singur: „am devenit mai puțin pretențios față de muzeele noastre și mai cu seamă față de Iancu Kalinderu și de Anastase Simu, bieți oameni care nu erau mânâți de preocupări estetice și ale căror capricii vanitoase erau inofensive și chiar oarecum binefăcătoare”), de trăsături temperamentale (manifestările de orgoliu sunt înregistrate cu o malițioasă voluptate de numeroși comentatori: „Țanțoș, distant și implacabil, smirniotul era orgolios și nu suferea concurența”, nota Zambaccian, „Deși nu avea nici o înclinațiune către sporturi sau către hipism, Iancu Kalinderu ieșea în fiecare dimineață la Șosea călare pe o mârțoaică pe care abia se ținea. Această plimbare îl plictisea, dar pentru nimic în lume n-ar fi renunțat la dânsa, căci citise că așa fac lorzii englezi la Londra”, își amintește Argetoianu, iar presa vremii notează că, mai târziu, va fi înfocat velocipedist, fiind unicul care dispunea de autorizație specială să circule cu velocipedul în Cișmigiu), de atenție acordată modalităților de autoreprezentare (Kalinderu apelează la Ion D. Berindey pentru

realizarea planurilor Muzeului său, în timp ce Simu îl va oferi pe Petre Antonescu) etc. În „Tinerețea lui Brâncuși”, V.G.Paleolog se făcea ecoul acestei opinii publice afirmând, în stilul său frust atât de caracteristic, că Muzeul Simu fusese creat „pentru a-i face în sânul lui Kalinderu”!

Această rivalitate dintre Simu și Kalinderu i-a prilejuit lui Krikor H. Zambaccian („Însemnările unui amator de artă”, varianta on-line, Editura LiterNet 2004) suculte, dar amendabile (și, am putea, chiar psihanalizabile în cheie freudiană) pasaje, dintre care selectăm două, pentru expresivitatea lor, de cele mai multe ori involuntară:

● „Între cei doi fondatori de muzee exista o acerbă rivalitate. Amândoi, vanitoși, se luau la întrecere ca să întrețină un interes cât mai mare în jurul instituțiilor lor, făcând să apară în ziare fel de fel de note în legătură cu muzeele lor, anunțând noile achiziții și pe cele în perspectivă, vizitele unor personalități marcante în trecere prin București, cazuri în care, dacă omul Palatului era ceva mai favorizat, nici Mecena din strada Mercur nu se lăsa mai prejos. Era stăruitor și urmărirea toate sosirile la Capșa, Continental și Athenee Palace, trimițând invitații precum și cataloagele muzeului”;

● „Iancu Kalinderu, gelos pe rivalul său, trimitea uneori pe Niță, omul său de serviciu, să vadă dacă intră ceva lume în muzeul „bulgăroiului ăla”. Și Niță se posta observator, în colțul străzii Mercur, spionând. Simu nu se lăsa mai prejos și își trimitea albanezul să pândească în colțul străzii Renașterii să vadă dacă intră ceva lume în muzeul „grecoțelului ăla”. Bieții slujitori își îndeplineau cu conștiinciozitate misiunea, până ce într-o zi s-au surprins unul pe celălalt stând la pândă; de atunci, ca oameni deștepți ce erau, n-au mai așteptat prin colțuri, pe ploaie și pe frig, ci au intrat într-o cârciumă vecină, ciocnind câte un pahar cu drojdie și făcând haz de năzbâțiile stăpânilor”.

Desigur, figura lui Ioan (Iancu) Kalinderu, jurist, om politic, intim al familiei regale, printre altele administratorul Domeniilor Casei Regale, și adevărat personaj al high-life-ului bucureștean, este prea cunoscută pentru a ne permite să o evocăm pe larg, aceeași situație

fiind valabilă și pentru istoricul ctitoriei sale, mai ales ținând cont de reînființarea Muzeului „Ioan și Nicolae Kalinderu” și de avatarurile de (relativ) strictă actualitate ale acestuia. În ceea ce ne privește, interesul nostru se îndreaptă asupra gesturilor fondatoare de instituții culturale, principalul jalon fiind anul 1906, în vara căruia Ioan Kalinderu solicita autorizația de a construi *„pe locul meu situat în strada Renașterii nr. 4 un modest muzeu de belle arte cu dependențe pe care-l destin țării”*. După moartea sa *„nu a ieșit nimic la iveală, nici un testament, nici măcar o dispoziție generoasă în privința muzeului ce îi poartă numele, nici un fond din care să fie întreținut. A fost obiectul unei tranzacții între stat și moștenitori”*, nota Zambaccian, pentru care Kalinderu *„trecea drept un mare filantrop, mai mult prin cele ce promitea decât prin ceea ce înfăptuia”*. Muzeul „Ioan și dr. N. Kalinderu” a fost astfel creat prin preluarea colecțiilor și a clădirii de către stat și inaugurat în 1914, fiind în fapt rezultatul a trei colecții: cea a lui I. Kalinderu (cuprinzând în special obiecte de artă populară românească și de artă religioasă medievală), aceea a fratelui său Nicolae (la data inaugurării, această colecție era cea mai interesantă pentru public, deși cuprindea mult mai puține piese; se remarcă în special picturile lui Grigorescu, pentru care Nicolae avea un adevărat cult, așa cum Simu îl va prețui în mod deosebit pe Luchian, și suntem tentați să interpretăm această distincție nu doar în cheia unei diferențe de gusturi artistice, ci și ca marcă a mutațiilor survenite în receptarea mesajului estetic, a diferențelor de generație artistică), și donația testamentară *„în opere și bani”* a lui Mihail Eustatiadis.

O informație oferită de Petre Oprea (conform căruia Muzeul Simu a funcționat semioficial ca muzeu din 1906 și până în 1910, anul inaugurării sale) deschide o perspectivă originală asupra genezei sale, deși este contrazisă de alte mărturii (peste ani, Emanoil Bucuța nu cunoștea acest statut semioficial muzeistic, i.e. public, al Muzeului Simu; reamintim cititorilor că Bucuța, descriind dificultățile începutului Muzeului Simu, relatează că, în 1907, declanșarea răscoalei țărănești duse la distrugerea conacului Simu din Tufeni, Olt, și la incendierea armanului

moșiei; în Capitală circula persistent zvonul potrivit căruia multe capodopere pieriseră cu această ocazie, iar Simu nu-și va mai putea ține promisiunea de a-și deschide propriul muzeu; evergetul nostru se reîntoarce de urgență în țară, dezmințind zvonurile calomnioase și reînnoindu-și promisiunile; cert este că în amintirile împrejurări conacul său din Tufeni fusese într-adevăr incendiat, astfel încât, neexistând vreo mențiune a pierderii vreunei opere de artă, sunt două explicații ce pot fi oferite: fie obiectele colecției se aflau în București, în casa de aici, unde ar fi putut avea statutul public, situație în care zvonurile puteau fi dezmințite printr-o simplă vizită în strada Mercur, fie se aflau în conacul din Tufeni, dar au fost salvate de intervenția arendașului, Vladimir Simu?; amintim doar datele problemei, rezolvarea acesteia necesită cercetări detaliate).

Ipoteza pe care o propunem și care ține cont de rivalitatea Simu – Kalinderu, este aceea că anunțul din 1906 al lui I. Kalinderu privind donația colecției sale statului pentru crearea unui muzeu de belle-arte, în reședința sa, a stârnit o adevărată emulație printre colecționari, dar și printre potențaii zilei, Simu „ridicând mănua” și făcând aceeași promisiune; miza – eternizarea ca prim creator în România al unui muzeu particular, și, de ce nu, tutelarea spiritului public. Această promisiune este anunțată încă din 1906 și, atât pentru a-i conferi greutate cât și pentru a devansa inaugurarea Muzeului Kalinderu, în 1906 Anastase Simu își deschide public, semioficial ca muzeu, colecția, la diverse licitații, expoziții și vizite în ateliere enunțând că achiziționarea pieselor se face în vederea deschiderii viitorului muzeu (vom reveni asupra acestui aspect cu prilejul prezentării operelor achiziționate). Asiduu și meticolos, își urmează neabătut proiectul (în ciuda diverselor dificultăți și obstacole: pagubele provocate averii cu prilejul răscoalei din 1907 sau necesitatea întreținerii sănătății sunt doar două exemple în acest sens) și reușește la 21 mai 1910 să deschidă oficial primul muzeu particular din România, la reședința sa din București (această locație este posibil să-i fi fost și ea inspirată de Kalinderu!; în paranteză fie spus, Simu a preferat formula „Museu”; conform

relatării aceluiași Zambaccian, i-ar fi mărturisit cândva: „*Dumneavoastră, fonetizantii, trădați originea lucrurilor; în toate limbile de bază latină, se scrie: musa, museo, muse, musee, etc.; mă întreb, unde găsești la dâșii un z? Eu rămân la „Museu” cu s*”), în timp ce I. Kalinderu moare în 1913 fără ca proiectul său să fi prins viață. Un an mai târziu, în 1914, Muzeul Kalinderu ia în fine ființă, însă prin implicarea statului, destul de costisitoare de altfel, și pentru o consecință directă a acestei stări de lucruri apelăm iarăși la (inevitabilul) Zambaccian:

„*Anastase Simu mi-a povestit că, odată, pe când își făcea cura la Vichy și se plimba cu Vintilă Brătianu, care pe vremea aceea era ministru de finanțe al țării, îi comunică acestuia intenția de a dăruia statului muzeul său. Pesemne că Vintilă Brătianu, amintindu-și de cazul Kalinderu, se arătase cam sceptic, căci îl întrebă:*

- *Dar această danie nu are să coste nimic statul?*
- *Nimic, căci mai las și moșia și alte fonduri ca muzeul să poată fi întreținut.*

- *În cazul acesta te felicit și-ți plătesc eu astăzi biletul de tramvai.*

Era darnic Vintilă...”

Simu avea deseori remarci acide privind faptul că donația Kalinderu era incompletă, statul fiind nevoit să suporte cheltuielile legate de întreținerea muzeului și completării donațiilor sale (reamintim că, atunci când își donează propria ctitorie statului, în 1927, filantropul nostru își asumă în întregime cheltuielile ulterioare, destinând pentru aceasta mai ales venitul moșiei Tufeni; pentru Paul Veyne, autorul acelei remarcabile exegeze a evergetismului din antichitate, exercitarea unor funcții publice presupunea acte consistente de filantropie în polis și era adeseori asociată ruinei personajelor care le îndeplineau, oricât de straniu ar părea în zilele noastre un astfel de fenomen!). Își va păstra această atitudine toată viața. Gestul său (care prelungește și împlinește gestul lui Kalinderu) dă naștere unei adevărate emulații filantropice, unul dintre cei înscriși în această serie onorantă fiind Toma Stelian (1860-1925), fost ministru liberal al justiției și profesor universitar, care, prin două testamente (din 24 august 1923 și 19 august 1925) lasă moștenire

statului reședința sa (bijuterie arhitecturală, proiectată de Ion D. Berindey, astăzi – sediul central al PSD, din Kiseleff 10), pentru a fi transformată în muzeu care să-i poarte numele, Muzeul Toma Stelian înființându-se prin legea publicată în MO din 21 martie 1926, votată de Adunarea Deputaților și Senat în ședința din 16 martie 1926.. Apelăm, pentru ultima oară, la Zambaccian: „*La înființarea Muzeului Toma Stelian, fiind rugat să facă parte din comitetul de direcție al Muzeului, Simu a declinat această onoare: <<Cum, domnule, eu care am dăruit țării acest templu cu peste una mie opere de artă românești și străine, să patronez un comitet care are ca scop să garnisească locuința lui Toma Stelian cu tablouri și sculpturi, cumpărate din banii contribuabililor? Dacă Toma Stelian a donat un imobil, foarte frumos din partea domniei sale, să se fi instalat acolo o școală, o bibliotecă, că era om de carte, dar de ce tocmai un muzeu care să-i poarte numele, când defunctul nu s-a interesat de artă, nu a lăsat măcar o colecție de stampe>>?”*. Este, credem, aici în primul rând manifestarea crezului pe care l-a slujit întreaga viață...

O ultimă precizare. Abundentă bibliografie a subiectului omite o importantă, credem, legătură dintre Kalinderu și Simu: familiile acestora stăpâneau moșii vecine, aparținând județului istoric Teleorman: Tecuci (multă vreme numit oficial Tecuci-Kalinderu), respectiv Tufeni, factor care a contribuit probabil la adâncirea rivalității fecunde dintre cei doi filantropi. Iar dacă ne amintim că un alt proprietar al moșiei Tufeni, Nicolae Mavros, a fost de asemenea un pasionat colecționar și un important donator (pe baza donației sale din 1862 se constituie Muzeul Național de Antichități) vom conveni poate asupra plauzibilității existenței unei adevărate tradiții locale privind interesul pentru istorie și artă plastică, alcătuirea unor colecții remarcabile (și remarcate de către avizați, dar și de publicul mediu) și donarea acestora statului, într-o serie de gesturi fondatoare și formatoare de instituții, de spirit public, de modernitate. NEC PLUS ULTRA?!

Noiembrie

- 1 noiembrie 1925 – s-a născut, la Morunglav, arheologul și numismatul **CONSTANTIN PREDA**
- 4 noiembrie 1906 – s-a născut, la Cilieni, teologul, istoricul și muzeograful **ION POPESCU-CILIENI** (m. 4. 11. 1956, Craiova)
- 4 noiembrie 1940 – s-a născut, la Șușani (Vâlcea), prozatorul **GHEORGHE NICOLĂESCU**
- 4 noiembrie 1926 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul, graficianul, scenaristul și regizorul de film **ȘTEFAN MUNTEANU** (m. 9. 12. 1990, Los Angeles)
- 7 noiembrie 1855 – s-a născut, la Slatina, compozitorul și violonistul **NICOLAE BUICĂ** (m. 1932, București)
- 9 noiembrie 1889 – s-a născut, la Gostavățu, teologul **IORGU IVAN** (m.- ?)
- 10 noiembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (m. 7. 12. 1987, București)
- 10 noiembrie 1968 – s-a născut, la Corabia, **ORTANSA ILIE**, grafician și gravor
- 11 noiembrie 1967 – s-a născut, la Slatina, **CĂTĂLIN IONUȚ STĂNESCU**, gazetar și cercetător în științe umaniste
- 13 noiembrie 1964 – s-a născut, la Slatina, poetul și gazetarul **GEORGE NINA ELIAN**, pe numele adevărat **COSTEL DREJOI**
- 14 noiembrie 1902 – s-a născut, la Caracal, filosoful **MIHAI UȚĂ** (m. 23. 04. 1964, București)
- 14 noiembrie 1948 – s-a născut, la Brâncoveni, prozatorul și eseistul **IANCU TĂNĂSESCU**
- 16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Priseaca, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (m. 10. 12. 1997, Pitești)
- 17 noiembrie 1954 – s-a născut, la Spineni, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (m. 26. 03. 2009, Slatina)
- 21 noiembrie 1933 – s-a născut, la Dobroteasa, poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul **ANGHEL DUMBRĂVEANU** (m. 12. 05. 2013, Timișoara)
- 21 noiembrie 1949 – s-a născut, la Caracal, jurnalistul de televiziune **SERGIU MARINESCU**
- 23 noiembrie 1926 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și publicistul **TUDOR MANTA**
- 23 noiembrie 1933 – s-a născut, la Fărcașele, istoricul literar și editorul **STANCU ILIN**
- 26 noiembrie 1909 – s-a născut, la Slatina, dramaturgul, poetul și eseistul **EUGEN IONESCU** (m. 28. 03. 1994, Paris)
- 26 noiembrie 1951 – s-a născut, la Drăgănești-Olt, pictorul **CONSTANTIN STOENICĂ**
- 29 noiembrie 1940 – s-a născut, la Radomirești, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (m. 8. 01. 1997, Slatina)
- 30 noiembrie 1924 – s-a născut, la Slatina, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (m. 15.09.1999, București)

Binomul individ-istorie sau *Cum repară soldatul gramofonul*, de Saša Stanišić

C. VOINESCU

Când, în 1992, părinții săi se refugiază, ca și alți compatrioți, din Vișegrad (Bosnia) la Heidelberg (Germania), Saša Stanišić avea paisprezece ani și purta în suflet drama patriei pierdute în vârtejul conflictelor interetnice și confesionale dintr-un spațiu balcanic ce în curând avea să fie definit drept fost iugoslav.

După alți paisprezece ani și studii universitare la *Deutsches Literaturinstitut* din Leipzig, în 2006, ex-bosniacul dă cea mai bună carte de expresie germană a anului, *Cum repară soldatul gramofonul*, nominalizată neîntârziat la prestigiosul *Deutscher Buchpreis* și tradusă în douăzeci de limbi, printre care și româna, în 2007, la Polirom.

În ciuda binomului individ-istorie, temeinic așezat la temelia eposului, Stanišić nuscrie un roman istoric, pentru că, după cum însuși mărturisește, el locuiește în două țări, una a copilăriei, a memoriei afective și alta pragmatică, a prezentului. Prin ochii lui Aleksandar, naratorul-copil, autorul aduce în prim-plan nu faptul frust, secvența zguduitoare de război, ci mai degrabă, consecințele în plan sufletesc, identitar, ale nefastului conflict, rănilor lui greu de vindecat, traumele. „Sunt iugoslav – deci mă descompun!” – rostește Aleksandar, reîntors în Bosnia, unde nimic nu mai era ca mai înainte, unde nu mai conta *cine* ești, ci *ce* ești: musulman, catolic sau ortodox, sârb, bosniac sau albanez.

Și unde odinioară exersase nu atât frica provocată de explozia proiectilelor, cât mai degrabă pe cea provocată de posibilitatea „să adormi în vreme de pace și să te trezești în vreme de război.”

Ca și la Philip Roth, în *Pata umană*, de pildă, relația individ-istorie este distorsionată din pricina aceleiași alchimii etnice a familiei, produse, de astă-dată, într-un perimetru balcanic, nu american. Bunicii paterni ai lui Aleksandar, Slavko și Katarina, sunt diferiți etnic și confesional de bunicii lui materni, Rafik și Fatima, ceea ce înainte de 1992

interesa totuși mai puțin, dat fiind că tăvălugul ideologic funcționa nivelator.

Copila Asija, pe care Aleksandar o protejează în pivnița și în podul unde se ascundeau de bombe și de soldați, devine, mai târziu, pentru eroul cărții, simbolul căutării zadarnice de sine. Despărțită brutal de părinți, cu unchiul Ibrahim, singurul ei protector, ucis de un glonț în baia lui Čika Hasan, în timp ce se bărbieră, Asija îl întreabă, plângând, pe Aleksandar, copilul și prietenul de vârstă ei: „...i-ai văzut pe mama și pe tata cu soldații?... I-au luat pentru că numele lor nu sună bine... Dacă te găsesc soldații, o să-ți ceară buletinul și dacă n-ai numele potrivit, te iau de aici cu camionul cu copertină verde. Ca pe mama și pe tata... Poate mă duc și pe mine soldații la mama și la tata, dacă le spun cum mă cheamă... Poate că acum mi-ar folosi să am numele nepotrivit, m-auzi? ... O aud – și aud și pași apropiindu-se. Aud cizmele grele și știu că am numele potrivit... strig: Mă numesc Aleksandar și ea e sora mea, Katarina, e Katarina, sora mea, Katarina! Sunt sigur că numele bunicii mele nu poate suna nepotrivit... Asija mea e Katarina mea, nu e nicio diferență între cele două.”

Umorul, detașarea obiectiv-emoțională de eveniment și lirismul, uneori vădit, alteori abia sugerat, străbat proza densă a lui Stanišić, sufocând până la anulare tragicul existențial. Nu întâmplător *KulturSpiegel* a spus despre *Cum repară soldatul gramofonul* că este un roman „luminos”.

Câteodată replicile se succedă teatral, iar faptele capătă și dinamică, și dimensiuni scenice, fiind aduse, sub lumina unor reflectoare lăuntrice, la rampă, spre o receptare neintermediată auditiv sau vizual, așa cum se întâmplă la cimitir, în scena înmormântării bunicului Slavko.

Tipurile umane se așază într-o galerie cu pete burlești de culoare, nu doar cele din albumul familial, completat cu străbunicii paterni Mileva și

Nikola din Veletovo, care sărbătoresc în stil balcanic inaugurarea unui WC, cu unchiul Bora, fratele tatei, băttătorind smoală cu un tăvălug în Germania, cu mătușa Gordana, soția lui – chelneriță într-un han din aceeași prosperă țară –, zisă Taifun, pentru că vorbește cu viteza de pe autostrăzile nemțești, cu celălalt unchi, tot din partea tatei, Miki, dar și cu Morsa, temutul finalizator de pe vremuri, cu Zoran, fiul său, cu profesorul Fazlagić, pretinzând să i se spună domnule, după moartea lui Tito, cu celălalt profesor, Popović etc. De aici poate că vine și observația, altminteri pertinentă, că romanul lui Stanišić degajă o anume jovialitate, o exuberanță seducătoare.

Scriitor european de un incontestabil modernism, cu un limbaj mai mult poetic decât prozaic, de o inventivitate epică bine controlată (îi e greu lui însuși să distingă câtă memorie și câtă ficțiune, câte fapte și câtă imaginație încap în carte) și de o expresivitate captivantă, Saša Stanišić nu poate fi, și nici nu trebuie să fie încadrat în vreun tipar literar preexistent, el depășind nu doar condiția univocă a limbii materne, ci și pe cea incomodă a apartenenței la un spațiu dominat și acela de concepte existențiale vetuste. Conceptul de „limbă maternă”, răspunde Stanišić unei întrebări privind motivul pentru care și-a scris cartea în germană, „nu e decât o încercare de a ridica granițe între noi. Hai să vorbim în orice limbă pe care o împărțim.”

Într-o formă estetică sau alta, eposul trist al cărții este traversat de la un capăt la altul de fiorul melancolic al unei substanțe lirice neîndoielnice (nicio formă de artă, mărturisește autorul, nu poate fi atât de evident proastă, cum este o poezie proastă); și străbunicul Nikola cântă poezie cu lăutarii într-o scenă de tip Kusturica, cu al cărui demers cinematografic însă Stanišić nu e de acord, și nena Fatima scrie poezie, și ce altceva decât poezie este fraza de unde își extrage romanul titlul: „Gramofonul face clic. Sunetul delicat poate fi asemuit doar cu cel scos de un șoim grijuļu, care vrea să sărute o vrabie fără să-i facă rău.” Și asta într-un context apocaliptic mai larg, cu soldați invadând în creierii nopții casa scărilor, cotrobăind prin cufere și trăgând în ele, jucând „pe hol doi contra doi cu un os de găină”, cu tencuiala căzând din tavan, cu țâncii izbucnind într-un „cor de plânsete ce păreau să nu se mai termine” și cu soldatul întăritat de muțenia gramofonului: „trage de butoane, inversează poziția întrerupătorului,

smucește brațul pick-upului, se uită la placă, se gândește și bagă țeava în pânle.”

Percepția cutremurătoare a morții la vârsta inocenței pune în funcțiune vocea naratorului-copil: „Ce bine ar fi să fiu magicianul talentelor!”, pentru ca apoi, dezumanizați de ură și patimi, soldații să se dezlănțuie într-o horă diabolică a coborării, fie și vremelnice, a iadului pe pământ.

Perspectiva narativă alternează de la subiectiv la obiectiv, după cum naratorul-copil Aleksandar cedează locul lui Zoran, fiul Morsei, cel înșelat de soție, nenei Fatima, Asiiei, să releve și ei aceleași derapaje umane terifiante: purificare etnică, dezintegrare teritorială, conflicte confesionale, război fără noimă, ca orice război, dezrădăcinare și asumarea unor schimbări nedorite, cu urmări imprevizibile. „Tot ce mi se părea frumos înainte să apară lucrurile de neimaginat se pierde în depărtare odată cu nesiguranța și cu primele grenade”, spune Aleksandar care, în copilărie, crezuse că poate deturna sensul nefiresc al vieții cu bagheta și pălăria de magician, datorite de bunicul Slavko, dimpreună cu ideea că lumea este totuși mai frumoasă decât pare în realitate. Că lumea este totuși mai frumoasă decât brutalitatea reală a războiului o dovedesc episoadele încărcate de umor ce răsar din loc în loc pe canavaua epică, printre detonările tragice de neevitat ale unui subiect atât de grav. Relevantă, pe lângă scena succulentă a inaugurării WC-ului, fiind, din acest punct de vedere, și postura străbunicii, de căpetenie a cow-boy-lor, cu furculițe atârându-i zornăitor de șolduri, în loc de pistoale.

Experiența reîntoarcerii după ani la Vișegrad este sfâșietoare. Aleksandar nu regăsește nici locul numit acasă, nici timpul numit copilărie. Nu se regăsește, în atari împrejurări, nici pe sine. Regăsește, în schimb, doar rănilor indelebile ale războiului.

P.S. Saša Stanišić a obținut, potrivit *Agenției de carte.ro*, Premiul **Alfred-Döblin** pe anul 2013, oferit de *Academia de Arte din Berlin* și de *Literarisches Colloquium*, din același oraș. Premiul **Alfred-Döblin** se acordă pentru un manuscris în proză neterminat, câștigătorul fiind selectat dintre șase autori care au susținut mai multe lecturi publice la *Literarisches Colloquium*. Este anunțată pentru primăvara anului 2014 următoarea carte a scriitorului bosniac de expresie germană.

O palmă dată la timp

Ion GEORGESCU

Despre profesorul universitar dr. MARIN ENE, despre meritele sale științifice pe plan național și pe plan mondial, ziarul OLT PRESS publica în 1995 articolul „Români care au cucerit lumea”. La începutul lunii aprilie a lui 1997 Primăria comunei Tufeni, în prezența consilierilor comunali și a multor intelectuali ai comunei, i-a înmănat distinsului savant prima diplomă și prima plachetă pe plan local care îi conferă titlul de CETĂȚEAN DE ONOARE.

Profesorul a donat cu acest prilej cărți de popularizare a științei, tratate de mecanică, electrotehnică și automatizare purtând semnătura sa. De asemenea, a donat multe dintre cărțile din biblioteca sa particulară, cărți cu dedicații de la multe personalități române și străine. Aceste lucrări cu semnături olografe sunt acum în biblioteca Școlii Tufeni, școală care i-a rămas vie în minte și în suflet, precum altădată lui Sadoveanu școala domnului Trandafir.

Auditoriul a fost captat de expunerea sărbătoritului, care a relatat cu vervă episoade importante din viața sa. Între altele, a evocat obținerea bursei „Carol al II-lea”, din București, unica bursă pe țară la această școală, în anul 1938. Copil dotat intelectual, dar sărac, a fost îndrumat de învățătorul Marin Negulescu, din Tufeni, să participe la concurs – singura lui șansă de viitor. Proba de limba română a constat într-o compunere liberă. Între candidații veniți din toată țara, s-au afirmat cinci cu nota maximă. Copilul Ene Marin era printre ei. Doar unul singur trebuia, însă, să primească bursa. Profesorul Șerban Cioculescu le-a citit celor cinci lucrarea „O palmă dată la timp”: în piață, o femeie vindea mere dintr-un coș. Un copil s-a strecurat prin spatele ei, a băgat mâna pe furiș în coș și a luat un măr. Un bătrân i-a văzut fapta rușinoasă, l-a tras înspre sine și i-a dat o palmă. Copilul, rușinat, a pus capul în jos și a cerut iertare.

Cam acesta era subiectul povestirii moralizatoare. La întrebarea profesorului

Cioculescu, președintele comisiei de departajare: „Care dintre cele zece porunci din Decalog a fost încălcată de copil?”, Ene Marin s-a gândit și el ca și ceilalți concurenți. I-au venit atunci în minte sfaturile învățătorului său din clasele primare privind Decalogul. Pentru a ține mai bine minte poruncile Domnului, el le grupase pe ultimele cinci în jurul poruncii din mijlocul lor, porunca a opta: „Să nu furi!” Pentru că, spunea el, învățătorul Marin Negulescu, porunca a șasea, „Să nu ucizi!”, este tot un furt, furtul unei vieți; a șaptea, „Să nu fii desfrânat!”, este furtul din iubirea adevărată; a noua, „Să nu minți!”, este furtul adevărului; iar a zecea, „Să nu poftești la avutul aproapelui tău!”, este furt în faza de dorință, în gândire. Așa că a opta poruncă e cea mai importantă. Răspunsul a venit prompt: „Să nu furi!”, scris în bilețelul înmănat comisiei. Bilețelele celorlalți erau albe.

A doua zi, savantul Nicolae Iorga l-a prezentat pe câștigător Majestății sale. Ene Marin, întrebând de Carol al II-lea cum a reușit să fie singurul care a răspuns, în timp ce alți patru, care s-au clasat în frunte, orășeni bine pregătiți, n-au putut răspunde, el a povestit emoționat despre învățătorul său.

- Majestate, a spus atunci Iorga, școala țăranului echivalează cu universitatea orășeanului!

Mai târziu, profesorului universitar Marin Ene, bursa „Carol al II-lea” i-a adus în viață mari necazuri. A fost înlăturat mai întâi din funcția de director al Editurii Tineretului, învinuit că a fost protejatul regelui și, deci, încă de copil, dușman al clasei muncitoare. Apoi înlăturat de la catedră și trimis în Valea Jiului, la mine, într-o funcție administrativă mărunță. După câțiva ani grei, s-a reabilitat datorită inovațiilor în exploatarea cărbunelui. Dar a purtat mereu, până în 1989, în fișa sa personală, „stigmatul” bursei regale. Azi, comuniștii, care l-au persecutat, au primit și ei cuvenita palmă – care n-a fost dată la timp, dar e mai bine mai târziu decât niciodată.

Ina Florica POPA**ÎNCERC DUREREA CU DEGETUL**

Găsesc noaptea rezemată de zid
Și-o trezesc cu un sărut
Mă scutur de roua din plete
Și prind dimineața în pumn
O arunc peste lume și mă schimb de gânduri
Ochiuri de lumină mă ard sub pleoape
Încerc durerea cu degetul și-mi picură din el lacrimi
Opresc timpul și ascult tăcerea cum plânge pe trupul meu
Privesc lumea și-mi caut cuiele din suflet
Lumina se ascunde de mine
Și noaptea adoarme cu ochii pe fața mea.
Mi-am bătut sufletul în cuie și-am atârnat dorințele de el.

VOI DEVENI CUVÂNT MUT

Ieri
Eram strânsă toată în jurul sufletului
Și tâmpla timpului mi se zbătea de tristețe
Astăzi
Mă-nvelesc cu pulbere de stele
Și arunc dincolo de lume
Gânduri adunate în raiul neliniștii mele
Mâine
Voi deveni cuvânt mut
Cu care tu vei ciopli scrisoare către Dumnezeu.

TE VOI PURTA ÎNVELIT ÎN PLEOAPE

Îmi voi ciopli în suflet chipul tău
Din dor de tine-mi voi
Șlefui gândurile cu petale de raze
De teamă să nu te sparg
Te voi purta învelit în pleoape
Și voi simți noaptea cum adoarme în ochii tăi
De vei duce tristețea cu tine
Îți voi simți lacrimile curgându-mi în suflet
Le voi aduna în palmă și
Voi uda cu ele durerea, ofilind-o.

Psihograme livrești (II)

George Nina ELIAN

- Absurdul: oricât de larg ar fi locul în care te miști, oricât de mult ai merge, ai senzația că o faci într-un spațiu închis, de unde nu există scăpare. Nu există întâmplări, adică schimbări; într-un cuvânt, nu există speranță. Trăiești orbecând în căutarea a ceva a cărui identitate ai uitat-o. Pe tine te cauți, în ultimă instanță, fără să te găsești. Oriunde-ai merge, e nicăieri. Există doar zbatere vană, suferință fără scop. Ca și cum te-ai afla pe un câmp gol de unde ai putea pleca oriunde, dar nu poți pleca nicăieri, pentru că pretutindeni e pustiu. Libertatea de a alege la nesfârșit, neputând alege nimic.
- Uneori mă simt atât de singur de parcă aș fi ultimul supraviețuitor al sfârșitului lumii.
- Iarba unui mormânt e singura glorie în care cred.
- Atâta vreme cât mai există pe lumea asta chiar și un singur om care te iubește, merită să trăiești. Iar dacă nu mai există niciunul, atunci trăiește împotriva tuturor! Ca un act de eroism.
- Poezia e exactitatea în aproximare, siguranța incertitudinii, limpezimea în neclaritate. Obscuritate luminoasă și nuanțată.
- De câte ori clipea, genele ei desenau în aer fluturi de ambră sub forma unor destine imprevizibile.
- O lume, un continent, o țară, un oraș, un om, o cruce și, în cele din urmă, cerul deasupra unui pumn de cenușă.
- Doamne, la cât de singur și de sărac sunt, otrava tristeții îmi ține loc de fericire!
- Umbra ca stare intermediară: nici lumină, nici întuneric. Situație – sau, mai degrabă, pendulare între ființă și nimic.
- Albul – culoarea singurătății.
- Trupurile unora dintre oameni miros frumos chiar și după moarte: aceia sunt sfinții. Ale altora însă, răspândesc izuri pestilențiale încă din viață. Aceia ce sunt?
- Mamei îi sunt recunoscător pentru tot. Tatei – pentru palmele date la timp.

Slatina și figurile ei de ceară topită. Își mai amintește cineva de Octav Pârvulescu?...

Virgil DUMITRESCU

În anii 60-70, era redactor la „Oltul”, singurul ziar local, și acela, se înțelege, al organului județean de partid. Se scria pe orizontală, dar se citea în diagonală, cu toată strădania celor de acolo de a face bici dintr-un limbaj așchios. Cu toate astea, existau și excepții în privința expresivității și stilului, iar unul dintre cei mai talentați jurnaliști din tânăra cetate a aurului alb a fost Octav Pârvulescu. Îl responsabilizaseră cu pagina literară, de care nu era sigur că ajunge la cititori decât atunci când ieșea de la tipar, sâmbăta, de două ori pe lună. Sau o singură dată, sau deloc, fiindcă activitatea politică era febrilă, iar spațiul tipografic cel mai la îndemână de recuperat era cel cu poezii. Peste săptămână, îi rămâneau însă și lui Octav Pârvulescu destule nișe de umplut: reportaje, interviuri, cronici de teatru, însemnări de cenaclu. Ca să nu mai vorbim că, periodic, se pune la cale suplimentul așa-zis cultural „Confluențe” și de-aici să te ții. Calul de bătaie era, firește, cel de care vă povestesc. Și care, în momente cruciale, mi-a întins ambele mâini, deși nu ne cunoscusem; o mână m-a salvat ca dascăl ce eram și o mână m-a repositionat în literatura locului. Predam la Studina și, fiindcă n-am avut de lucru, am înființat cenaclul literar „Ion Minulescu”, pe care l-am dotat, ca la case mai mari, cu o revistă A4 tipărită pe matriță Gestetner. Se auzise de ispravă nu doar în zonă, ci și în Argeș, de unde ne contacta tânăra poetă Matiana Ligia Popescu, unul dintre viitorii laureați ai Concursului de poezie „Ion Minulescu” de la Slatina, 1969 (în juriu: Mihaela Minulescu, Cornel Regman, Nicolae Petre Vrânceanu și alții). Însă, chiar în primul articol

al revistei am scăpat condeiul pe arătură și am început așa: „Creatorul a zis să se facă lumină și s-a făcut”. Propaganda lui Gheorghe Constantin de la județ a luat foc, „propagă misticismul în mase”, o cam sfecliserăm cu toții. S-a constituit o comisie de la Inspectoratul Școlar, căreia i s-a indicat să mă (să ne) termine. Am fost judecat în fața colegilor ca în piața publică. Interesant este că din comisie a făcut parte și profesorul meu de limba și literatura română (Dumnezeu să-l ierte!) de la Liceul „Ioniță Asan”. Sentința lui la amărâta de foaie trasă la Gestetner a sunat ca în Evul Mediu: „S-o ardem!” Probabil că mi se pregătea și mie un rug, și atunci l-au trimis, spre a-mi spulbera aura de literat cu ifose, pe Octav Pârvulescu. Reproduc din articolul său, comandă expresă, publicat în „Oltul” nr. 266 din 26 decembrie 1968, doar fraza introductivă: „«Meandre», publicație lunară a cenaclului literar «Ion Minulescu» din comuna Studina, e și o cutezanță, dar și o certitudine. O certitudine a necesității de a îndrăzni, de a sparge tiparele inerției și oboselii într-un zbor luminos spre eternul creației”. Ce curaj! Îmi dau seama cât i-or fi stors lămâia în nas, omul și-a riscat postul, dar n-a clacat. Apoi (noroc chior!), ne-a vizitat școala Ion Mărgineanu, redactor-șef la „România Liberă”. Venise ca deputat de Bucinișu, dar în particular scria poezie onirică. A răfoit revista cu interesul celui ce știa să extragă esențialul și din lucrurile mărunte, nu doar din cele mari, s-a uitat peste zecile de fotografii făcute la cenaclu și, întors la județ, a spus că Studina produce un act de cultură, ca să scurtez acel laudatio. Se răsucise totul în aer. Octav Pârvulescu a scris

enorm și a risipit enorm. Nu-mi amintesc să fi lăsat moștenire vreo plachetă, o singură plachetă de versuri. Se bucura pentru reușita confrăților, găsea pentru fiecare talent cuvântul potrivit. Sub titlul „La steaua care-a răsărit...”, îi datorez relansarea în arealul literar al Oltului. A dispărut de pe scena vieții după ce se înapoiase acasă, la Costești. S-a zvonit că ar fi fost găsit înghețat în zăpadă. Rodica, soția sa, i-o luase înainte cu urcarea la ceruri. Rămâne, între flashurile mele, cel care, în trenul Corabia – Slatina, a fost capabil să elaboreze pe genunchi un remarcabil și rafinat eseu despre creație și creatori, pus în cap de pagină care și azi face toți banii. Aș fi dat mult să-l văd lucrând la calculator.

N. R. După moartea lui, prietenii i-au adunat manuscrisele risipite și le-au publicat într-o plachetă care, azi, le amintește tinerilor de Octav Pârvulescu: poetul sărac, dar așa de bogat...

„La hanul Ancuței curg liniști de fum
Și-n poarta bătrână povară
Țărâna-ngenunche bolnavă în drum
Pe urme uitate de cară.

Se năruie-n aer năluci de răcori
Și vinu-nnoptează-n pahare,
Că uită să plângă o lună-n viori
De dor și de dragoste mare.

Păianjeni de spaimă torc fir de târziu
Și ziuă în geam nu mai este,
De când crâșmărița cu păr cânepiu
S-a dus să se facă poveste...”

Tristețe târzie/ de vacă-duduie

Constantin VOINESCU

Termenul *duduie*, în mare vogă lexicală până pe la mijlocul veacului trecut, este, etimologic vorbind, un turcism – *dudu* – cu sensul original de *doamnă armeană sau grecoaică*, pătruns în limba română în epoca fanariotă.

Pe măsură ce în mediile elevate se impunea *domnișoară* – derivat de la *domn*, (provenit la rândul său din latinescul *dominus*) + sufixul *-ișoară*, *duduie* a părăsit fondul principal de cuvinte, poposind în masa vocabularului, printre arhaisme, la fel ca și *duducă*, variantă lexicală a aceluiași etimon, *dudu*, dimpreună cu diminutivele *duduiță*, respectiv *duducuță*.

Tuturor acestor termeni de politețe, *duduie*, *duducă*, *domnișoară*, dar și termenului *doamnă*, le-a făcut concurență lingvistică, în cea de-a doua jumătate a secolului trecut, cuvântul, lansat politic la putere și de aceea deloc reverențios, *tovarășă* (din rusescul *tovarișci*), cu diminutivul, uneori, ușor peiorativ, *tovărășică*.

Ajuns, într-un prim pas, *ciubucciu* la curtea postelnicului Andronache Tuzluc, Dinu Păturică – arivist din stirpea lui Julien Sorel sau Gore Pirgu („stârpitura morală” din Craii de Curte Veche) – o cunoaște pe Chera **Duduca**, țitoarea stăpânului său, „o vineră orientală ieșită din rămășițele spulberate ale populațiunii grece din Fanari...”, cu care pune la cale uzurparea boierului fanariot.

Lui Bogdan Petriceicu Hasdeu îi apare în 1863, la un an deci după publicarea în *Revista Română* a lui Odobescu, a romanului lui Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, nuvela satirică *Duduca Mamuca*, intentându-i-se un proces, la Iași, pentru că o secvență din această scriere era imorală, obscenă chiar. (Ce vremuri! Azi, cărți, reviste și site-uri întregi sunt obscene și nimeni nu intențează nimănui vreun proces!).

Fiind apărător sieși în fața instanței, autorul dramei *Răzvan și Vidra*, al *Cuventelor din bătrâni* și al ambițiosului proiect, imposibil de săvârșit într-o viață, *Etymologicum Magnum Romaniae*, a fost achitat. *Duduca Mamuca* a fost revăzută și retipărită, un an mai târziu, la București, cu titlul *Micuța*.

Junimistul Nicolae Gane (1838-1916) publică în primul număr al *Convorbirilor literare* din 1876 o povestire cu titlul *Duduca Bălașa*: „Spăriat de neașteptata înfățișare a duducăi, ursul care, se vede, nu mai întâlnise duduci până atunci, se opri o clipă în loc, se rânji la dânsa și o scupă drept în față; dar ea de spaimă simți că i se ridică boneta în vârful capului și, amețită, pierdută, căzu jos fără simțire.”

Sadoveanu recurge la termenul *duduie* în *Dumbrava minunată*: „Atunci s-o strângem la mine, să avem la vreme de nevoie, hotărî **duduia** Lizuca; și, primind de la Patrocle pâinea, o așeză cu grijă într-un buzunar al hainei roșii.”

Metresă a regelui Carol al II-lea și apoi soție a sa, faimoasa Elena Lupescu, fiica lui Nahum Grunberg, evreu creștinat, și a Elizei Falk, catolică, fostă dansatoare la Viena, este supranumită **Duduia** de presa vremii și de cercurile mondene bucureștene: „Totul a început la o cursă de automobile, unde **Duduia** a reușit să-l seducă pe Carol, aruncându-i un buchet de flori în mașină și zâmbindu-i provocator. Principele a ajuns în patul frumoasei evreice, pe atunci și ea căsătorită (Tâmpeanu n.n.), imediat după cursă.”

În poezia *Unei fecioare*, George Bacovia spune: **Duduia** veșnic citește,/ știe clavirul, pictează... **Duduia** visează-un poet, bizar, singuratic, nebun. De unde se vede că, în epocă,

termenul dezvoltă și o conotație inducând condescendența.

Într-un număr din *România literară*, Oana Băluță îl citează în articolul *Femeia idilică din interbelic* pe Mihail Sebastian, atent la concursurile de frumusețe feminină, dar și la „inteligența” *duduilor* concurente: „Evident m-a indispus competența literară a cutărei miss de gradul doi, care detestă binevoitoare opera lui Proust (Vă place, *duduie*? O, asta nu!) și îl adoră în gura mare pe Paul G  raldy (vai, tu!).”

Extras uneori cu pedanterie din periferia vocabularului, unde l-au centrifugat contextele sociale succesive, *duduie* și-a etalat azi, în scrierile cu iz livresc, nuanța doar   nt  mpl  tor depreciativă odinioară.

Ștefan Cazimir sesizează într-un articol intitulat *Sub sabia lui Zamolxe* că o t  n  r   – numită de domnia-sa nu domnișoară, ci *duduie* –   l confundă pe Damocles cu Zamolxe: < „Am stat trei s  pt  m  ni sub sabia lui Zamolxe”, spunea la televizor o *duduie*, evoc  nd emoțiile generate de nu mai știi ce concurs sau examen.>

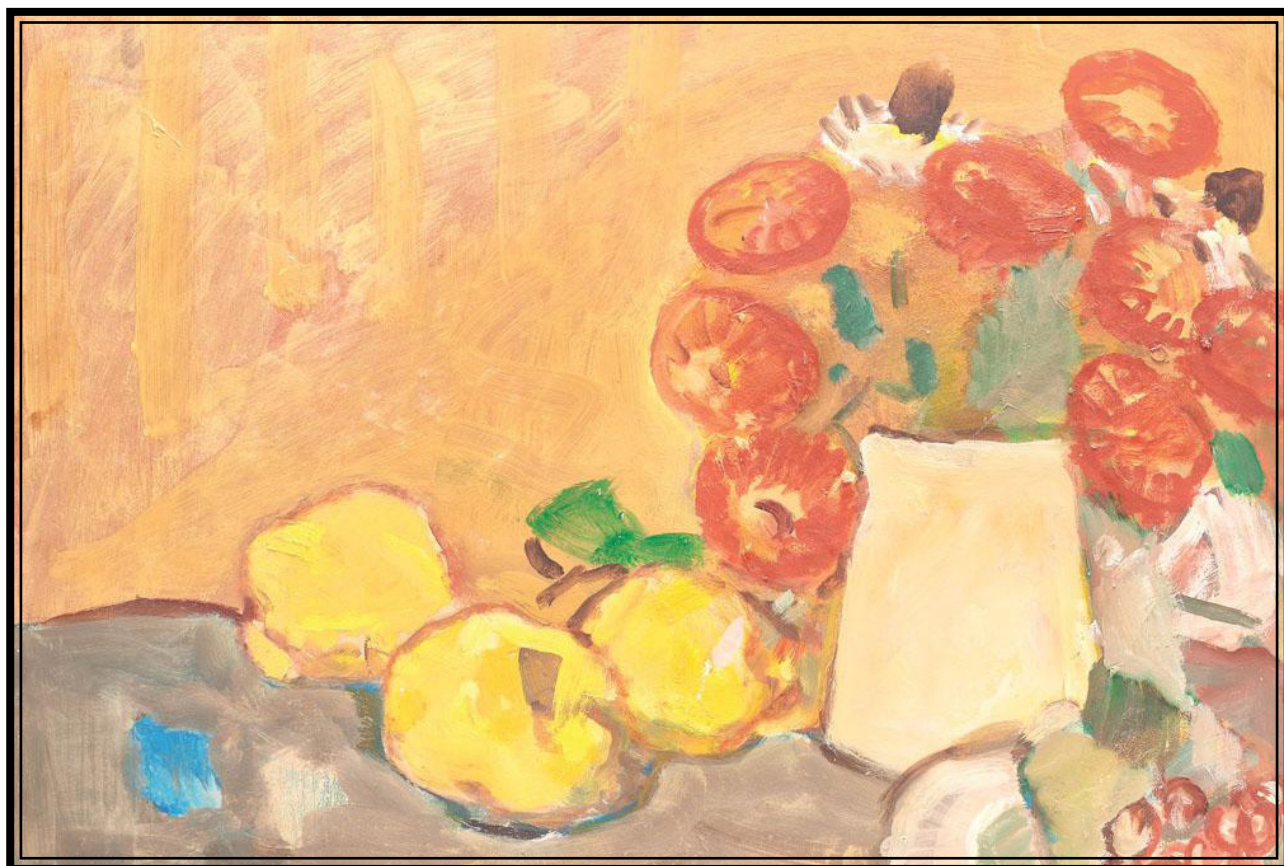
Emil Brumaru zice în *Bocet de adult*, una

dintre poeziile sale mai mult „rimelate”, decât susținute ideatic, după cum apreciază Daniel-Cristea Enache, parafraz  ndu-l pe Șerban Foarță: *Mi-a intrat în inimă/ Ț  ta ta cea minimă/ De-am rămas trăsnit și fix/ Ca Hristos pe crucifix/ Cu glezna și m  na-n cuie – / Cuișoare de duduie?”*

Termenul *duduie* dezvoltă, așadar, în context contemporan și nuanțe peiorative, pentru vorbirea protocolară fiind preferat concurentul său, mai bine înfiletat semantic, *domnișoară* sau chiar *doamnă*.

Vom susține ideea cu un citat din presa actuală: „A mai fost și afirmația publică a lui X că **Duduia** (referire la o cunoscută politician   n.n.) e dintre cele care au promovat trec  nd prin paturi”, dar și cu câteva versuri mai mult decât sugestive din *Boul și vaca* de același Emil Brumaru.

Zice boul către vacă: „O, vaco, ce mugeri/ Ai tu și ce ugeri/ Prin roura deasă/ Ce ochi de mătasă/ Ce-n-tr  nșii îndeasă/ Tristețea t  rzie/ De **vacă-duduie**/ Și ce b  z la coadă/ De muscă neroadă...”

Gheorghe OLTEANU

URA

Demult de tot, când omul nu putuse
să-și pună verticală la vertebre,
dintr-un izvor spurcat, de prin tenebre,
scăpă-n lumină Ura și se duse

să-și caute un loc mai sus de zebre,
imun la mângâiere și la tuse,
la fel de brav în nuduri și sub huse,
de la trei-patru-cinci, peste algebre!

Când Gândul se-ndreptase către Soare,
Ea își făcuse treburile, friptă,
să știe El cum să-și usuce traiul

cu bolile și armele la criptă.
Iar, numai iad. Momeală este raiul!
Stăpână-i azi, cu hățul și călare...

PATRIA

Vulturi stăpâni veghează-n vremuri munții
ce străjuiesc rotund pământ și ape,
popor, credințe, aur, arme, sape,
saltul-nainte după focul frunții.

Gândirea guvernează mari etape
reverberând avid voința ginții:
e palma pusă sub povara minții
ca seminția-n veacuri să se-adape.

De undeva, istoria viază
prin fum și prin lumini: beznă și pară

și-un tricolor tronează-n curcubeie...

Cea mai frumoasă, scumpă, mândră Țară,
bogată și râvnită și vitează.
Patria mea ce-n inimă-mi scânteie!

Dr. Charles Laugier – Etnoiatrie și etnobotanică în Oltenia

Adrian MICHIDUȚĂ

1) Preliminarii

Personalitate prestigioasă a lumii medicale românești, doctorul Charles Laugier (1875-1930) a dominat și impulsionat viața medicală din perioada interbelică. Mircea Eliade îl nominalizează pe Ch. Laugier alături de marii cercetători ai folclorului medical de la noi: A. Papadopol-Calimach, D. P. Lupașcu, N. Leon și Gr. Grigoriu-Rigo.

În întreaga activitate științifică, dr. Laugier a îmbinat cercetarea medico-sanitară cu elementele de *medicină magică și empirică* ale poporului român. Bogăția spirituală a poporului român a fost pentru el o sursă inepuizabilă de inspirație.

Doctorul Laugier a avut ceea ce se numește *vocația ctitoriei*; a creat dispensare și spitale noi, precum cel din Strehaia; a dotat și modernizat Spitalului de contagioși din Craiova, a reorganizat în acord cu cerințele și posibilitățile timpului Spitalul Filantropia din Craiova.

În calitate de șef al Direcției I sanitare a înființat la Craiova o filială a Societății pentru Profilaxia Tuberculozei, al cărei președinte a fost desemnat; a profilat Spitalul din Târgul Cărbunești pentru tratamentul bolnavilor de tuberculoză și, în același timp, a amenajat și înzestrat cu toate cele necesare sanatoriul Geoagiu, din județul Hunedoara.

În vecinătatea Craiovei, la Leamna, s-a ridicat din temelii, după planurile sale și din fonduri special colectate, un sanatoriu antituberculos modern, care se află în funcțiune și azi.

Medicul Charles Laugier a fost, în același timp, și *profesor și om de cultură*. A predat la

Școala de Agenți Sanitari din Craiova, *Noțiuni elementare de anatomie, fiziologie și igiena omului și Noțiuni de igienă*. Totodată, a publicat pentru uzul cadrelor medii din sănătate lucrarea *Călăuza sanitarului*.

A publicat 19 lucrări de medicină și de etnografie medicală și un număr impresionant de studii, articole, recenzii și note, în ziarele și revistele din perioada interbelică.

A fost președintele „Societății Prietenii Științei” din Craiova de la înființare (1915) și până la decesul său (1930). La începutul anului 1922, înființează la Craiova revista „Arhivele Olteniei”, al cărei director fondator a fost. În ședința „Societății” din 26 noiembrie 1925, a luat în dezbateri nevoia de a se înființa la Craiova o universitate, care s-ar putea traduce deocamdată, arăta el, prin o „Academie agricolă, industrială și comercială, printr-o secțiune de Științe politice și administrative pentru pregătirea viitorilor funcționari ai statului, printr-un Institut electrotehnic și o Școală pregătitoare de medicină”.

Frecventând cu asiduitate fascinanta lume a medicinei, copleșit de unele încercări ale vieții, a coborât prea devreme în lăcașul moirelor spre a cerceta taina nedescifrată a destinului uman. S-a spus adesea că Ch. Laugier a fost, pentru întreaga Oltenie, un al doilea Carol Davila.

2) Leacuri și remedii magico-empirice

În satul românesc tradițional exista o medicină populară care cuprindea două feluri de activități fundamentale deosebite, dar care aparțineau științei populare, *medicina magică și medicina empirică*. Medicina empirică putea să aibe o circulație de sine stătătoare și putea

fi practică de oricine. „Atunci când devenea o activitate specializată, era practică de anume persoane, socotite cu «puteri» excepționale. Deținătorul științei medicale populare era tot același om înzestrat, ale cărui însușiri ieșeau din comun. Dincolo de datele pozitive empirice pe care el le stăpânea, funcționau și altele, de natură spirituală, un întreg sistem de credințe și practici.”¹

În studiul *Terapeutica empirică la noi și aiurea* (1922), doctorul Laugier numește medicina băbească drept medicină empirică². Medicina populară (băbească) este o medicină empirică, concretă, nu abstractă, deși nu am putea afirma că e lipsită de orice vedere de ansamblu, peste faptul individual. Aceasta nu o împiedică să rămână o știință la nivel etnografic, corespunzătoare treptei de evoluție a societății pe care satul nostru tradițional o reprezintă. Medicina „empirică”, efectuată în casă sau de anumite femei din sat, cunoscute pentru priceperea lor în domeniu, făcea parte din practica curentă în satul tradițional. El argumentează că, de fapt, empirismul se sprijină exclusiv pe rezultatele experimentale nesuținute de vreo teorie sau raționament. „Nu e medic – detalia el – care n-ar repudia titlu de empiric, ce implicit i-ar nega calitatea de învățat; și totuși nu este știință unde empirismul să fie mai generalizat ca în medicină.”³

Bolile sunt percepute de țăranul român ca fiind duhuri rele. Ele pun stăpânire pe trupul și sufletul omului și îl chinuiesc. Acestea mai sunt considerate și ca *segetări* din partea duhurilor necurate. „Pentru a putea scoate bolile din om și din animale, este nevoie de o întreagă diplomă magică. Bolile sunt, după credința populară universală, ființe vii, cu voință, cu pricepere, care simt, ca orice vietate, plăcere, scârbă, îndrăzneală

și frică, mânie și nevoie de liniște, durere și chiar moarte; unele sunt iuți și înfocate, altele sunt molatice, dar nici una nu știe altă limbă decât pe a bolnavului”⁴

Tradiția noastră populară a transmis mai multe forme de luptă împotriva bolilor. Cornel Dan Nica le împarte în trei mari categorii: 1) „*Legăturile* sunt amestecuri de plante din diferite soluri, care se pun pe locul bolnav al corpului; 2) *Frecăturile* sunt frecții sau *masajele* ce se fac cu unt, untdelemn, grăsime, săpun, oțet etc.; 3) *Oblojelile* sunt spălături cu zeama de buruieni fierte. Se oblojesc părțile din corp care suferă de anumite afecțiuni. Terapeutica populară consideră că apa în care au fiert ierburile trebuie să fie în contact cu pielea, deoarece principiile lor vindecătoare pătrund, cel mai bine, prin pielea corpului.”⁵

Medicul Laugier arată că eficacitatea unui medicament se judecă, nu după teoriile și raționamentele la care dă loc, ci după rezultatele ce se obțin. „Sinteza mintală, fără experimentare, n-a reușit încă a descoperi medicamente, în schimb experiența, fără altă rațiune, a statornicit unele tratamente care perseverază, care s-au înrădăcinat de veacuri în popor și care, pe lângă puterea tradiției, mai au și pe aceea de a vindeca adesea.”⁶ De asemenea, el ne recomandă să nu ne grăbim să aruncăm disprețul nostru asupra tratamentelor empirice populare, și nici nu trebuie să le condamnăm în bloc cu prea multă ușurință, fără a le cerceta. La toate popoarele vechi tratamentele sunt produsul unor îndelungate experimentări; și dacă multe dintre ele au dispărut din cărțile de medicină, ele s-au păstrat încă în tradiția poporului.

La succesul actului medical contribuie două elemente: *Persoana terapeutului și metodele terapeutice*. „Terapeutul acționează prin intermediul «magiei cuvintelor», a unor «formule simbolice

1 Ernest Bernea, *Sociologie și etnografie românească. Ordinea spirituală*, text ales și stabilit de Rodica Pandelescu, București, Editura Vremea, 2009, p. 73

2 Vezi Ch. H. Laugier, *Medicina empirică*, în vol. „Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară”, Craiova, Editura INFO, 2010, pp. 51-58

3 Ch. Laugier, *Terapeutica empirică la noi și aiurea*, în „Arhivele Olteniei”, an I, nr. 1, ian. 1922, p. 26.

4 Gh. F. Căușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi*, ediție critică, prefată și indice tematic de I. Oprea, București, Editura Saeculum I. O, 2007, p. 186.

5 Cornel Dan Niculae, *Mătrăguna. O etnobotanică magică. Leacuri și remedii magice*, București, Editura Carpathia Rex, 2006, p. 136

6 Ch. Laugier, *Terapeutica empirică...*, p. 26.

consacrate», cu valoare-forță terapeutică. Actul terapeutic se constituie ca un «scenariu» cu trei actori: terapeutul, bolnavul și boala (spiritul malefic). Acestea sunt «simboluri» care se adresează persoanei bolnavului, interiorității invadată de spiritele malefice. Prin intermediul cuvântului, terapeutul «scoate» și «trimite» elementele malefice din Trupul bolnavului în alte obiecte și/ sau alte locuri.

A doua metodă o reprezintă asocierea la «magia cuvintelor» administrarea de «preparate cu efect terapeutic»: poțiuni, cărbune stins, extracte de plante, păr sau carne și organe de animal, produse coprologice etc. Ele sunt în prealabil descântate cu formule magice, apoi se administrează bolnavului. Trebuie subliniat faptul că această «patologie» este rezultatul unei inducții sugestive de factură negativă care «răspunde» la aceste «terapii»⁷.

Ch. Laugier ne oferă o gamă întreagă de terapeutică poporană empirică. În „Dolj – exemplifică el – se tratează diareele și diferitele infecții intestinale prin cheag de miel; aceasta nu este altceva decât tratamentul foarte modern prin acid lactic sau prin fermenți lactici.”⁸

În zona de Nord a Doljului, vrăjitorii meșteri aplică pe bube sau răni, ce nu se vindecă curând câte un pui de găină, porumbel sau coțofene. „Toate aceste animale, spintecate de vii, lasă să se scurgă din ele sângele și serul lor atât de bogat în celule mâncătoare de microbi; și astfel norodul practică de mult ceea ce știința abia acum a ajuns cu multă trudă să statornicească: pansamentele cu ser, atât de eficace în plăgile atonice – lipsite de vitalitate. Deosebirea este că în știință, serul este obținut în laboratoare și pus în sticle, iar în popor este preparat, «ex tempore» prin sfâșierea unui animal.”⁹

Din aceste exemple sau din altele mult mai numeroase, Laugier concluzionează că

7 Constantin Enăchescu, *O arheologie culturală a artei medicale românești*, în „Mozaicul”, an XV, (162), nr. 4 [aprilie] 2012, p. 15

8 Ch. Laugier, *Ibidem*, p. 27

9 Ch. Laugier, *Contribuții la etnografia medicală a Olteniei*, ediție critică, studiu introductiv, note și bibliografie de Adrian Michiduță, Craiova, Editura Aius, 2011, p. 42

un tratament nu „se inventează, nu poate fi produsul unui singur om; el s-a statornicit numai după multă dibuială și cu contribuții multiple. Când însă a câștigat drept de cetate, când a fost adoptat de un popor, el nu mai pleacă; acolo unde e poporul e și el; unde merge acel popor, merge și el.”¹⁰ Eficacitatea unui medicament era considerată în popor cu atât mai mare, cu cât el este mai rar, mai greu de obținut, sau mai murdar. Dr. Laugier ne trece în revistă o serie întreagă de *tratamente*. El amintește de *tratamentul cu mumiile umane*, preparate de cei vechi cu atâta grije și atâta respect față de cultul morților, acestea erau servite drept medicament și erau debitate în drogherii. De asemenea, amintește de droghiștii din Anglia și mai cu seamă cei din Londra, care vând capete de morți, acoperite de o spumă verzuie, care se numește „Usnee”.

Poporul român a utilizat foarte mult *terapeutică coprologică*, adică fecalele sau urina tuturor animalelor, dintre care cea mai rară, cea mai greu de găsit era, se pare, urina de femeie rămasă credincioasă bărbatului său. „La noi se întrebuințează în special balega de vacă, fie proaspătă în cataplasme, fie uscată, fie arsă sau prăfuită; balega se folosește în nenumărate cazuri. Ea constituie medicamentul cel mai la îndemână, și se explică prin predilecția țaranului nostru, prin dragostea nemăsurată ce Românul are pentru boii săi.”¹¹ Omul de la țară recurge la acest tratament din convingere că „vaca, boul sau calul, care mănâncă atâtea ierburi, buruieni și flori, trebuie să fi mâncat și buruiena de leac a bolii pe care o tratează cu ea.”¹²

Fin *psiholog*, Laugier a observat că popoarele își asimilează, își adoptă și conviețuiesc cu animalul care se apropie cel mai mult de firea lor, iar prin felul animalului și îngrijirea ce i se dă în anumite regiuni de pe glob se poate deduce firea și felul de trai al omului. „Arabul și calul său fin și nervos, bulgarul și bivoul său deopotrivă de încăpățânați, românul și boul său deopotrivă de harnici și de răbdători, sunt

10 Ch. Laugier, *Terapeutică empirică la noi și aiurea*, p. 29

11 *Ibidem*, p. 33

12 Ch. Laugier, *Contribuții...*, p. 53

exemple incontestate.”¹³

Medicul Ch. Laugier amintește și de *tratamentul prin opoterapie* folosit de țăranul Român. Ce este opoterapia? Opoterapia este tratamentul aplicat în diferite boli care constă în administrarea de sucuri, extracte sau pulberi de țesuturi, de organe sau de glande endocrine. Opoterapia (întrebuițarea organelor animalelor vii) e străveche la noi și e întemeiată pe ideea simplistă, dar totuși logică, că organele scoase din corpul animalelor pot, dacă le mâncăm, înlocui sau îndeestula insuficiența propriilor noastre organe. El dă exemplul de tratament prin opoterapie din zona Filașului. „Celor atinși de boala de inimă [li] se dă să mănânce 7 inimi de porumbei, care pentru a fi bune trebuie mâncate crude – vii.”¹⁴

Ch. Laugier include și *descântecelor* în rândul *metodei terapeutice populare*. Noi avem o mulțime de descântece pentru alungarea bolii. Acestea sunt „infinite, personale, căci nu cuvintele bolborosite de vrăjitoare sunt de leac, ci punerea în scenă și sugestia produsă de această vrăjitoare.”¹⁵

Toată mulțimea descântecelor, „uneori neînțelese, netălmăcite, toată mulțimea de acțiuni, care însoțesc descântecul, toate sunt în același înțeles antropomorfic. Pe boală, ca și pe străinul pe care vrei să-l alungi din casa ta sau din curtea ta, o rogi cu buna când descânți, îi făgăduiești cine știe ce, dar tot lucruri pe care nu le are ea; o ameninți cu frigarea, cu cuțitul, cu funia de om spânzurat, cu mătura, cu fusul: că o vei frige, o vei pune la munca torsului.

Dacă aceasta n-ajută, atunci o bați, o legi, o chinuiești, o spurci, umplând-o de murdări... până când trebuie să plece”¹⁶.

Unde sunt trimise bolile prin intermediul descântecelor? „În cele mai multe descântece românești, bolile se trimit în locuri «unde cucoșul nu cântă», «unde popa nu toacă», nici fata nu joacă; ceasul rău este trimis «în curțile Burtului»

și «la Jidance».”¹⁷

În descântece elementul cel mai important este *sugestia*. „Vorbim nu de sugestia posibilă în somnul hipnotic, ci de cea în stare de veghe, de sugestia lucidă, al cărei rol s-a constatat atât de puternic azi, încât a dat naștere unei ramuri speciale a terapiei moderne – psihoterapia.”¹⁸ Dr. Laugier dă ca exemplu *efectul psiho-terapeutic* ce se degajă din forța sugestivă a empiricului: „Am fost odată oprit într-un sat și rugat de părinți, ce păreau disperați, să văd o tânără fată care «se prăpădea cu zile, era luată din sfinte». Nu mi-a fost greu să constat că mă aflu în prezența unui acces de isterie. Prin simpla compresiune asupra ovarelor și implicit sugestia, accesul încetă. La plecare, părinții îngrijorați: – Ce să fie cu fata noastră, Domnule Doctor? Ce să-i facem? – S-o măritați, că-i trece! – Păi, vezi, Domnule Doctor, așa ne-a zis și nouă! – Ce v-a zis? Cine v-a zis? – Ne-am dus la a lui Purcea, de i-a dat cu bobii și ne-a spus: «Leacul [e] la un voinic!» Sunt și acum gelos pe a lui Purcea, nu fiindcă ne-am nimerit la diagnostic sau la tratament, dar fiindcă a știut să-l exprime și mai poetic și mai românește ca mine.”¹⁹

Psihicul și fizicul nostru joacă un rol foarte important în menținerea sănătății. „Când ești bolnav, când te doare ceva, ești trist; sănătatea e veselie. Când te superi, se produce o stare de iritație psihică până la tulburarea raționamentului.”²⁰

În volumul *Sănătatea în Dolj* (1910), Ch. Laugier publică o listă cu medicamentele cerute de săteni în farmacii. Acestea sunt:

Acetum aromaticum = oțet aromatic, de răceală, oțet haiducesc.

Acidum carbolicum (sol. 2%) = ațifelnic, țifelnic.

Acidum nitricum = apă tare.

Aether sulf. = picături de ghiață.

Aloes = sabur, sanabur.

Argentum nitric = piatra iadului.

Amonia pura liq. = spirt de țipirig.

13 Ch. Laugier, *Terapeutica empirică...*, p. 34

14 Ch. Laugier, *Contribuții...*, p. 54

15 *Ibidem*, p. 55

16 Gh. F. Ciaușanu, *Op. cit.*, p. 187

17 *Idem*

18 *Idem*

19 Ch. Laugier, *Contribuții...*, p. 55

20 *Ibidem*, p. 54

Aqua cosmetică = lăptișor.
 Aqua Qoulardi = apă de plumb.
 Axungia benzoată = untură de urs, de viezure, de vacă plesnită, de muscă văduvă, de țânțar trăsniț (rar).
 Balsam copaiv = unt de paie, de copae.
 Cariophilae aromat = uișoare.
 Chinină sulfurică în cașete = nasturi de friguri.
 Camphora = camfor.
 Coitex cinamomi = scorțișoare.
 Colir astrig. Lutheu = picături de ochi.
 Coccinella = cârmăz.
 Creolin = creolină.
 Eleduar aromatic = teriac.
 Farina sinapis = muștar.
 Farina linii = făină de in.
 Flores milefolia = coada șoricelului.
 Flores papavernis = ceai de paparoane.
 Flores verbasci = lumânărică.
 Flores chamomilla = romaniță, flori de mușetel.
 Folia uva ursi = strugurul ursului.
 Folia sennae = siminichie.
 Glandulae querci = făină de ghindă.
 Glycerin = glețurie, clențărină.
 Gumi laudanum pulv. = tămâie neagră.
 Hepai sulfuris = ficat de pucioasă.
 Herba centauri = țintaulă de friguri.
 Herba capilis veneris = daru maicei-precisti.
 Herba coriarice = scumpia.
 Herba equiseti = coada calului, păru porcului.
 Lodoform = iodoform, idifor.
 Kali iodat (soluție) = apă de oase.
 Lichen Islandica = mușchi de Islanda, mușchi de piatră.
 Linimentum volatile = element, liniment, eliment (unt de oase).
 Licopodiu pulvere = praf de paie, de opărcală.
 Liquirția = lemn dulce.
 Magnesia sulf. = sare de curățenie.
 Mastix levantica = sacâz alb.
 Mel = rozat = Mierică de trandafiri.
 Natrium bicarbonic = sare de sodă.
 Nux moschata = nușoară.
 Oleum petra rubri = unt de piatră.
 Oleum ricini = unt de recetă, rețină.
 Oleum hyoscian = unt de râmă.

Oleum terebint = terpentin, unt de terpentin.
 Oleum petra rubr. = unt de piatră.
 Oleum hyperici = unt de sunătoare.
 Oxymel scilloe = șurup de ceapă.
 Panis purgant = pișcot de venin, piscoi.
 Papaver flor. = paparoane.
 Pilule anetine = hapuri de venin, gogoloae de plumb, hapuri de casă, de rânză.
 Plumb oxidat = iarba băei.
 Piper longum = rânzișoară.
 Pulvis c. tusei = prafuri contra tusei.
 Pulvis c. diaree = prafuri de urdinare.
 Pulvis. rad. rhei = rădăcină de gălbinaș.
 Pulvis Seidlitz = praf de răcoreală.
 Radix gentianae = gintură.
 Radix zedoaria = zărdicea.
 Radix curcuma = lumânărică.
 Radix sarsaparilla = rădăcină de salcie sau țăpărină.
 Radix iris. florentin = rădăcină de micșunele.
 Radix graminis = rădăcină de pir.
 Radix pyrethri = rădăcină de piper.
 Resina mastix = sacâz dulce.
 Santonina (trochise) = gogoloaie de limbrici.
 Sanguis dragonis = sânge de 9 frați, de 9 balauri.
 Sachar lactis = lapte de piatră.
 Semen sabadilae pulvis = prafuri de păduchi.
 Semen sabadilae = topaz.
 Species pectorales = ceai de tuse, de răceală sau de mii de flori.
 Soluție Wlemingschi = apă de pucioasă.
 Spiritus aeteris = picături de gheață.
 Spiritus juniperi = picături de brad.
 Spiritus sinapis = picături de hrean, de muștar.
 Spiritus formicarum = unt de furnici.
 Sulf. Sublimat = floare de pucioasă.
 Sucum liquiritice = zahăr negru.
 T-ra arnicae = harnica, amica.
 T-ra cinamomi = picături de garoafă neagră.
 T-ra anticolerica = picături de inimă.
 T-ra Beștuseffi = picături de putere, de fier.
 T-ra iodi = trântitură de ied, cîntură de uns.
 T-ra universalis = balsam.
 Unguentum altce = deltea.
 Unguent sulfurat = alifie de mîncărime, scărpinare.

Unguent pediculorum = căneală pentru păduchi.
 Unguent hydrarghiri ox. = alifie de dureri de ochi.
 Unguentum basilicum = alifie de bazaconie, de broaște, de scroturi, untură de iepure.
 Unguent emoliens = alifie de noapte.
 Unguent zinc oxid = alifie de zi.
 Unguent populeum = alifie de muguri.
 Unguent hydrargiri = alifie de argint viu.
 Vaseline albă = vaselina.
 Vinum chinae = vin de putere.
 Zincum sulf. = praf de nimic.
 Zincum sulf. (sol, slabă) = apă de viță.
 Quassia amara = lemn amar.

Dacă la medicamentele pe care le luăm „vom adăuga câteva buruieni și descânțece, vom completa tot arsenalul nostru terapeutic popular.”²¹

Ceea ce este important de reținut este concepția despre „Om pe care se întemeiază Etnopatologia lui Ch. Laugier. Meritul acestuia este de a fi pus într-un raport de echilibru Normalul, starea de bine, cu anormalul, starea de rău, raportate la principalele momente-evenimente ale vieții: nașterea, moșitul, căsătoria, nunta, moartea, înmormântarea. În felul acesta Ch. Laugier construiește o «imagine-simbol» a Omului care operează în planul medicinei empirice.”²²

În satul românesc aceste fapte sunt în general un corp de date ale cunoașterii tradiționale, ale cunoașterii colective moștenite, aplicate și amplificate aproape întotdeauna de la individ la individ, de la generație la generație.

3) Etnobotanica

Cunoașterea plantelor folositoare și a rețetelor întrebuintate în tratarea unor boli constituia o componentă a corpului de cunoștințe și aplicații care caracterizează structura globală a unei civilizații tradiționale sătești.

Plantele au fost între primele mijloace folosite pentru vindecarea diferitelor boli, la oameni și la animale. Cunoștințele despre leacuri se moșteneau din moși strămoși, căci în acele timpuri nu erau doctori, nici farmacii. „Multe plante medicinale erau cunoscute de

majoritatea sătenilor, mai ales cele folosite la accidente și afecțiuni frecvente. Altele erau cunoscute și preparate numai de anumite persoane «specializate», la care se recurgea de nevoie. În timp, culegerea și prepararea leacurilor a fost întregită cu acțiuni și formule magice, în care era exprimată dorința de vindecare a bolnavului, de alungare a bolii”²³.

Obiceiurile și practicile magice în legătură cu lumea plantelor, sunt în mare parte moșteniri tradiționale originare în cultura poporului român. „Credințele și obiceiurile sunt în mare parte vechi reminescente cultice și rituale, generate pe plan mai larg de circuitul *energiei biocosmice*, în deosebi de *energia vegetativă*”²⁴.

În ceea ce privește plantele vindecătoare, „virtuțile lor vindecătoare sunt cunoscute omului fie prin revelații (în vis), fie prin semnele lăsate de Dumnezeu în creația sa. Unele plante sugerează utilitatea lor prin asemănarea lor cu anumite părți ale anatomiei umane, fie prin culoare. De cele mai multe ori, plantele ce răsar în jurul oamenilor, vin în mod miraculos în întâmpinarea suferințelor lor, dar ei nu mai știu să le recunoască și să le folosească.”²⁵

Țăranul român recunoaște plantele ce răsare în jurul oamenilor după culorile lor. Din mulțimea culorilor existente, experiența populară a reținut trei culori: roșul, albastru și galbenul. a) *Roșul* este culoarea sângelui. De aceea plantele cu florile roșii acționează benefic asupra sângelui. Cercetarea modernă explică însă că plantele cu flori roșii sunt bogate în fierul necesar hemoglobinei din sânge, un astfel de exemplu fiind trifoiul roșu; b) *Albastru*, culoarea cerului, este o culoare liniștitoare, de calmare. Plantele cu flori albastre sunt bogate în potasiu și în fosfor, minerale ce ajută creierului și sistemului nervos. De exemplu Gura-lupului, Valeriana și Verbina; c) *Galbenul* trimite la fiere, căci bolile de ficat dau gălbinarea. Plantele cu flori galbene abundă în sodiu, mineral asociat cu secrețiile ficatului și cu digestia. Exemplele sunt Păpădia,

21 Ch. Laugier, *Terapeutica empirică...*, p. 34

22 Constantin Enăchescu, *Op. cit.*, p. 15

23 Valer Butură, *Enciclopedia de etnobotanică românească*,

București, Editura Științifică și enciclopedică, 1979, p. 6

24 *Ibidem*, p. 18

25 Cornel Dan Niculae, *Mătrăguna...*, p. 137

Rostopasca și Drăcila (Măcriș spinos), toate având rădăcina galbenă și toate fiind remedii dovedite pentru stomac, ficat, vezică biliară și tulburări intestinale.”²⁶

În lucrarea *Contribuții la etnografia medicală a Olteniei*²⁷, doctorul Laugier publică o listă cu plantele întrebuințate în tratamentul popular de sătenii din Oltenia.

Afin – boabe de afine = Vaccinium Myrtillus.

Anason = Pimpinella Anisum.

Angelică = Angelica officinalis.

Ardei = Capsicum annum.

Arnica = Arnica Montana.

Asmățui – Asmăfuchi = Anthriscus Cerefolium.

Afifelnic, Țifelnic = Acid fenic sol. 2%

Apă tare = Acid nitric.

Apă de plumb = Aqua Goulardi.

Apă de oase = Sol. Kali iodat.

Apă de pucioasă = Sol. Wleminsky.

Alifie de mâncărime = Unguent sulfurat.

Alifie de bazaconie, de broaște, untură de iepure = Unguentum basilicum.

Alifie de noapte = Unguent emolient.

Alifie de zi – de stropan = Unguent zinc oxidat.

Alifie de muguri = Unguent populeum.

Alifie de argint viu = Unguent mercurial.

Apă de viță = Zincum sulf. (sol. slabă).

Bănuți – părăluțe = Bellis perennis.

26 Idem.

27 Vezi Ch. Laugier, *Contribuții...*, pp. 151-156.

Burete de bubă = Morchella esculenta.

Buruiană de dălac = Solanum Dulcamara

Busuioc = Ocimum basilicum.

Buruiană sau Chica Voinicului =?

Balsam = T-tura Universalis.

Bozi, Boji = Sambucus Ebulus.

Brândușă = Crocus banaticus.

Breiu părului = Mercurialis perennis.

Brusturul = Lappa major.

Cânepa = Cannabis sativa.

Ceapa = Alium Cepa.

Ceapa ciori – brândușă de toamnă = Colchicum autumnale.

Ciocul berzei = ?

Cicoare = Cichorium Intybus.

Ciuciurică = Verbascum Thapsus.

Cimbrișor, Schinduf = Thymus Serpyllum.

Ciuboțică = Primula officinalis.

Coarne = Cornus.

Coada șoricelului = Millefolium (flori).

Coada vacei, Lumânărică = Verbascum.

Chimion = Foeniculum off.

Cimbru = Thymus vulgaris.

C[ăcat] de drac = Assa faetida.

Cuișoare = Cariophilae aromat.

Canfor = Camphora.

Cârmâz = Coccinella.

Criolină = Creolină.

Ceai de tuse = Species pectorals.

Căneală pentru păduci = Unguent mercurial.

Deltea = Unguent altaee.

Doru Maici Precisti = Herba capitis veneris.

Ferigă = Aspidium Filix mas.

Fumăriță = Fumaria officinalis.

Ficat de pucioasă = Hepar sulfuris.

Floare de pucioasă = Sulf. sublimat.

Gălbioară = ?

Ghimpăruși = Anopordon Acanthium?

Ghimpi drăcești = Cardus Marianii?

Ghimpe tăfălog = Eryngium Campestre?

Gintură = Radix Gentianae.

Gogoloaie de limbrici = Santonină (trohise).

Glețurie = Glicerină.

Hrean = Cochlearia Armoracia.

Hapuri de venin, de rânză = Pilule anetine.

Iarba lui Tatin = Symphytum officinale.

Iarba Mare – Oman = Inula Helenium.

Iarba Ciutei = ?

Ienupăr – Inibahar = Juniperus communis

In – sămânță și făină de in = Linum.

Izmă = Mentha piperata.

Iodofor, idifor = Iodoform.

Iarba Râei = Plumb oxidat.

Jales = Salvia officinalis.

Laptele câinelui = Borago officinalis (?)

Lămâiță = Thymus vulgaris.

Laur-Datura stramonium.

Lăiet = ?

Leuștean = Levisticum officinale.

Livănțică = Lavandula officinalis.

Lingura Maici Domnului = Cochlearia officinalis (?)

Lemn dulce = Liquiritia.

Lapte de piatră = Sacchar lactis.

Lulachi = ?

Lemn amar = Quassia amara.

Maricuța = ?

Mătricea = Pyrethrum sau

Matricaria Parthenium (?)
 Mărgăritar, lăcrămioare =
 Convalaria majalis.
 Mac = Papaver somniferum.
 Măceș, Rug = Rosa canina.
 Magheran = Origanum
 Majorana.
 Măselarită = Hyoscianum niger.
 Morcovi porcești = Heliantus
 tuberosus.
 Mojdrean – Frasin = Fraxinus
 ornus.
 Mușețel, Romaniță, Mătrice =
 Matricaria.
 Chamomilla. Merișor = Buxus.
 Muștar = Sinapis (făină).
 Muma pădurei = Asperula
 odorata.
 Mișomar = Sulf arseniat.
 Mușchi de piatră = Lichen
 islandica.
 Miericică de trandafir = Mei
 rozat.
 Nalba = Malva sylvestris.
 Nalba mare = Althea off.
 Neuială = ?
 Neghiniță = ?
 Nucul = Juglans regia.
 Nasturi de friguri = Chinină sulf.
 (în buline).
 Nucșoară = Nux moscata.
 Odolanul, Odoleanu = Valeriana
 off.
 Omag = Aconitum Napellus.
 Oțet aromatic, Oțet haiducesc,
 de răceală = Acetum
 aromaticum.
 Părul porcului, Barba ursului,
 Coadă calului = Equisetum
 arvense.
 Plămânariță = Pulmonaria
 officinalis.
 Paparoane, Mac = Papaver
 somniferum.
 Păpădie = Taraxacum off.
 Pătlagina = Plantago major.

Pătrunjel = Petroselinum sat.
 Pelin = Artemisia Absinthium.
 Piper = Piper nigrum.
 Pir = Triticum repens.
 Potval = Tussilago farfara.
 Popazuină = ?
 Porumbar = Prunus spinosa.
 Pietrii Roși = Hematită, Oxid
 roșu de fier.
 Picături de gheață = Aether
 sulfuric.
 Piatra iadului = Argentum
 nitricum.
 Picături de ochi = Colir astrigent
 luteu.
 Praf de paie, de opăreală =
 Lycopodium pulv.
 Prafuri de păduchi = Semen
 Sabadilae pulv.
 Picături de brad = Spiritus
 jenuperi.
 Picături de hrean = Spiritus
 sinapis.
 Picături de garoafă neagră =
 Tinctura Cinamoni.
 Picături de inimă = Tinctura
 anticolică.
 Picături de fier = T-tura
 Bestuscheffi.
 Praf de nimic = Zincum sulf.
 Rodul pământului = Arum
 maculatum?
 Rosmarin = Rosmarinus off.
 Rostopasca = Cheledonium
 majus.
 Rișină = Oleu de rișin.
 Rânzișoară = Piper longum.
 Rădăcină de gălbinaș = Pulvi
 rad. rhei.
 Rădăcină de salcie, țăpărină =
 Radix Sarsaparilla.
 Rădăcină de micșunele = Radix
 Iris florentin.
 Rădăcină de pir = Radix
 Graminis.
 Rădăcină de piper = Radix

Pyrethri.
 Schintioară = ?
 Scrântitoare = Tormentilla
 erecta.
 Săpunariță = Saponaria off.
 Stevie = Rumex Patientia.
 Sunătoare = Hypericum
 perforatum.
 Scaeti = Cardanus.
 Siminichie = Sena.
 Soc, Scorpat = Sambucus nigra.
 Spurcatu = ?
 Stejar (făină, gogoase, colțani)
 = Quercus
 Strugurii ursului = Uva Ursi.
 Sulfină = Melilotus off.
 Șoricioaică = Arsenic.
 Sulferin = Anilină violetă.
 Sar = Acetat de cupru.
 Săricică = Sublimat corosiv.
 Sabur, Sanabur = Aloes.
 Spirt de țipirig = Amoniac liquid.
 Scorțioară = Cortex cinamomi.
 Sare de curățenie amară =
 Magnesie sulf.
 Sacâz alb = Mastix Levantica.
 Sare de sodă = bicarbonat de
 sodiu.
 Sirop de ceapă = Oximel scilitic.
 Sacâz dulce = Resina Mastix.
 Sânge de [la] 9 frați, de [la] 9
 balauri = Sanguis dragonis.
 Taula. Tintaulă, Potroaca =
 Erythraea centanrium.
 Teiu (flori) = Tilia grandifolia.
 Țelină = Apium graveolens.
 Tămăioare = Viola odorata.
 Troscot = Polygonum aviculare.
 Țârabor, Sanabor, Cinabru =
 Sulfură de mercur.
 Tiriac = Electuar aromatic.
 Tămăie neagră = Gumi
 landanum pulv.
 Topaz = Semen Sabadilae.
 Tântură de Iod – de uns = T-tura
 lodi.

Urzică = *Urtica urens*, dioica.
 Untură de urs
 Untură de viezure
 Untură de vacă plesnită
 Untură de muscă, de țânțar
 Unt de paie, de copae = Balsam Copaiv.
 Unt de oase, Iliment = Liniment volatil.
 Unt de piatră = *Oleum petra rubri*.
 Unt de rămă = Oleu de *hyoscam*.
 Unt de terpentin = Oleu *therebentinae*.
 Unt de sunătoare = Oleu *Hyperici*.
 Unt de furnici = *Spiritus fornicarum*.
 Verbină = *Verbena off*.
 Vâsc = *Loranthus europaeus*.
 Veronică = *Veronica off*.
 Vetrică = *Tanacetum vulgare*.
 Voieștiță = ?
 Zărdicea = *Radix zedoaria*.
 Zahăr negru = *Sucum liquiritiae*.
 Lista de plante medicinale publicată de medicul Laugier a fost completată de Em. Marica-Horez²⁸ cu următoarele plante.
 Redăm în continuare această listă integrală:
 Apă sângerată = *Apa oxygenata*.
 Ambal (Miambal) = Suc de *liquiritia*.
 Alifie de struguri = *Cerat labial*.
 Boabe de iod = *Jodur de Potasiu*.
 Buruiană de dalac = *Solanum dulcamara*.
 Buruiana voinicului = *Dipsacus*

sylvestris.
 Ceaiu de paparoane (de macaroane) = *Papaver Rhocados*.
 Ceaiu de o mie de flori = Specii pectorale.
 Chica voinicului = *Nigella damascena*.
 Ciocul berzei = *Geranium pratense*.
 Chimion = *Carum Carvi* (iar nu *Foeniculum off*, care e: Molură).
 Colțu lupului = *Bunias orientalis*.
 Ciuin = *Saponaria officinalis*.
 Fierea pământului = *Erythraea centaureum*.
 Gogoși de ristic = *Gallae turcicae*.
 Gândăcei = *Cantharides*.
 Hameiu = *Humulus lupulus*.
 Iarba acului = *Carbo tiliae*.
 Iarba băei = *Lythargyrum*.
 Iarba peștelui = *Coculus indica*.
 Iarba Ciutei = *Sempervivum tectorum* și *Doronicum austriacum*.
 Jaleș = *Herba salviae*.
 Limbricariță = *Pulvis semen cynae*.
 Lumănărică = *Verbascum phlomoides*.
 Laptele câinelui = *Euphorbia platiphylos* și *ciparieias* (iar nu *Borago officinalis* care este: Limba mielului).
 Neghiniță = *Dianthus Caryophyllus*.
 Muguri de plută = *Geminae populi*.
 Miericică = *Mel depurat*.
 Miere de ceapa = *Oxymel Scillae*.
 Nucușoară = *Nuces moschatae*.
 Praf de scotini (praf de goange) = Prafuri cu *santonină calomel*.

Picături de rânză = *Tinctura Gentiana*.
 Piper mangalat = *Ipermanganat de potasiu*.
 Picături de funingine = *Creozot*.
 Popaz = *Sabadila pulvis*.
 Pochivnic = *Asarum europaeum*.
 Praf de viermi = *Jalapa pulvis*.
 Podbal de munte = *Arnica montana*.
 Părul Maicei Domnului = *Asplenium Adiantum*.
 Sovârf = *Origanum vulgare*.
 Spirt de hrean = *Spirt Sinapis*.
 Salitru alb = *Kali nitric*.
 Salitru galben = *Amonium ferro-chloratum*.
 Schintioară = *Anagolis arvenis*.
 Plasture de talion = *Emplastr Diachilon*.
 Turta lupului = *Nuca Vomica*.
 Trandafir negru = *Malva arborea*.
 Voieștiță = *Mentha sylvestris*.
 Etnobotanica constituie un important capitol din mitologia poporului român, „deoarece în lumea plantelor au fost protectorii contra supranaturalului, personificat în «iele», care furau puterile din corpul omului, în «strigoi», care furau mana câmpului și laptele animalelor, în «solomonari» și «balaurei», care dezlănțuiau energia cerului cu grindină etc.”²⁹.
 Medicina empirică a acumulat de-a lungul timpului cunoștințe bogate cu privire la boli și la vindecarea lor cu leacuri din plante³⁰.

²⁹ Valer Butură, *Op. cit.*, p. 18.

³⁰ Vezi Adrian Michiduță, *Charles Laugier, medic și etnograf*, Craiova, Editura Aius, 2013.

În căutarea sinelui pierdut

Teodor FIRESCU

Gheorghe Nicolăescu, prin cartea sa, „Blestemul lui Socrate”, apărut la Editura slătineană „Scribul”, în 2002, m-a derutat de două ori: o dată prin titlu, gândind că este vorba de o ilustrare eseistico-literară a preocupărilor și pasiunilor sale profesionale (n.n. filozofice) și a doua prin abordarea unei problematice muncitorești, antedecembriste, anunțată încă din primele pagini și care, sincer vorbind, îmi zădărnicea interesul lecturii, dintr-un refuz lăuntric al întoarcerii într-un timp incomod și indezirabil în care simplul apelativ „tovarășe” îmi crea un disconfort intelectual.

Nedumeririle mele s-au lămurit din mers. Autorul ne oferea un roman (fapt neprecizat în pagina de titlu) cu implicații psihologice, captivant prin încărcătura sa introspectivă, iar includerea personalității socratice anunța demersul insistent al personajului central, Mitu Lulea (numele are o conotație intenționat peiorativă), de a-și lămuri descumpănirile din propria-i conștiință, prin monolog interior neînduplecat ori prin dialoguri, uneori furibunde, dar întotdeauna cu temei logic, cu personajele care i-au cariat viermănos existența și personalitatea (doctorul Olescu, administratorul Cie-George Paterău ș.a.).

Epicul debutează direct prin conflict, generat de un dublu diferend gestual instinctiv: în aceeași dimineață, la intrarea pe poarta uzinei, Mitu (aflat într-o stare de nesiguranță determinată de mahmureala de peste noapte, dar și de un șoc familial) răspunde unor insinuări răutăcioase, venite din partea unor colegi de muncă, lovind, dintr-un reflex de autoapărare chiar și pe director, față de care se disculpă, într-un mod simplu, dar relevant, înmânându-i scrisoarea prin care soția îi anunța divorțul.

Mai târziu, când directorul îl contactează ca să-l liniștească și să-l scoată din starea de depresie și de vinovăție, Mitu Lulea, luat prin surprindere, manevrează greșit utilajul de lucru punând în pericol grav viața sa și pe aceea a conducătorului.

Comportamentul, aparent belicos, al lui Mitu era consecința acumulării unor întâmplări dureroase survenite în tinerețea sa: suferise eșecuri insurmontabile și lovituri sub centură venite din partea unor forțe represive mascate sub forma modelajului formativ-educativ comunist.

Astfel, în timpul studenției, se numărase printre insurgenții care visau o lume mai bună, liberă, lipsită de canoane și de privațiuni exterioare. Fusese silit să-și întrerupă studiile universitare pentru a fi „civilizat prin detenție meritorie”, fapt care i-a afectat familia, obligată să se adapteze corecțiilor impuse de o societate strâmb manipulată.

Soția, după trei ani de medicină, fusese nevoită să accepte un umilitor post de femeie de serviciu la un dispensar uman, iar fiul lor să sufere privațiuni materiale și dereglări hormonale.

Eliberat, după o vreme inutil risipită, Mitu se angajase, ca muncitor calificat, la o mare uzină din Slatina, unde, prin destoinicie și voluntarism consimțit, se numărase printre frunzașii afișați permanent la panoul de onoare. Dar durerea rămăsese zălogită în taina sufletului, deși eroul își găsisse o iluzorie salvare prin refugiu într-o boemă vulgară de mahala, cu tratamente bahice consecvente.

Răbdătoare, până la punctul maxim al așteptărilor, soția îl părăsise, oferindu-i o lecție răsplătitoare a alunecărilor sale din normalitate.

Pentru Mitu, acesta fusese momentul culminant, neașteptat și nimicitor. Busola sa interioară nu mai indica niciun punct cardinal. Mecanismele sale cerebrale intraseră într-o degingoladă funcțională, atrăgând o tensiune existențială ce trebuia clarificată cu orice preț. Mereu își spusese în vremelnicele clipe de luciditate: „Ridică-te, Mitule!”. Dar viața îl persifla de fiecare dată, dându-i de înțeles că zborul cu aripile frânte ar fi fost o jalnică iluzie. Așa că i se păru mult mai plauzibil, comod și satisfăcător reperul horațian: „Carpe diem, quam minimum credula postero”. Și totuși...

Internat în spital în stare gravă, asemenea directorului, ca urmare a impactului cu „patul lui Procust”, utilajul gigant la care lucra și care căpătase valoare de simbol pentru că ar putea să extindă și să comprime barele metalice, Mitu, ascuns în bandaje de ochii vigilenți și neiertători ai societății, are timp suficient pentru aspre și prelungite introspecții sufletești, într-o zăbavă a împăcării cu sine după care tânjea cu o dramatică ardoare.

În perioada spitalizării, are prilejul să-l întâlnească pe doctorul „Hahaleră” (fostul student la Medicină, Olescu, cel care îl turnase la Securitate), care îl „tratează” cu același malpraxis profesional, uman, existențial, dar a cărui repetată mușcătură de viperă îl vindecă și edifică în mod miraculos, duminindu-se că acesta sfida Jurământul lui Hypocrates pentru că îl socotea „formal respectat doar de cei slabi de înger.” La fel își susținea și statutul de om. De altfel, doctorul Olescu recunoaște, într-un târziu, că era fiu de chiabur legionar și din acest considerent i se oferise o alternativă irevocabilă: ori „de a rămâne la coada vacii”, ori „de a demasca dușmanii poporului, uneltele imperialismului, pentru că tineretului îi revine o mare sarcină în cadrul luptei de aapărare a cuceririlor revoluționare...”. De aceea nu iertase pe nimeni: colegi, profesori, oameni de serviciu... pe toți cei care „se abăteau” de la rigurile eticii și echității socialiste.

Și otrava răspândită de administratorul Cie, „cel mai zelos apărător al ordinii din

întreprindere”, care-l incriminase ca fiind „un asasin cu premeditare”, îi vindecă rănila (pe cele morale) înțelegând dimensiunea pigmeilor angajați într-un sistem politic și social pierdut de sub control.

Balsamul autentic, adevărat, Mitu îl găsește în prezența directorului-pacient, singurul care cunoștea mobilul comportării sale și care, prin autoritatea funcției și a ipostazei de martor-cheie al împrejurărilor accidentului era în măsură să-l reabiliteze. În acesta, descoperă un om de înaltă și viguroasă ținută morală pe care, istoria, în schimbarea ei, îl va menține și îl va recunoaște.

Ieșirea din spital al lui Mitu coincide, din fericire, cu sucombarea sistemului comunist, prin „revoluție”, căreia protagonistul îi suplinește echivalenți sinonimici: marea buimăceală, marea derută, marea vânzoleală, marea sarabandă...

Rechizitoriul lui Mitu ia sfârșit! El își recâștigă adevărata dimensiune umană și socială: i se recunosc studiile superioare pe care le finalizase fără știrea nimănui, este promovat într-o funcție pe potrive pregătirii sale profesionale și își reîntregește familia.

Pe vinovații vieții sale – „junglă fără perimetru” – îi acceptă cu îngăduință, pentru că, în fond, aceștia îl îndârjiseră, prin răul făcut, să se ridice din nisipurile mișcătoare care-l târâseră spre pierzanie.

Așadar, eroul nostru se regăsește și se întărește în verticalitatea sa inițială, încovoiată de asprele tribulații existențiale. Mitu se descătușează de ură prin înțelepciune și înțelegere.

Romanul lui Gheorghe Nicolăescu se așază cu demnitate în raftul cărților sale!

*
**

Virgil Carianopol (1908–1984)

„Eu aş muri, dacă nu aş mai putea scrie”

Dumitru BOTAR

Acest fragment face parte dintr-un interviu mai amplu realizat acasă la poet în ziua de 15 mai 1977. Interviul, fără această parte rătăcită în dosarele mele literare, a fost publicat în Almanahul „Ramuri” - 1988, la patru ani de la deces. Printr-o coincidență fericită l-am regăsit tocmai în această perioadă, când se împlinesc 105 de ani de la nașterea poetului, încredințându-l hârtiei cu emoție, bucurie, dar și cu o infinită tristețe. Spun acest lucru deoarece constat că Virgil Carianopol a intrat și el în galeria scriitorilor răsplătiți pe nedrept cu uitarea, chiar în Oltenia natală, pe care a iubit-o până la divinizare, rezervându-i un loc cu totul special în creația sa.

În acea zi superbă de mai, mă aflu cu poetul pe o mică terasă din fața bucătăriei, la o cafea care ne învăluia cu aburii ei ademenitori. Profitând de buna sa dispoziție, cât și de faptul că discuția se mutase plăcut și frumos spre poezie

(aștepta să-i apară la Craiova volumul „Cântece oltenești”) l-am întrebat oarecum cu sfială:

- Spuneți-mi, maestre, ce părere are omul Virgil Carianopol despre poetul cu același nume. Sau, dacă vreți, ce părere are poetul Virgil Carianopol despre omul al cărui nume l-a împrumutat literaturii noastre?

- Dragă Mitică, mi-ai pus o întrebare extrem de delicată, dar îți voi răspunde cu toată sinceritatea. Nu am făcut până acum nicio deosebire între poet și om, ei fiind una și aceeași persoană, între gândurile și sentimentele lor fiind o suprapunere perfectă. Poetul Virgil Carianopol, nu a făcut niciodată altceva decât omul Virgil Carianopol, sau, altfel spus, nu a făcut decât să dea viață și trăire unor gânduri și sentimente ale acestui om. La rândul său, omul Virgil Carianopol a căutat să fie cât mai sincer cu poetul, strecurându-i toate simțirile și bucuriile existenței sale. Au mers unul pe urmele celuilalt

și era firesc să se întâlnească, iar din îngemănarea lor (nu s-au mai despărțit nicio clipă) a rezultat poezia care mă reprezintă în tot ceea ce am mai bun, mai măreț. În niciun caz poetul Carianopol nu l-ar putea dezamăgi pe omul cu același nume, dreptatea, cinstea, omenia fiind specifice amândurora.

- *Interesant, foarte interesant, aproape că nici nu știu ce să vă mai întreb.*

- Îmi pare bine că mi-ai pus această întrebare, care m-a răscolit puțin, dar trebuie să mai știi că unii mă respectă și mă admiră ca poet, alții ca om, însă eu văd mai departe acest lucru, în sensul că este vorba de omenia poetului, de legătura lui strânsă cu cei din jur, de unde își extrage acele îndemnuri și chemări către frumos. În fond poetul este și el om, dar nu tot omul este poet. Eu am puține momente când nu sunt poet, căci pretutindeni am ceva pe buze, mereu murmur ceva, mereu aștern pe hârtie.

- *Maestre, deși aveți aproape 70 de ani, scrieți mereu. Vârsta nu este un impediment?*

- Este, desigur. Dar noi, poeții, suntem

ca păsările cântătoare, care, dacă nu mai pot da glas arzândului interior, se sting. Eu aș muri dacă nu aș mai putea scrie. Am dăruit poeziei întreaga mea viață, iar farmecul ei mi-a picurat multe bucurii în suflet.

Orașul natal nu l-a uitat. Biblioteca municipală și o stradă îi poartă numele, iar anual se desfășoară la Caracal un festival de poezie „Virgil Carianopol”. Cu prilejul aniversării a 90 ani de la naștere, i-am fixat pe unul din pereții casei natale o placă comemorativă pe care scrie: „Aici s-a născut și a copilărit Virgil Carianopol. 1908-1984”.

L-am iubit cu adevărat pe Virgil Carianopol, mi-a fost un autentic părinte spiritual, poezia lui mi-a luminat viața, iar imaginea lui mă urmărește și astăzi, când consemnăm 105 ani de la naștere. Incontestabil, poetul care a devenit acum o amintire a fost unul din stâlpii liricii românești contemporane, remarcându-se ca „o voce interesantă în epocă”, cum îl evidenția Aurel Martin.

LA UN PORTRET AL MEU

Devin și eu ca toți o amintire
Pierzându-mă sub colbul vremii-ncet
În drumul spre uitare m-a luat viața
Și așezat cuminte-ntr-un portret.

* * *

De azi încolo nu mai sunt acela
Ce chiar cu timpul aprig mă băteam
Sunt apărat acum de-o biată ramă
Având spre lume, pavăză un geam.

Virgil Carianopol

Caragiale, un precursor al absurdului

Constantin ION

Am considerat mereu că tema ascunsă a teatrului caragialian, tema lui interioară, nu poate fi decât aceea a alienării sau, altfel spus, aceea a dezorientării umane. La Caragiale personajele sunt mai mereu buimace, confuze și în permanentă căutare de repere, de soluții, de certitudini. Numai că această dezorientare e mai mult decât o nevinovată sursă de comic, ea trădează practic vidul de umanitate în care ele evoluează, amprenta clară a unei dimensiuni fizice, intelectuale și morale compromise definitiv. Convinși fiind că „nimic nu arde mai rău pe ticăloși decât râsul”, Caragiale a definit pentru totdeauna trăsăturile comice ale conștiinței noastre, latura conformistă, slugarnică și ipocrită a naturii umane, moralitatea îndoielnică a moftangiilor, retorica goală a unor indivizi-marionetă ce „fac concurență stării civile”, mascarada ieftină a idealurilor burgheze și paiațeria politică, adevărata spoială a civilizației occidentale. Eminescu însuși nota într-un manuscris că, în mod cert, „cea mai comică noțiune românească e moftul, antiteza neîmpăcată și-n sine atât de ridicolă dintre aparența exterioară și fondul intern”.

Comicul lui Caragiale, indiferent de natura sa, deși pare să-și fie suficient lui însuși, se prezintă totuși ca un element intermediar al viziunii dramaturgice, asta în sensul în care personajele sale se nasc în comic dar sfârșesc mereu într-o aură ușor nostalgică sau îngăduitoare, dacă nu chiar senină, ca și cum efectul comic nu ar constitui scop în sine, ca și cum el doar ne-ar pregăti atent pentru un alt tip de percepție, mai complexă, o perspectivă ce lasă a se întrevădea

acea structură duală a omului Caragiale care, înainte de a fi un ironist și un farsor cinic, rămâne un mare sentimental. Exegeții dramaturgului au căzut de acord asupra ideii că, oricât ar fi de spiritual prin comedile sale, teatrul lui Caragiale e întristător „ca un spital de infirmități morale și intelectuale”. Comicul lui Caragiale camuflează în fapt tragismul omului iremediabil denaturat, prizonier al propriei „măști” care, spre deosebire de eroii lui Alecsandri, nu cade la final. Lovinescu nu greșea atunci când sesiza faptul că perspectiva comică ascunde în ea o infinită tragedie. Nu întâmplător Eugen Ionescu avea să afirme mai târziu că la Caragiale comicul nu e decât „intuiție a absurdului”, pentru că pare să nu ofere nicio ieșire, se manifestă dincolo de orice speranță devenind mai deznădăjduitor chiar decât tragicul.

Paralela dintre teatrul lui Caragiale și cel al lui Eugen Ionescu, departe de a fi recentă, nu e deloc gratuită. Multe dintre personajele lui Caragiale, prin miticismul, vulgaritatea și josnicia lor, prin tușa caricaturală pregnantă, prin violența și încăpățânarea persistenței în stupiditate și ridicol, prin izolarea și anormalitatea lor, prin mișcarea scenică convențională ce parodiază demagogia politeții și a bunelor maniere, prin maniera curioasă în care ele reușesc să se nege constant, dar mai ales prin imposibilitatea unei comunicări reale, amintesc de figuri celebre ale dramaturgiei absurdului. Există, cu siguranță, atât la Caragiale cât și la Ionescu, o evidentă depersonalizare și o criză a comunicării, o tragedie a limbajului. Poate părea paradoxală o asemenea afirmație atunci când vorbim despre Caragiale, cel a cărui lume nu poate fi concepută în afara

rostirii. Mircea Iorgulescu sesiza pe bună dreptate că ocupația lumii lui Caragiale e statul de vorbă, că eroii săi nu trăiesc pentru a vorbi, ci vorbesc pentru a trăi sau pentru a se iluziona că trăiesc și că, pentru ei, a vorbi înseamnă a exista. Numai că, și de aici se naște tragismul, marile pasiuni se consumă doar la nivelul vorbelor, existența nu depășește cadrul limbajului care ajunge „să nu spună nimic” iar logosul e transformat în pălăvrăgeală. Dialogul personajelor e copleșit de orori lingvistice care îl decredibilizează constant și peste care dramaturgul găsește potrivit a așeza adesea câte un tic verbal edificator ce marchează o automatizare incurabilă a vieții biologice și psihologice, o limită intelectuală și morală, o căutare suplimentară și inutilă a unei identități oarecare, o repetare condamnată ce întoarce protagoniștii către propria damnare. Fără îndoială că, lipsindu-i o intrigă și un scenariu dramatic de tip clasic, întreg teatrul ionescian, începând cu a sa fabuloasă „Cântăreața cheală”, este construit pe ideea că devalorizarea limbajului nu face decât să anunțe un impas al comunicării

și o înstrăinare a ființei. Alienate în propria existență personajele se situează în perimetrul de confluență a comicului cu tragicul, într-un fel de construcție hibrid, tragicomedia. Domnul și doamna Smith repetă mașinal că au mâncat supă, pește sau cartofi cu slănină, iar soții Martin descoperă cu o ciudată stereotipie că locuiesc în Londra pe strada Bromfield la numărul 19 și că sunt căsătoriți tot astfel cum eroii lui Caragiale cer „puțintică răbdare” sau întreabă cu amară inocență „eu pentru cine votez?”.

Așa devine Caragiale un precursor al absurdului, supralicitând genial spectacolul vieții într-o parodie a parodiei, vie și savuroasă, al cărei comic e conștient prelungit până la limita grotescului, până în punctul în care, înțeles în profunzime, râsul aparent senin și regenerator devine suspin, negație, absurd. Asta fie și numai pentru că spiritul său tinde să ducă totul la extrem. Și într-adevăr, „cine nu suportă excesul, nu-l înțelege pe Caragiale” (Alexandru Paleologu).

Decembrie

- 1 decembrie 1927 – s-a născut, la Caracal, compozitorul **RADU ȘERBAN** (m. 6. 02. 1984, București)
- 3 decembrie 1904 – s-a născut, la Caracal, istoricul **VASILE MACIU** (m. 14. 02. 1981, București)
- 4 decembrie 1976 – s-a născut, la București, prozatorul **NICUȘOR RUSU**
- 6 decembrie 1951 – s-a născut, la Cluj-Napoca, pictorița și graficiana **CRISTINA BACICU-BOTEZ**
- 6 decembrie 1952 – a murit, la Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (n. 25. 10. 1902, Dăneasa)
- 7 decembrie 1987 – a murit, la București, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (n. 10. 11. 1937, Slatina)
- 10 decembrie 1997 – a murit, la Pitești, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (n. 16. 11. 1935, Priseaca)
- 12 decembrie 1945 – s-a născut, la Amărăștii de Sus, istoricul și muzeograful **OTILIA GHERGHE**
- 15 decembrie 1936 – s-a născut, la Stoicânești, pictorul și arheologul **TRAIAN ZORZOLIU**
- 20 decembrie 1869 – s-a născut, la Orlea, folcloristul și gazetarul **NICOLAE PĂSCULESCU** (m. 1942, București)
- 22 decembrie 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul și dramaturgul **DAN MUTAȘCU**
- 23 decembrie 1911 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și medicul **ȘERBAN MILCOVEANU** (m. 30. 08. 2009)
- 23 decembrie 1973 – s-a născut, la Medgidia, pictorul **CĂTĂLIN PODOLEANU**
- 25 decembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, gazetarul și poetul **AUREL GAGIU** (m. 1. 05. 2006)
- 27 decembrie 1951 – s-a născut, la Vlaici (Colonești), pictorul **MIHAI-MARIN CÂRSTEA**

**NOTĂ: În cuprinsul calendarului figurează atât oamenii de cultură născuți în județul Olt cât și cei născuți în alte locuri din țară, dar care și-au desfășurat și/sau își desfășoară activitatea în această zonă sau au avut/au legături, într-un fel sau altul, cu aceasta.*

Un roman-document: ÎNTOARCEREA – de Ion Catrina

Rafaela TRĂISTARU

S-au împlinit zece ani de la debutul scriitorului Ion Catrina, un deceniu foarte productiv, în care au văzut lumina tiparului opt romane: „Potecile destinului” (2003; ed. a II-a, 2011), „Tărâmul umbrelor” (2003), „Pământul îngerilor” (2006), „Cerul infernului” (2006), „Urmașul” (2009), „Păpușa de sticlă” (2011), „Castele de nisip” (2012) și „Întoarcerea” (2013).

În cel de al optulea roman, „Întoarcerea”, Editura Sitech 2013, scriitorul Ion Catrina ne surprinde cu ceva nou: romanul-document, o ficțiune cu eroi reali, acționând într-un mediu cunoscut scriitorului, tărâm reconstituit cu migală din coroborarea a mai multor izvoare diferite. Romanul este o cronică de familie, fiindcă prin realizarea lui, domnul Toni Grigorescu și-a văzut împlinit visul de o viață: să-și readucă, din negura trecutului, pe cei care i-au dat un nume și al căror destin a fost pe nedrept strivit de tăvălugul istoriei.

Folosind mai multe planuri narrative, scriitorul reface nu numai niște destine umane, ci pune în lumină diferite epoci istorice, care, prin forța evenimentelor, și-au pus amprenta asupra oamenilor din C., orașul de reședință al scriitorului. Cititorul întâlnește în paginile cărții personaje reale, oameni care au fost sau mai sunt, cu destinele lor, mai mult sau mai puțin fericite, locuri familiare care au făcut istoria acestei zone într-o epocă destul de întinsă, din ajunul primului război mondial și până în zilele noastre.

Anii sumbri ai celui de al doilea război mondial și ai comunismului, care au distrus oamenii, strivindu-i într-un mod nemilos, sunt reconstituiți cu o minuțiozitate de bijutier, detaliile fiind scoase cu migală în relief. El

reconstituie o epocă pe care au cunoscut-o mulți dintre noi și ne-o aduce în prim-plan pentru a putea urmări, dacă e nevoie, și în mod critic, relațiile dintre oamenii de atunci.

Destinul lui Ilie Grigore, copilul orfan, venit dintr-un sat pierdut în câmpia nesfârșită, să-și facă un rost la oraș, se derulează liniștit și ascendent, până la începuturile războiului, când un glonț ricoșat din pistolul unui prieten, care a vrut să facă o glumă, îi pune viața în pericol. Dar acest prag este trecut și cursul ascendent continuă; se căsătorește cu Teodora, singura fată pe care a întâlnit-o, are un băiat și este înfiat de Familia Toma Rădulescu – Ploeșteanu. Până după război, la naționalizare, totul se desfășoară normal, viața urmându-și cursul firesc. Dar, odată cu anii grei ai comunismului, totul s-a năruit. Ilie este trimis la canal pentru ... reeducare, familia, depusată de toată averea moștenită sau dobândită prin muncă cinstită de Ilie, este evacuată forțat din casă, iar Toni, fiul său, are de suferit umilințe și nedreptăți strigătoare la cer.

Scriitorul, într-o analiză profundă a stării personajelor, notează: „Simțea instinctiv că în jurul lui și al prietenilor lui se țese o pânză fină de păianjen și că, în curând și el, ca atâția alții înaintea lui, vor fi malaxați forțele dure ale sistemului. Orice opoziție este zadarnică, pentru că este apriori sortită eșecului. Vremea lui Don Quijote a trecut de mult. Acum, aveai doar două variante: să rabzi sau să te lași sacrificat în numele unui ideal destul de tulbure.” (pag. 141)

Autorul, deși nu-și propune, prin faptele și dramele înfățișate, condamna societatea care a anihilat în om tot ce înseamnă demnitate, așa cum toate acțiunile declarative de condamnare a comunismului, extrem de la modă în această

perioadă, n-au reușit s-o facă. Dramele lui Toni Grigorescu, ale lui Vener Grigorescu, (alteregoul celui dintâi), ale Lui Fănică și Valeriei sunt destine zdrobite, dar niciunul nu va fi învins, căci, prin comportamentul lor, încearcă o „întoarcere” la adevărata viață, la chemarea demnității și omeniei, și chiar reușesc. O analiză psihologică fină reușește scriitorul în câteva sentințe memorabile: „Trecutul nu este niciodată trecut. El este întotdeauna în noi și ne urmărește pretutindeni, fie că vrem, fie că nu.” (pag. 431)

Personajele lui se zburciumă, caută, încercând să nu abdice, în ciuda suferințelor îndurate, de la tot ce înseamnă iertare și speranță. „Afară ploua liniștit peste zbaterea lui sufletească, peste griji, peste lucruri, peste tăceri fără explicații, peste plecări memorabile, peste toate chinurile și suferințele de pe pământ.” (pag. 438)

Calea spre adevărata „întoarcere” la viață, la demnitate, personajele o găsesc greu, într-o societate de tranziție ca a noastră, care și azi îl plasează pe individ sub semnul incertitudinii și al spaimei. Speranța răzbate firav din acțiunile de la final. Niciunul dintre ei nu este fericit sau realizat, dar încearcă să se ridice, urmând drumul arătat de copacul bătrân din parc, care, după mai mult timp de închistare, a dat vârstare noi.

„Într-o vară, a dat față-n față cu bătrânul copac, pe care-l văzuse într-o toamnă și s-a minunat. Era înalt și viguros. Pe ramurile lui crescuseră mlădițe tinere. {...} Acum, înțeleg că viața ta se va prelungi în veac, dincolo de durerile și suferințele noastre. Timpul tău și vârsta ta sunt dincolo de timpul și de suferința noastră. Tu mergi cu nemurirea la braț.” (pag. 495)

Cel care s-a regăsit în această carte, cu trecut, cu vise și dureri, dar și cu năzuințe și împliniri, personajul și omul Toni Grigorescu descoperă drumul de „întoarcere”, spre matca străbună: „Rememora întâmplările trecute și lăsa să se piardă în negura timpului toate asperitățile vieții. Pentru el aceasta era adevărata întoarcere.” (pag. 496)

Romanul este o lectură foarte plăcută și merită citit, atât pentru faptele de viață înfățișate, cât, mai ales, pentru că el este un document viu al unei istorii la care mulți am fost martori și pe care o trăim și în prezent.

Din paginile acestei scrieri aflăm mai multe adevăruri despre societatea noastră „de tranziție” decât din toate tratatele de istorie contemporană care încearcă să ne explice mecanismele transformărilor ce ne încearcă și nouă destinele.

Ion Zbârcot – poetul gingășiei și al umorului nevinovat

Dan Eugen DUMITRESCU

La vârsta senectuții, mi-aduc aminte cu nostalgie despre un prieten drag – Ion Zbârcot. Blond, delicat, de cele mai multe ori – romantic, te privea șăgalnic sau năstrușnic, ca un copil nevinovat de jocul său năzdrăvan. Vorbea, de cele mai multe ori, cu ochii săi albaștri, să-l înțelegi de tainele și gândurile lui absconse. Îi plăceau calambururile, umorul nevinovat, dulceața poeziei, frumusețea naturii și a iubirii (neîmplinite) de care nu a avut parte. Era plăcerea însăși. S-a născut într-o toamnă târzie, pe 21 noiembrie 1940, undeva în Bucovina, ce nu ne mai aparține, în comuna Siliștea, din zona Cernăuților. Goniți de urgia comunisto-sovietică, părinții săi erau niște oameni modești: tatăl – modest funcționar la CFR, iar mama – casnică, dedicată singurului ei copil, cu care Ion semăna într-un tot. Tatăl era un om locvace, plin de pilde și de un umor delicat, plin de înțelepciune. Ca toți băieții orașului Caracal, a învățat la L.I.A., adică la Liceul „Ioniță Assan” cu rezultate notabile, absolvind cursurile acestei cunoscute instituții de învățământ, în anul 1957, și a ales să devină student la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara. Din 1963, a fost profesor în Caracal, unul din cei care au făcut parte din colectivul didactic al Liceului economic, înființat în anul 1966. După desființarea acestui liceu, a funcționat la un liceu industrial, încheindu-și cariera la Liceul „Mihai Viteazul”. Cariera sa a fost liniară, a educat numeroase generații de elevi, care l-au iubit și divinizat.

Aparent retras, în el mocnea focul poeziei. Scria puțin, dar inspirat, târziu publicând, efemer, în *Gazeta literară*, *Ateneu*, *Ramuri*, ori în ziare locale din Caracal și Craiova. La solicitarea

profesorului Crăciun Pătru, figură cunoscută a culturii caracalene, am devenit membri fondatori ai Cenaclului Literar „Haralamb G. Lecca”, ce funcționa în cadrul Casei de Cultură, și am participat împreună la Studioul de poezie din Craiova, fondat, 1968, de cunoscutul critic și istoric literar, profesorul Alexandru Piru, pe atunci decan al Facultății de Filologie din capitala Olteniei.

Profesorul Pătru Crăciun, un mare patriot local, a deschis calea întâlnirilor cu scriitori originari din județul Romanați și astfel duoul nostru, în fiecare an, se îngrijea de venirea poetului Virgil Carianopol, fiu al orașului Caracal, începând din 1968. Bătrânul Carianopol, a cărui casă era vecină cu cea în care locuiam atunci, era o fire deschisă, blajină, dar un adevărat oltean.

Ca poet, Ion Zbârcot a fost un neîntrecut adept al rondelului, poezie de formă fixă, rafinată și cizelată, ce dovedește măiestria celui care se încumetă a o folosi. S-a descurcat minunat, volumele sale *Avatarurile semivocalei* (Timișoara, Ed. „Amphora” 1998) și *Cuvântul mândru*, apărut la aceeași editură, în 1997, întâresc aprecierile cititorilor. Variate ca tematică, rondelurile sale sprintare, pendulează savuros de la *Rondelul boboneț* la cel al *Rondelului vizavi*, ori al *Rondelului Rodicăi (cea plină de nuri)*, ca să dau câteva titluri.

În poetul meditativ zăcea umoristul nesecat, plin de metafore și comparații dintre cele mai inventive. Epigramele sale îi dezvăluie firea veselă și acidă, atât cât să nu-și jignească „adresanții”. A rămas celebru duelului epigramatic cu Nicu-Paul Mihail (Nicomah), alt caracalean plecat nu demult în Câmpiile

Elizee. De altfel, Ion Zbârcot e, poate, singurul epigramist care a dat 15 definiții, absolut variate, ale epigramei.

Deoarece tatăl romancierului Cezar Petrescu, inginerul agronom, Dimitrie Petrescu, era originar din Caracal, Ion Zbârcot a devenit istoric literar scriind monografia „Un precursor al învățământului agricol românesc – Dimitrie Petrescu”, apărută la Editura „Scribul” din

Craiova.

Ion Zbârcot a decedat la 24 iulie 2005, la o vârstă când mai avea multe de spus. A fost beneficiarul unor premii literare la Craiova, Slatina și Câmpulung Muscel.

Rondelurile și epigramele lui Ion Zbârcot de mai jos, îl reprezintă cu prisosință:

Rondel somnambul

Când gându-și începe nesomnu-cuvinte,
E noapte în lucruri, dar tainic, încet,
Doar aura lunii, coroană fierbinte,
Se-așază, arzând, peste vers și poet.

Cristelnița nopții botează cuvinte,
Un schit este gândul și-n el un ascet,
Când gându-și începe nesomnu-n cuvinte,
E noapte în lucruri, dar tainic, încet,

Vibrând amețit din metafore-ținte,
Se mută și ceru-n odaie, discret,
Iar jarul din suflet – o lavă fierbinte –
Acoperă-n ardere vers și poet.

Când gându-și începe nesomnu-n cuvinte.

Rondelul decitei

Un virus străbate vorbirea,
Stârnind încâlcite poteci,
O boală cuprinde gândirea,
E boala conjuncției *deci*.

Se zbate-n cuvânt poticnirea,
Prin aria frazei, când treci.
Un virus străbate gândirea,
Stârnind încâlcite poteci.

De ea se încurcă rostirea,
Când intri-n cuvânt și când pleci,
De ce să ne-astupe vorbirea
Călușul vocabulei *deci*?

Un virus străbate vorbirea...

Neomigrație

Migrară, unii câte unii,
Pe-aicea slavii și avarii,
În valuri au trecut și hunii;
Acum migrează bișnițarii.

În Parlament

Racul, broasca și o știucă,
Se uniră într-un salt,
Peste drum cu gropi, s-aducă
O căruță cu asfalt

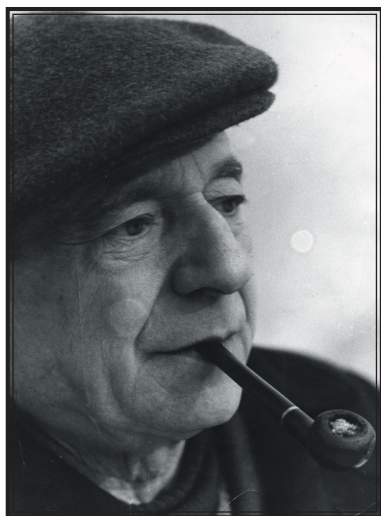
Canină

Câinele de speță bună,
Când ne latră, când ne mușcă;
Dacă-l urci la o tribună,
El și latră, el și mușcă.

Dar ochii ei...

Ochii ei ca două stele,
Minunat ieșind din nouri,
Au sclipiri de peruzele
Spre...vitrina cu cadouri.

Umberto SABA

Umberto SABA – pe numele din actele de stare civilă, Umberto Poli – unul dintre cei mai importanți poeți și prozatori italieni – dar nu numai – ai secolului trecut, s-a născut la Trieste în ziua de 9 martie 1883 și a murit pe 25 august 1957, la Gorizia.

Greu de clasificat în privința stilului, poezia sa e caracterizată de un autobiografism sincer însoțit de un ton profund melancolic, aspect constatat de majoritatea exegeților operei sale, printre care, cel mai cunoscut, Giacomo Debenedetti.

Dintre multe titluri publicate de-a lungul vieții, menționăm: IL CANZONIERE. 1900-1921 (CANȚONIERUL) – 1921, volum considerat drept vârful creației poetice a lui Saba; L'UOMO (OMUL) – 1926; PRELUDIO E FUGHE (PRELUDIU ȘI CÂTEVA FUGI) – 1928; ULTIME COSE. 1900-1945 (ULTIME LUCRURI) – 1944, din care face parte și poemul tălmăcit aici; LA SERENA DISPERAZIONE. 1913-1915 (SENINA DISPERARE) – 1951; PAROLE. ULTIME COSE. 1933-1943 (CUVINTE. ULTIME LUCRURI) – 1961. (Prezentare și traducere: Pavel NICODIM)

GEAMUL SPART

Toate merg împotrivă-ți. Vremea rea,
luminile ce se sting, bătrâna
casă zgâlțâită de vijelie, dar atât de dragă ție
pentru durerea-ndurată, speranțele
înșelate și puținul bine de care te-ai bucurat în ea.
Supraviețuirea îți pare un refuz
al supunerii față de lucruri.
Iar în plesnetul
geamului ferestrei îți afli osânda.

IL VETRO ROTTO

Tutto si muove contro te. Il maltempo,
le luci che si spengono, la vecchia
casa scossa a una raffica e a te cara
per il male sofferto, le speranze
deluse, qualche bene in lei goduto.
Ti pare il sopravvivere un rifiuto
d'obbedienza alle cose.
E nello schianto
del vetro alla finestra è la condanna.